

Дневникъ

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Първа извънредна сесия

5. засъдание, събота, 24 април 1920 г.

(Открыто въ 2 ч. 50 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателътъ: (Звѣни) Засъданието се открива.
Моля г. секретаря да провѣри присъствието г. г. народни прѣставители.

Секретарь В. Величковъ (з): Прочита списъка. Отъ засъданието съ отсъствието народните прѣставители: Димитъръ Благоевъ, Константинъ Бозовъ, д-ръ Тодоръ Гатевъ, Илия Георговъ, д-ръ Александъръ Тиргировъ, Иванъ Пешовъ, Беню Гръбовъ, Василъ Димчевъ, Славчо Друновъ, Величко Козинчукъ, Никола Кынчевъ, Христо Лековъ, Мони Личевъ, д-ръ Никола Максимовъ, Александъръ Малиновъ, Адамъ Нейчевъ, Димитъръ Нейковъ, Стефанъ Обретовъ, Димитъръ Поповъ, Павелъ Пурчевъ, Митю Семовъ, Иванъ Симеоновъ, Христо Славейковъ, Атанасъ Стойчевъ, Петко Стояновъ, Теодоръ Теодоровъ, Стефанъ Тодоровъ, Владимиръ Димчевъ, Станко Цътовъ, Крумъ Чапрашниковъ и Георги Черноиковъ)

Прѣседателътъ: (Звѣни) Отъ 229 народни прѣставители присъствиатъ 136. Има значи законното число народни прѣставители, за да се състои засъданието.

Съобщавамъ на народното прѣставителство, че бюджетъ е разрѣшило отпуски на слѣдните г. г. народни прѣставители:

На г. Атанасъ Стойчевъ — 6-дневенъ отпускъ, считанъ отъ днесъ;

На г. Христо Лековъ — 3-дневенъ домашенъ отпускъ;

На г. Василъ Димчевъ — 3-дневенъ отпускъ, по важни домашни пригрижи; и

На г. Юрданъ Вълковъ — 5-дневенъ отпускъ.

Въ бююрото е постъпило питане отъ народния прѣставителъ г. Илия Георговъ къмъ г. министър на финансите, съ което г. Георговъ пише: не знами ли Министерството на финансите, че основната, върху която запаятчилъ съ обложени съ данъкъ, е несправедлива, и като така, не трябва ли да се измѣни тази основа?

Това питане ще се изпрати въ прѣстъпие на съответните министър и ще бъде помоленъ той да отговори въ едно идната засъдания.

Постъпило е също така питане отъ народните прѣставители г. г. Юрданъ Юрдановъ, Розовъ, Власковски и други. Съ това питане, отправено до г. г. министъръ

прѣдседателя и министъра на войната, тия народни прѣставители искатъ да имъ се отговори за числата на пълници, за тѣхната участь и за условията, при които правителствата на Сърбия и Гърция сѫ готови да ги освободятъ.

Постъпило е законодателно прѣдложение отъ комунистическата парламентарна група, съ което се иска да се амнистиратъ всички чиновници, служащи и работници, мъже и жени, които поради стачката по железнниците и телеграфите сѫ уволнени, и нѣкои сѫдени и осъдени.

Това прѣдложение, подписано отъ нужното число народни прѣставители, ще бѫде отпечатано, ще бѫде раздадено и поставено на дневенъ редъ.

Отъ група народни прѣставители отъ земедѣлския съюзъ е постъпило законодателно прѣдложение, съ което се иска да се продължи срокътъ за изпълнение обещанието за реабилитации работници добитъкъ, кола и каруци.

Това прѣдложение, подписано отъ нужното число народни прѣставители, ще бѫде напечатано, раздадено и поставено на дневенъ редъ.

Пристигнаше къмъ дневния редъ:

Първа точка отъ дневния редъ е трето членче прѣдложението за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ правилника за вѫтрѣшния редъ на Народното събрание.

Моля г. докладчикъ да го прочете.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): (Чете)

„Прѣдложение

за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ правилника за вѫтрѣшния редъ на Народното събрание.

§ 1: Чл. 15 се измѣнява така:

„Никой прѣставителъ не може да говори повече отъ единъ върху единъ и същъ въпросъ, освѣнъ за пояснение или лично обяснение. Поворенето по въпроса не може да трае повече отъ единъ часъ, а пояснението или личното обяснение — повече отъ десетъ минути.“

„При разисквания отговора на троищното слово, правителствения декларации, общи дебати по бюджета и сключване на договори говоренето трае два часа.

„При второто и третото четене на законопроектът говоренето не може да трае повече отъ 20 минути, а при третото — 10 минути.

„§ 2. Втората алинея на чл. 18 се пръвдактира така:

„Пръвдложение обаче за пръвдактиране на разискванията не може да се тури на гласуване докато пръвдактирането не съж говорили десет души. Ако пръвдложението за пръвдактиране на разискванията се приеме, но има парламентарни групи, които не съж се изказали по въпроса, дава се думата по единия оратор на всичка отъ тези групи.

„§ 3. Чл. 19 се измѣнява така:

„Засъдданието трае до 8 ч. вечертьта, а то рѣшение на Събранието — и до полунощь.

„§ 4. Чл. 54 се измѣнява така:

„Всички пръвдактири, които иска да направи запитване (интерпелация), тръбва да го поднесе на пръвдактирия писмено и пръфди още да е започнала дневния редъ. Пръвдактирият прочита запитването веднага или въз пълното засъддание. За запитванията Събранието определя особени засъддания всички държавни седмици.

„Запитванията отъ пръвдактирия към пръвдактирия съз забранени.

„§ 5. Към чл. 70 се прибавят букви „а) бъдемате думата“ а буква г става буква л.

„§ 6. Прибавя се новъ чл. 73:

„Думата се отнема на онъя ораторъ: а) които, сълѣд като му се наложи да пръвти при този изказанието, не се покрави, и б) които сълѣд изтичава на върбмето, опредълено въз чл. 15 отъ правилника, не свърши говоренето си.

„§ 7. Чл. 76 се измѣнява така:

„Пръвти четири изказания се налагат отъ пръвдактирия, а временното изключение се налага отъ Събранието по пръвдложение на пръвдактирия.

„Пръвдактирият, пръгавът, които се иска върбменно изключение, има право да бъде изслушанъ, или чрезъ да опълномощи другъ пръвдактири да бъде изслушанъ въместо него. И възвата случаи запитата не може да се пръгават повече отъ четиричътъ частъ.

„Събранието водната сълѣдъ това гласува пръвдложение.

„§ 8. Въз чл. 80—83 и 93 думитъ „Стенографско бюро“ се замѣняватъ съ думитъ „Стенографско отдѣление“.

„§ 9. Втората алинея на чл. 83 се измѣнява така:

„Пръвдактирието и шонравка на ораторът да пръгавът може да става въ концепциията на стенографското отѣдѣление въ течение на слѣдните дни, подиръ което дневникъ, подписанъ отъ пръвдактирия, да покажи сокрети и начальника на стенографското отѣдѣление, се прълца за напечатване цеаавно въ „Държавенъ вѣстникъ“ като притурика.

„§ 10. Третата алинея на чл. 84 се измѣнява така: десетътъ денъ се измѣнятъ 20.

„§ 11. Алинея втора на чл. 93 (нова). Стенографското отѣдѣление е тольо върховният и пръвъ надзоръ на пръвдактирия на Народното събрание и се управлява отъ единъ начальникъ, пръвъ подчиненъ на пръвдактирия. Назначенето, уволнението, повинността и изказанието на персонала на отѣдѣлението става отъ пръвдактирия на Народното събрание по досядъ на начальника на отѣдѣлението.“

Пръвдактириятъ: (Звъни) Ще се гласува.

Отъ пръвдактирия на комунистическата партия съ постъпили пръвдложения по тъйкъи параграфи отъ пръвдложението за измѣнение на правилника. Ще ги докладвамъ по реда на параграфи, къмъ които се отнеслятъ.

По § 2: (Чете) „Чл. 18 се измѣнява така: Пръвдложение за пръвдактиране на разискванията не може да се тури на гласуване, докато пръвдактирият не съж говорили 10 души, между които поне по единъ отъ всички парламентарни групи“.

Ония г. г. народни пръвдактири, които приематъ таъя направено измѣнение на чл. 18, предложено отъ пръвдактирия на комунистическата партия, моля, да си видятъ рѣжата. Малцинство, Събранието не приема.

По § 4, същата парламентарна група е направила сълѣдътъ пръвдложение: (Чете) „Всички пръвдактири, които иска да направятъ запитване (интерпелация), тръбва да го поднесе на пръвдактирия писмено пръфди още да е започнала дневниятъ редъ. Пръвдактирият прочита запитването въз пълното засъддание на всички отъ тези групи.

възпътъ веднага и Народното събрание, безъ да възира въ същността на пръддъмътия още въ засъддание денъ, въ които ще се разисква запитването, които денъ не може да бъде по-късно отъ седмиия денъ отъ депозирането на интерпретациите на пръвдактирия.

„За запитванията Събранието определятъ особени засъддания всички седмици.“

Ония г. г. народни пръвдактири, които приематъ това пръвдложение направено отъ пръвдактирия на комунистическата партия, моля, да си видятъ рѣжата. Малцинство, Събранието не приема.

Друго едно пръвдложение въ направлено отъ същата парламентарна група по § 5: (Чете) „Чл. 70 се измѣнява така: Дисциплинарните налагания, които се налагатъ по народни пръвдактири, съд: а) неполновъзраст, б) забълъжка, в) изобличение“.

Ония г. г. народни пръвдактири, които приематъ направленото пръвдложение отъ комунистическата парламентарна група, моля, да си видятъ рѣжата. Малцинство, Събранието не приема.

Същата парламентарна група е направила пръвдложение по § 6: (Чете) „Чл. 73 си остава, както е билъ досега“.

Ония г. г. народни пръвдактири, които приематъ направленото пръвдложение по § 6, моля, да си видятъ рѣжата. Малцинство, Събранието не приема.

Ония г. г. народни пръвдактири, които приематъ на трето четене пръвдложението за измѣнение и допълнение на тъйкъи членове отъ правилника за възтръпния редъ на обикновеното Народно събрание, както се прочете отъ г. докладчица, моля, да си видятъ рѣжата. Малцинство, Събранието приема.

Т. г. народни пръвдактири! Втората точка отъ дневния редъ е докладъ на пропагандарната комисия. Понеже пропагандарната комисия.

П. Яневъ (з): Авът моля почитателъ бюро да съобщи на Народното събрание, че правилникътъ възиза въ сила въ този моментъ, въ които е приетъ вече на трето четене, понеже той не е законъ и не се публикува.

Пръвдактириятъ: (Звъни) Понеже пропагандарната комисия още не е готова съ своите доклади, минаваме на третата точка отъ дневния редъ: докладъ на комисията по пропаганда на изборите.

Моля ония г. г. докладчици, които съж готови, да докладватъ.

Докладчикъ А. Яневъ (з): Г. г. народни пръвдактири! Ще ви докладвамъ изборът въ Плевенската колегия. Въ Плевенската колегия по списъкъ тръбва да гласоподаватъ 95.365 гласоподаватели. Гласували съ 81.615. Пръвдактириятъ има 80.845, а недѣлъвъзителни 662. КонTESTации противъ този изборъ има посъдители дѣвъ — противъ комунистическата партия и пропагандарната комисия — за неморални агитации, обаче комисията остава безъ посъдество тъй конTESTации, приве изборъ за редовенъ и изказа мнѣніе да се утвърди.

Пръвдактириятъ: Кои сѫ прогласени?

Покладчикъ А. Яневъ (з): Прогласени сѫ: отъ земедѣлската съюзъ — 9 души, отъ комунистическата партия — 5, отъ радикалната партия — 1, отъ коалицията между народници и прогресисти — 2 и отъ демократическата партия — 1.

А. Обровъ (з): Имената промѣните.

Докладчикъ А. Яневъ (з): Проръзгласени сѫ: отъ българския народенъ земедѣлски съюзъ — Александъръ Димитровъ, Стефанъ Даракчевъ, Цони Малковъ, Стефанъ Кирчевъ, Парашкевъ Петровъ, Иванъ Гетовъ, Иванъ Панайотовъ, Гено Грамовъ и Недѣлъ Георгиевъ, отъ комунистическата партия — Христо Кабаевичъ, Годоръ Лукановъ, Влада Власовъски, Михаилъ Нековъ и Тодоръ Булевъ; отъ радикалната партия — Петъръ Караподоровъ; отъ народници и прогресисти — Димитъръ Яблански и Цони Бруцковъ; отъ демократическата партия — Андрий Лайчевъ. Тия сѫ проръзгласени отъ съда.

Т. Лукановъ (з): Г. пръвдактирие! Искамъ думата.

Пръвдактириятъ: Прайди да Ви дамъ думата, г. Лукановъ, ще кажа, че понеже комисията е дала заключение

изборът да се утвърди и контестациите съм отхвърлени, азъ мисля, че нѣма какво да се разисква по такъв един изборъ.

Т. Лукановъ (к): Това е Ваше мнѣніе. Това е едно мнѣніе, нали? Азъ не схващамъ това съвѣтъ като едно мнѣніе отъ Ваша страна, да не се взема думата по този изборъ.

Прѣдседателътъ: Имамъ думата.

Т. Лукановъ (к): (Отъ трибуна) Г. г. народни прѣдставители! Азъ искамъ да напраявя една прѣдложението въ свръзка съ мнѣніето на комисията по провѣрка на изборите, специално че изборъ въ Плевенската избирателна колегия, което ще изложа въ края на молитвѣ кратки бѣлежки и което ще мотивирамъ. Само че азъ не имамъ още дали ще говоря по новия правилникъ или по стария.

Прѣдседателътъ: По новия правилникъ.

Отъ земедѣлците: По новия правилникъ; той се приема.

Т. Лукановъ (к): Новиятъ правилникъ, доколкото азъ имамъ, въ края на измѣненията носи една бѣлежка, че той ще влезе въ сила следъ публикуване.

Отъ земедѣлците: А-а! Не.

Т. Лукановъ (к): ... по реда на публикуване на всички земедѣлци.

Н. Томовъ (з): Каждъ ще се публикува?

Т. Лукановъ (к): Но понеже това, което става вънъ отъ тази сграда, става, защото по-рано бѣше становище вътре въ самата сграда, и понеже това, което става, сега вънъ отъ сградата на Народното събрание, е въ стопански размѣръ, онова, което бѣше становище вътре въ нея като едно начало, и днесъ тукъ то се легализира, за да стане вънъ отъ сградата още и въ хилядократенъ размѣръ, то азъ считамъ, че ние вече сме тръгнали окончателно въ този чинъ, и ще се опитамъ да говоря по новия правилникъ, което ще имамъ тази честъ или това нещастие да бъда първата човека жертва, въроятно.

Но, г. г. народни прѣдставители, съ това не правя една декларация, че сънчагамъ, че правилникътъ влиза въ сила отъ днесъ; той не може да бъда въ сила освенъ тогава, когато ще бѫде публикуванъ.

Нѣкой отъ земедѣлците: Това не е законъ.

Т. Лукановъ (к): Затуй считамъ, че неговитъ наредъдания по-мѣ заставатъ.

Нѣкой отъ земедѣлците: Това не е законъ, нѣма нужда отъ публикация.

Т. Лукановъ (к): Бѫдете търпѣливи. — Обаче азъ нѣмамъ нужда отъ по-дълго времѧ и искамъ по-съмъ използвувамъ законъто времѧ, юмъ по-стъпала, и затуй прѣдлагамъ, че новиятъ правилникъ съ лѣгитимъ и ламбръренцията си, съ които се създада, и съ всичките му строгости, не ще ме засенне.

Прѣдседателътъ: Моля, г. Лукановъ, разискванията по правилника се свирпиха. На прѣдмета говорете.

Т. Лукановъ (к): Моля. — Г. г. народни прѣдставители! Комисията прѣдлагала изборътъ въ нашата колегия да бѫде утвърденъ. Има подадени дѣй контестации, които комисията счита за несериозни. Контестациите заявяватъ, че ставатъ „неморални агитации“ отъ страна на комунистическата и на демократическата партии. Върно е, че тѣзи контестации съ несериозни, не само затова, защото „неморални агитации“ не сѫправи сътъ хората, които се обвизватъ въ такова нѣщо, но заради туй, защото твърдението за такава работба е, първо, исподобено и, второ, изхожда отъ срѣда, която нѣма моралното право да говори за неморални агитации. Нашите изборъ даде резултатъ, които би требвало да кара настъ комунистътъ, да не искаше друго, съвѣтъ неговето утвърждение. Отъ резултата по този изборъ ние можемъ да бѫдемъ съвѣтъ по доволни. Излѣзли съвѣтъ избора на 17 августъ 1919 г.

за XVIII-ти обикновено Народно събрание съ 18 хиляди и нѣкоишо гласа, ние въ този изборъ получихме 20.800 гласа; и като запазвамъ тетътъ си мандата, можемъ да кажемъ, че ние излизаме съ единъ прѣвъзходенъ успехъ.

Прѣдседателътъ: То е писано въ „Работнически вѣстникъ“, та нѣма нужда да се хвалите тукъ прѣдъ Събранието.

Т. Лукановъ (к): Г. прѣдседателю! . . .

Прѣдседателътъ: Моля Ви се, г. Лукановъ, говорете по прѣдмета. Вие се хвалите за вашия успехъ.

Отъ комунистътъ: Това наши е по избора?

Нѣкой отъ земедѣлците: Говорете за редовността на избора, а не че имате успехъ.

Т. Лукановъ (к): Г. прѣдседателю! Имамъ да Ви кажа дѣй думи.

Прѣдседателътъ: Какъвъ имате да ми кажете дѣй думи? Вие се хвалите какво сте спечелили. Кажете какъвъ имате да кажете по избора, който е на днешенъ редъ.

Т. Лукановъ (к): Г. прѣдседателътъ, г. г. народни прѣдставители, ми обяви, че азъ ще говоря по новия правилникъ. Азъ казахъ, че самъ ще се подчиня на него, макаръ че считамъ, че той не е възъзъливъ въ сила, по апелърамъ къмъ г. прѣдседателя да бѫде първиятъ подчиненъ на това негово дѣло, защото въ правилника по повитъ измѣнения не е прѣвидено, те се споменава въ никакъвъ параграфъ правото на прѣдседателя да води прѣрекане съ оратора.

Прѣдседателътъ: Азъ призовавамъ оратора да говори по днешния редъ, по въпроса, по който разискваме — това е мое право.

В. Величковъ (з): Говорете по избора, а не за вашия успехъ.

Т. Лукановъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Плевенските изборъ са бѣзъпрѣкъсни резултатъ, който би ни каралъ да бѫдемъ доволни отъ мнѣніето на комисията, на мене ми доказва да напраяватъ чисти протести, съ които ще мотивирамъ прѣдложението, което ще напраявя въ края на своята рѣчь. И понеже съ новия правилникъ не се спомена правото на народния прѣдседателъ да мотивира прѣдложението си, които ще направи, азъ мисля, че може да се изслушва тази работа съ по-голямо спокойствие, и считамъ, че ако работимъ съ спокойствие и съ малко по-вече разумъ, ние ще свирпимъ иѣщата малко по-бързо, отколкото ще прѣдполага, и тогавъ Камаратъ ще стане „дѣлъспособна“.

В. Величковъ (з): Таймъ съ въсъ да стане дѣлъспособна, съ вашите дѣлъдоренции!

С. Даскаловъ (з): (Къмъ Т. Лукановъ) Ти си засега нацишилъ думи бе!

Прѣдседателътъ: Моля, г-да!

Т. Лукановъ (к): Не обаче тъй стоя работата съ напитъ противници въ изборната борба. Тъкъ извѣршиха гъща, които ни кара да не се съгласяваме съ мнѣніето на комисията, които твърди, че изборътъ въ лицето на учащи сили въ изборната борба е текълъ редовно.

Г. г. народни прѣдставители! Кънага, които виждатъ въ ръката ми, съ единъ дълъгъ поминъ, съ който азъ не ще си послужка въ подробности. Въроятно той ще се отнесе на друго място и тамъ, понеже прѣдлагамъ, че деблатъ ще бѫдатъ много по-свободни, той ще бѫде по-обстойно проученъ пункътъ по пункъ. Плевенските изборъ не настриви единъ изключение отъ похватътъ, които се употребиха въ изборната борба въ другъ колегинъ, то съставя единъ типично примѣръ за отишъщето къмъ изборната борба, а съдѣдствателно и къмъ Парламента, на учащи сили въ тази борба сили. Изборътъ се извѣрши настинка отъ иѣжон групировки съ неморални срѣдства, отъ друга страна той се извѣрши при настини, каквито не сѫмъ досега въ нашия Плевенски окръгъ. Азъ

съмъ кандидатъ отъ тази колегия, но живѣлъ съмъ и въ други кѫтове на България. Мога да кажа, че съмъ прѣкаранъ шаймрачните години на Стамболовото управление, прѣкарасъ и режимъ, пакистана тогава като по-младъ гражданинъ, на единъ тъй нареченъ отъ земедѣлската партия „хунъ“ — прѣкарасъ „хунстия“, „чоркешки“ режимъ на д-ръ Василъ Радославовъ. Но трѣба да заявя прѣдъ това Народно събрание и прѣдъ българския народъ, чийто слѣди думитъ и дѣлата на това Събрание, . . .

Отъ земедѣлците: Отъ замеринъ.

Т. Лукановъ (к): . . . че г-ръ нашата колегия нито прѣзъ едниятъ режимъ, нито прѣзъ другия подобни насилия, морални и физически, не сѫ били извѣржани.

Ю. Промовъ (з): И плачете такъ за дѣло Радославовъ!

Т. Лукановъ (к): Маса арести и побои се извѣржаха.

Отъ земедѣлците: Това не е вѣрно!

Т. Лукановъ (к): Понеже това се оспорва, азъ ще си послужа съчастье отъ спикърска, който се намира въ рѣчицъ ми — прѣдположъ че нѣма да се оспори това — ще си послужа съчастье отъ спикърска, който съмъ таъхъ по-райо да не си служка. Тъй като се искатъ доказателства, азъ пристъпя къмъ ареста на Тачо Стояновъ отъ с. Асеново, Никополска околия.

Нѣкой отъ земедѣлците: Ама спикърка нали вие си го написахте?

Т. Лукановъ (к): Той се намира при прокурора, г-не, и можете да получите удостовѣрение съ печатъ и подпись отъ прокурорския паркетъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Сега ще бѫдатъ арестувани още мнозина за убийство: разбойници, убийци върлуваха.

Т. Лукановъ (к): Разбойниците трѣба да бѫдатъ арестувани.

Б. х. Сотировъ (к): Харектърно е, че сега има твърдъ много разбойници!

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Вѣрно е, има твърдъ много разбойници, и трѣба да ги ловимъ, да ги търсимъ.

Б. х. Сотировъ (к): Особено въ Самоковска окотия.

Т. Лукановъ (к): Да, този човѣкъ биде арестуванъ на 21 мартъ, и слѣдъ като биде разтаканъ, и слѣдъ като му се произведе единъ дознаніе отъ кандидатъ въ прѣзидентствата на място, дознаніе, съ което се цѣлѣше да се измѣни официалното твърдѣление, че хранитъ, които се намирали по-рано у този кандидатъ, купени съ Деклозиерови срѣдства, и които съ били обаждани отъ Тачо Стояновъ като Деклозиерови хранци по силата на една декларация, подадена и подписана отъ този сѫщия кандидатъ, цѣлѣніе се, казвамъ, да се добиятъ доказателства, че тия храны не сѫ били на Деклозиера, като този човѣкъ като служебно лице е съобщилъ възъ основа на декларацията на кандидата, а че тѣ сѫ били на самия този кандидатъ. И тъй като хранитъ сѫ били взети, реквизирани като Деклозиерови отъ държавата за изхранване на войниците, да се създадатъ доказателства, че кандидатътъ, за когото говоря, е ималъ право и има и сега право да изтегли назадъ сумата срѣдъ тѣзи храни отъ държавната казна. лично този кандидатъ, въ присъствието на единъ старши стражарь, е произвелъ дознаніе, но понеже човѣкъ не е могълъ да каже такава лъжа, толкова повече че отъ този кандидатъ имало собственоръчно написана и подписана декларация, че хранитъ сѫ на Деклозиера, той биде разтаканъ седемъ дни, малитриранъ, заплашванъ, неговото съмѣйство биде заплашвано и въ края на краишата слѣдъ избора изпрѣтенъ въ гр. Шуменъ. Изпрѣтенъ е тамъ съ прѣписка, която твърди, че той е единъ отъ воюваници на националната катастрофа! (Смѣхъ у комунистите)

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Какъвъ чиновникъ е билъ този човѣкъ?

Нѣкой отъ земедѣлците: Секретарь-биранинъ, който управлява общинските 10.000 л. и затова е арестуванъ.

А. Оббовъ (з): Той е комунистъ и прѣсвоиълъ прѣзъ време на войната общинската жалса за богоугодни дѣла.

Прѣседателътъ: Моля, г-да, не прѣиждявайте сратора!

А. Оббовъ (з): Отъ тази трибуна тѣ не могатъ освѣнъ да заинициратъ такива прѣстъпности.

Т. Лукановъ (к): Но понеже общинската власт се представлява отъ лица които още не сѫха арестувани, и понеже тѣзи лица намѣриха, че обвинеността е смѣшна и въ дѣлото си носятъ страшно накази, хайдуцки любождания освободихъ това лице.

А. Оббовъ (з): Трѣба да е военниятъ прокуроръ бѣтъ Плевенъ, когото Асенъ Хаджакевъ бѣше хваналъ подъ рѣка и то заведе да освободи комитѣтъ отъ Долни-Джубинъ.

Прѣседателътъ: Моля, г-да Оббовъ, вземете думата и говорете, ако обичате да говорите.

Т. Лукановъ (к): Г-г. народни прѣдставители! Азъ ви припомирамъ този прѣмъръ изъ Никополска околия, и ако се оспори това, юстицъ азъ твърдя — че изборътъ се произвѣде при страшни физически и морални тероръ — азъ ще бѫда принуденъ да изброя всички жертви на този тероръ.

Нѣкой отъ земедѣлците: За Тачо Стояновъ отъ Асеново, каквото, защо е арестуванъ — дали не е крадъ като първия?

Т. Лукановъ (к): Ако бихте могли да носятъ отговорностъ за това, юстицъ казавате тукъ въ Народното събрание, азъ съмъ увѣренъ, че това казаване щѣше да съврши съ осъждане за клевета, но за съжаление не отговаряте за туй, юстицъ лагериратъ противъ този човѣкъ.

С. Даскаловъ (з): Вие сте леговъ за защитникъ — можете ли да кажете друго шоющо за него?

Т. Лукановъ (к): Той нѣма възможностъ да се защити и затуй азъ заявявамъ въ чиновна защита, като добъръ гражданинъ . . .

С. Даскаловъ (з): Като платенъ за защитникъ, и като ти е платили добре.

Т. Лукановъ (к): . . . който съ е борилъ да спаси на държавата нѣколко стотини хиляди лева, за да не се ограбятъ отъ едно лице съ низки морални качества, и е станалъ спомощникъ да се нахранятъ българскиятъ войници въ нова вѣрба съ храни, които онзи искаше да вземе като Деклозиери, азъ заявявамъ, казвамъ, че той е единъ честенъ гражданинъ и никой нѣма право да хвьрия кашъ, задочно особено, върху неговото лице.

Нѣкой отъ земедѣлците: Правоеждисто ще си каже думата.

Т. Лукановъ (к): Но многобройните арести и побоища, които се панесоха, не можеха да не привлѣкатъ вниманието на общинската власт. Вие чухте прѣйтъ малко отъ единъ апострофъ отъ единъ отъ почитените нови министри на България единъ декларантъ отъ толъма съмѣстье. Арести се извѣржаваха ежедневно на много граждани и селяни. Терорътъ, който се упражнявалъ, трѣбвало да постаемъ въ движението прокурорската власт лай-поисър. И прѣизбили доказателства за съвръшено безпринципни арестувания и побоища прокурорската власт съ намѣръ. Гражданскиятъ прокуроръ поискаше да се изпратятъ арестуваните лица съ прѣписките, за да се види, дали дѣйствително тѣзи лица сѫ отговорни или не, дали има поводъ за подигнатие прѣстъдържане срѣдъ тѣхъ или не. И тъй като таъкъвъ поводъ нѣмаше, окончайсѧть началинъ — не знаи че разпоредиане — не позволяваше да се изпратятъ прѣписките. Лицето прокуроръ се явиха въ окончийското управление, поискаха прѣписките, но не имъ ги да доха. Тогава тѣ състезаха, акть за отказъ да се изпълни тѣхъто законо искане. Но лицата, които бѣха арестувани, не се освободиха; напротивъ,

тъхъ започват да ги движат отъ едно място на друго, и опасенията станаха толъки, че тъ могат да бъдатъ пръбита. И тъ като прокурорската властъ не биде слушана, работата доведе до тамъ, че прокурорът, които съ блестили на замонти, както се казва, въ тая страна, взялъха, че тъ съ обезсилени отгорът, че тъхната дължност е обезсмислена и че ние сами губимъ да търсимъ способъ за спасението на нашите хора.

Намбра се единъ почетни момъкъ, който обаче не желаеше да направи едно толкова странично признание; това бъше — сега е върхме да го поменя — единъ върбменецъ допълъвъ въ Пловдивъ военният прокуроръ. Тъ като вътъкъ слушалъ се касаше до пристъпления отъ неговата компетентностъ, отгражиха се оплаквания и до него. Този човекъ, върхът на дълга си, честенъ изпълнителъ на законите си задълженъ, се намърси и освободи първоначално дупка. Тогава се случи друго нещо. Окружниятъ управлятел изпрати единъ стражаръ въ всесорождане, съ пушки, да арестува ту замонти на този управителъ военния прокуроръ (Смѣхъ въ комунистите!), що военниятъ прокуроръ каза на стражара да си отиде, и този постъпъдниятъ излезе по-уменъ отъ начальника си, който по бъдътъ пратилъ — той си отиде. Тогава окружниятъ управителъ поискъ войска, за да арестува прокурора, но понеже това бъше още човешко...

Отъ земедѣлците: Ей!

Т. Лукановъ (к): ... не се направи. Той поискъ тогава арестуването на прокурора отъ мястото гарнизонъ начальникъ, че тъ като и той му отказа човка, то прокурорътъ не можа да бъде арестуванъ до деня на избора.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Измислица!

Т. Лукановъ (к): Г. Даскаловъ заявява, че всичко това е измислица, и затуй азъ прѣминавамъ къмъ нещо, които той не ще може да назове измислица.

Т. Цековъ (к): Той не смѣе да назове това измислица съ високъ гласъ.

Т. Лукановъ (к): Терорътъ, г. г. народниятъ представителъ, се извършава по заповѣдъ отгорътъ. Доказателства за това съ между другото случайнъ, които сега ще видимъ. Отъ с. Горни Дъбникъ арестуваха секретаря на комунистическата група, и съдейте като тъ държавата дълго време и не го освободиха, вътръхъ настояванията на гражданиния и военния прокуроръ — а напротивъ поискаха арестуването на прокурорътъ — но не зная точна заповѣдъ изпратили този секретаръ въ София, за да по видълъ лично министърътъ на вътръшните работи. Тукъ въ София той е билъ обвъденъ.

Нѣкой отъ земедѣлците: Дайте номера на заповѣдъта за арестуването му.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Никакви данни не давате. Дайте документи да видимъ това нещо! Вие казете, че окружниятъ управителъ искаше да арестува прокурора, изнесете тия данни тукъ да ги видимъ.

Ю. Юрдановъ (к): А никакъ ще приемате ли?

Нѣкой отъ земедѣлците: Г. Лукановъ! Вие си слушате съ нагла лъжа. Азъ Ви привозвавамъ да дадете номера на писмото, съ което се е искало да се арестува прокурорътъ.

Т. Лукановъ (к): Вие, г. министре!, мисля, че тръбва да бъдете търгълъви; и другъ пътъ съмъ казавай, въ министърство съ играли такава роля, които ни кара да прѣдполагамъ, че сът мъното хладносръдечие и спокоенъ водачъ, и милиционъ е да манифестираше нетъргълъвие.

Отъ земедѣлците: Ама ако може да се търпи лъжата.

Т. Лукановъ (к): И съдей изборатъ извѣстни лица не се освободиха, терорътъ продължи. Тогава замонти тъхното разхождане отъ село на село, до София, до г. Луковитъ, и се освобождаваха подътъ малтретиране и задържане продължително, при най-тежки условия — хора, за които нѣмаше никакво оплакване отъ никого и никакъ поводъ за тъхното арестуване. Днесъ единъ отъ арестуваниетъ отъ Марашки-Тръстеникъ, Юрданъ Буковски, е на легло

— и не се знае дали ще остане живъ — вслѣдствие на такъвъ тероръ.

С. Златевъ (з): Отъ какво е на легло, т. Лукановъ?

Ю. Вълковъ (з): Напишъ се е въврояти.

Т. Лукановъ (к): Влизо до г. Тетевенъ има мястото „Св. Илѧ“, едно място свето, дъто, както казаше постътъ, тръбва да се търси само отгихъ и миръ, където г. Тома Вълковъ би могълъ да изнесе още едно страшно проклятие сръчу на също по въпроса за клетвата и реалността на въбъдите. Това място би прѣвърнато въ едно място за своято рода молебствие: въвъто за молебствието, тамъ со доведаха хора, които со подлагаха на грозни любопъти и се задържаха арестувани. Мѣстото е удобно; защото е далечъ отъ населението пуншъ и птичка грънчана душа не би могла да чуе, за да си оправи гръбоветъ, като изповѣда истина, която е видѣла и чула, единъ денъ прѣдъ сѫднищата.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Фрази и само фрази!

Т. Лукановъ (к): Въ Гложене арестуваха нашия другъ Нено Славейски, когото съ малтретирали по единъ по-чудовищни начинъ: съблъстътъ гоътъ, той бъль звѣрски битъ, поставенъ въ кладенецъ и въобще третирани по начинъ, по който би могълъ да бъде третиранъ само единъ звѣръ — ще ми позволите думата — единъ скотъ. Азъ ибъма да цитирамъ други примери.

Отъ земедѣлците: Още, още.

Т. Лукановъ (к): Казахъ ви, че изписътъ е голъмъ и голъмъ, и той ще се разгледа на друго място.

С. Коевъ (з): И все бессоленъ.

Т. Лукановъ (к): Обаче като се оспорватъ тия заявления отъ моя страна, азъ ще прѣмина къмъ други, които съ също тъй общи и не поднесатъ на оспорване. Този тероръ бъше придвижъ и съ по-чудовищни начинъ: въ недѣля, на 21 мартъ, въ околийското управление на г. Пловдивъ отъ служебни лица се написаха пликово, които бъха адресирани такъ: „До секретаря на комунистическата група въ еднокото село“. Тия пликове бъха на брой точки, колкото съ всички села въ Пловдивския окръгъ, и се експедираха същата вечеръ, въ недѣля. Тъ съдържаха нещо, което тие въ този моментъ не знаехме, но което узнахме много бързо — една фашава отражено, написано отъ името на централния комитетъ на българската комунистическа партия, съ дата 10 мартъ, безъ номеръ и безъ печатъ, въ което се казава: „Ние нѣма да вземемъ участие, другари, въ изборите, понеже сме противъ Парламента, правителството или съпоставило вънъ отъ закона“. (Възражения отъ земедѣлците)

Нѣкой отъ земедѣлците: Раздѣлъвение е имало навърно.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Това прилича като отъ тъкъ ромашъ на Жулиъ Верна.

Т. Лукановъ (к): Г. министре! Това, което стана, което се извирши отъ властъ, прилича наистина на единъ ромашъ, но не отъ Жулиъ Верна, ами отъ единъ български министъръ на полицията и на единъ другъ, които седи тукъ да го защищава; върно, единъ ромашъ отъ единъ лопътъ, грубъ и, азъ ще кажа, неизпитанъ писателъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Всичко това е изсмъкано изъ прѣстигъ.

Т. Лукановъ (к): Това оперожно биде изтрапено въ недѣля вечеръ, за да замине въ понедѣлникъ съ пощата. Ние не знаехме какво съдържъка то, но вече тръбаше да прѣдположимъ, че въ нѣкоя фалшивкация и нѣкое безобразие, и веднага разтворихме по пътищата на пашата организация до групите въ всички села, че се получи нещо по пощата, адресирано тъй и тъй, че то е сигурно една фалшивкация, и да не се обръща внимание на нея.

Нѣкой отъ земедѣлците: Това си е ваша работа.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Защо не кажопътъ, за окружниотъ, което издадоха възгътъ противъ Димитровъ, че то се казаваше, че не ще ѝдълъ въ Кюстендилско?

Т. Лукановъ (к): Благодарение на една организация извънредно живата, на една организация подвижна и твърда...

Отъ земедѣлцѣтъ: Брей!

Х. Ветовски (з): Ще се запишемъ за членове въ вашата организация, щомъ е толкова много твърда!

Т. Лукановъ (к): . . . въ разстояние на седемъ часа въ близките села стана известно и отъ тамъ — по надалечъ до Дунава и до Балканъ.

Нѣкой отъ земедѣлцѣтъ: И ако не бъше Балканъ, щъщо да мине и оттатъкъ.

Т. Лукановъ (к): . . . и още въ шопедѣлци къмъ вечеръ намъ нито допсаха единъ отъ тези пътикове, официално вражчъ на единъ секретаръ на селска група. Разстъпяме пътика и виждамо фамилията отъ името на централния комитетъ на българската комунистическа партия.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Сигурно тъйки недоволенъ отъ въсъ то е написалъ.

Отъ комуниститъ: А-а-а!

Т. Лукановъ (к): Очевидно окончийското управление е било много недоволно отъ насъ, защото то е разпратилъти пътикове, написани съ ръжата на единъ човѣкъ участвувашъ въ управлението на мъстната земедѣлска дружба; този човѣкъ е просвѣтенъ, билъ е въ Германия.

Нѣкой отъ земедѣлцѣтъ: По върохотъ е това да е работа на тъйки югът възгигъ приятели на тъйво, които искатъ не чрѣзъ парламентаризъмъ, а чрѣзъ диктатура да управяватъ, и затуй сѫ казали, че не бива висъ да участвуватъ въ парламента.

Т. Лукановъ (к): Но това бъше недостатъчно, и пойсаже неморалитетъ на тъзи хора нѣмаше граница, разпоредиха да се разгласи, че занапредъ комуниститъ ще бѫдатъ заселени при Ваякъйското благо (Смѣхъ въ комуниститъ), и въ управлението постглихъ официални съобщения, че трѣбва да се опишатъ имотите на комуниститъ и на тѣхниятъ бащи; че трѣбва да се вземе тѣхниятъ списъкъ, първо, затуй защото имотите имъ ще бѫдатъ отчуждени, щомъ сѫ комунисти, и второ, затуй защото ще бѫдатъ поселени въ Бургаския окръгъ да прѣсушаватъ благата, и по-послѣ, трето, затуй защото Ленинъ ималъ нужда отъ съдѣйствието на нѣколко български комунисти въ боя си противъ „всемирната конграеволюция“, и затуй, тъй като българското правителство, чрѣзъ своята всемогъща декларация, че ще унищожи комунизма, се явява безсилно, викаятъ се на помощь българскиятъ комунисти да отидатъ да се биятъ противъ конграеволюцията за спасенето на съвѣтска Русия!

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Въ тия нѣща има нѣщо върно.

Т. Цековъ (к): Всичко е върно.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Тенденциозно ни прѣдава.

Т. Лукановъ (к): Има още едно върно, за което азъ ще чакамъ да чуя какъ ще го обяснятъ; това вие можете да обяснете. Г. Рафиславовъ, които отиде въ Брестъ-Литовскъ съ една комисия, когато прѣставителътъ на могжшата империалистическа Германия и на империалистическа Австро-Унгария мълчаха, дајде едно интервю — както тия интервюта, които често прѣди изборите, дадени отъ български министри — на „Фосите цайтунгъ“, и на „Къльните цайтунгъ“, не си спомнямъ добре, въ което казвалъ: „Ние се боримъ за спасенето на свѣта отъ болшевизма“. Прѣставителътъ на империалистическите страни мълчаха тогава, защото знаеха, че това, което говори, е смѣшно. Тогава се направиха декларации, че има ще бѫдемъ „бариера на болшевизма“, първа да допуснемъ да отиде пасамъ и патамъ, и ние ще го задръстимъ, и той ще умре. Защото у насъ наистина има хора, които не държатъ смѣтка за това, което говорятъ, дори когато сѫ официални прѣставители на властта. Тѣ видѣха, че всемирниятъ

империализъмъ не можа да задупши съвѣтска Русия, че всеезвѣтилата контрапреволюция, въпрѣки всички военни усилия, въздържа всички морални и материални помощи, които даде съ широка ръка на контрапреволюцията въ Русия и по тези граници, не можа да успѣе. Многомилионниятъ братски народъ, силуетъ подъ взамото на комунизма, доброволно отиде въ армията тълько червеното знаме, би своите противници и доказа, че ще закръжило единъ окончателенъ начинъ комунизма въ Русия.

Х. Ветовски (з): Г. прѣседателю! За комунизма ли ще говоримъ сега?

Т. Лукановъ (к): Въроятно отъ това, че въ вѣстника, който се издава въ Варна, „Варненска руска газета“, официално издание наъ конграеволюцията, се говори за единъ генералъ, че билъ начальникъ на въоръжените сили и учрѣждения въ източна България, . . .

Прѣседателъ: (Звани) Г. Лукановъ! Поворете върху предмета.

Т. Лукановъ (к): . . . въроятно, казвамъ, отъ това се чеरи куражъ да се праща подобни смѣшни декларации, да се направи и тази декларация, че ще ни прашатъ на помощъ на комунизма въ Русия.

Нѣкой отъ земедѣлцѣтъ: Ношо ли е?

Т. Лукановъ (к): Тази декларация не бъше само едно изявление вѣстникско, казвато ние четвърте всѣки денъ по тръбълко прѣди изборите. Тогава знаете всѣли денъ са даваше куражъ на „нашиятъ“, всѣли денъ се убиваше куражъ на комуниститъ всѣли денъ се пишеше: „Ние ще имаме най-малко 140—150 народни прѣставители, комуниститъ ще бѫдатъ 24, 18, 15, 13, 12“, за да не можемъ да дойдемъ тукъ и да опровергаемъ „фактитъ“.

Нѣкой отъ земедѣлцѣтъ: Сега се много увесличихте.

Т. Лукановъ (к): Имаше такива декларации, такива за-планивания, и тѣзи глупости се обѣлоха въ официални актове и се изпратиха на официални учрѣждения. Официалните прѣставители на властта ги разгласиха съ официалните за това срѣдства — съ барабани, съ писмени официални съобщения. Чѣмъ се да се убие духът и куражътъ, за да може да се намалятъ гласовете на комуниститъ. Нѣщо повече, нѣкаждъ официалните прѣставители на властта се явяваха въ каници и разправяхаха имъ такова пѣсъ: „Какъ имате тъкъ тукъ? — Една крава, двѣ дъски, двѣ черги“ и т. н.

Нѣкой отъ земедѣлцѣтъ: Една котка. (Смѣхъ въ земедѣлцѣтъ)

Т. Лукановъ (к): — „Всичко това вие ще го вѣмате въ гонерѣлци, то ще ви се вземе. Въ понедѣлъците вие ще видите че не ще имате всичко това, което е днесъ въ каници, но ще бѫдете прѣсесени въ Бургасъ — тамъ ще прѣсушавате Ваякъйското благо“. Ако това ще е организиранъ оттвърь тероръ . . .

А. Сирацовъ (з): Оттвъ сте взели вие крави? Възгигъ хора сѫ хайлъзи, нѣ хранимайловци — какви крави ще иматъ?

Нѣкой отъ комуниститъ: Мълчи тамъ, бе!

Т. Лукановъ (к): Азъ съмъ много доволенъ отъ вашия жаръ агитаторски, съ който вие обявявате 200 хиляди българи, гласували за комунизма, за нѣ хранимайловци и лейтизи. И като ви гледамъ съ този жаръ и съ младата ви фигура, чуди се оттвъ вие живѣете, щомъ 200 хиляди българи сѫ сънъ не работите, за да ви хранитъ. Тежко и гордо та въсъ.

А. Сирацовъ (з): Не ще тѣртъ, като въсъ.

Т. Лукановъ (к): . . . — защото вие често декламирате за отечеството — ако наистина вие толкъзъ много познавате страната, за да съмѣтате, че има въ ней 200 хиляди души нѣработящи нѣ хранимайловци!

А. Сирацовъ (з): Все таки по-добре я познавамъ, отколкото виѣ. Виѣ живѣте на гърба на работниците, като кѣрлежи.

Т. Лукановъ (к): Но, г. г. народни прѣдставители, мене думата ми не е толкова за шегата, за комедията въ тия нѣща. Ако това би било тѣй, азъ бихъ се задоволилъ само да опишъ всички тѣзи нѣща, да ги подиграй и да слизъ отъ тави трибуна. Цѣлта на официалната властъ да организира подобренъ редъ мораленъ царство върху избирателитѣ и организирането на този царство чрезъ официалните прѣдставители на властта — това означава, че властта си е служили съ тероръ мораленъ, осъщъ физическия, за който ви споменахъ и всички жертви на който ми е невъзможно поради тогава прѣдставникъ да изброявамъ.

Нѣкой отъ земледѣлцѣ: Само празни присказки разтравяте.

Т. Лукановъ (к): Тоя натискъ, който се упражня върху избираителитѣ, биде придръжени съ единъ другъ фактъ, за който азъ ще спомена сега и който прави правителствената листа невалидна. Г. г. народни прѣдставители! При опрѣдѣлянето канцелариятъ на земледѣлската прѣфектия случи се вълненъ фактъ. Господарятъ, който ю трѣбвало да бѫдаатъ канцелариирани, съмъ билъ длъженъ да дада една декларация, че тѣ ще слушатъ безусловно това, което се иска въ Народното събрание отъ правителството и не само да дадатъ такава декларация, но да я гарантиратъ. Но какъвъ начинъ? Като депозиратъ по единъ заявление прѣдварително въ ръкъ на окреждения управителъ, въ което ще се казва така:

Х. Ветовски (з): Лъжението, недѣлъ приказва, застрами се отъ лъжата си!

Б. х. Сотировъ (к): Искате ли анекса?

Т. Лукановъ (к): ... „До г. прѣдседателя на XIX-то обикновено Народно събрание. Заявление отъ единокъ си. Г. прѣдседателю! Понеже че болестъ и домашни причини че ще ми бѫде възможно да замамъ машида, който ми се повѣри, азъ моля да ми бѫде пристра оставата.“ Това заявление цѣлѣнѣ да гарантira подобна една декларация по начинъ такъвъ: първи пакъ, когато подобренъ депозири на подобно заявление че се опита да има самостоятелността на народния прѣдставителъ, взяточнието да не излезе и да се гласува набързо и неговата оставка, той излизи, идва поддиръ него слѣдующиятъ.

Т. Цековъ (к): Не съмъете да отречете този фактъ.

Н. Късовъ (з): Какво страшно име въ това?

Прѣдседателъ: Моля ви се, г-да!

Т. Лукановъ (к): Азъ въ комисията по провѣрка на този изборъ изтъкнахъ този фактъ и посочихъ данни, посочихъ свидѣтели, изходящи изъ земледѣлската срѣда, и молихъ да бѫде той фактъ провѣренъ, и ако той е неѣренъ, азъ бѣхъ готовъ да приема извѣднически, които трѣба да послѣдоватъ отъ това...

Х. Ветовски (з): Такъ нѣма да се изсремимъ, такъ нѣма да се зачерви лицето ти, ако е неѣренъ.

Т. Лукановъ (к): ... но ако той е вѣренъ, слѣдващо безусловно отричанието на земледѣлската листа тукъ изпълно. И азъ заявявамъ тукъ, че той би слѣдвало за цѣла България, затуй взяточнистъ испоредъ свидѣтията, които събирамъ тукъ, тасива заявления съ депозирани отъ цѣла България.

Нѣкой отъ земледѣлцѣ: Така ти се иска, ама нѣма кой да ти чуе.

Т. Лукановъ (к): Знаят, че народни прѣдставители, стѣсненъ много по съвѣтъ отъ подобни заявления, се опитватъ да ми противорѣчатъ. Въ комисията този фактъ не само не се отрече, но се потвърди.

Х. Ветовски (з): Недѣлъ лъга, г. Лукановъ, застрами се!

Т. Лукановъ (к): Азъ се чудя че отнношението на тѣзи хора къмъ подобенъ единъ фактъ! Г-да! Които съмъ подобили заявления, съ повидигането на този въпросъ напътна група ви идва помощъ. Ти иска да ти създаде независимостъ.

Отъ земледѣлцѣ: А-а-а!

Т. Лукановъ (к): И азъ мисля, че съ изтъкването на този фактъ, вие ви съхме уверихъ, които ви поставиха и ви прѣвръщахме въ свободни хора, да разсѫждавате и да бѫдете независими. (Ржевскилъскане отъ комунистъ и земледѣлцѣ) Бѫдете наши прѣдставители — отъ прѣдставители на наше бѫгали. Бѫдете достойни наши прѣдставители. Толкова по-добъръ за нашето дѣло. Но бѫдете свободни хора и независими народни прѣдставители.

Прѣдседателъ: Г. Лукановъ! Нѣма нужда да давате умъ на народните прѣдставители. Ума си дръжте за Вашъ.

Т. Лукановъ (к): Г. г. народни прѣдставители! Този фактъ азъ го речовирамъ въ комисията, защото искамъ да поддържамъ и тамъ, искамъ да поддържамъ и тукъ мнѣнietо, че три наличността на подобенъ единъ фактъ листата, която почива върху него, трѣбва да бѫде отречена отъ Парламента. Защо въ българската конституция се каза, че народните прѣдставители изказва своето мнѣние съвѣршено свободно и независимо, дори дотамъ, че то той ю иска еднаква отговорност за това, което говори въ Народното събрание. Ако единъ народенъ прѣдставителъ прѣдварително, по една или друга причини, по партитийни или други съображения, е спешъ отъ себе си задължението да бѫде свободенъ и независимъ, азъ съмъ, че той прѣстаива да илюси качеството на таинъ.

Нѣкой отъ земледѣлцѣ: Вие не подадохте ли декларация, г. Лукановъ?

Т. Лукановъ (к): Азъ говоря за този, който е подадъл такава декларация; азъ не съмъ подалъ подобна и напътна партития никога нѣма да поискава, ти нѣма нужда отъ това. (Възраждане отъ земледѣлцѣ)

Прѣдседателъ: Моля, г-да, оставете оратора да съвѣти.

Т. Лукановъ (к): Говорите за свобода на погриснати хора! Партията трѣбва да се съставява само отъ свободни хора. Влѣзатъ ли въ състава на партитията хора, които се ангажиратъ по подобенъ начинъ да служатъ на една личностъ или на група отъ личности, тя прѣстъва да бѫде единъ достоинъ борецъ за свободата на погриснатите. Затуй единствената партия никога не ю имѣла нужда да си послужи съ подобни декларации. Фактътъ е таинъ, че може да направи впечатление. Единъ отъ вашите — азъ ю какъ — добри хора, единъ човѣкъ, който нѣма акции нито въ „Плюди“, нито въ „Обединение“, нито въ „Разединение“, единъ човѣкъ, който нѣма връзка съ Деклазоровата история, единъ бѫденъ, но честенъ човѣкъ...

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Има, има такива хора.

Т. Лукановъ (к): ... единъ човѣкъ просвѣтенъ заличително; единъ човѣкъ съ влияние поради своята бѫдностъ и поради своята дългогодишна прѣданостъ къмъ земледѣлската съюзъ — той човѣкъ е заявилъ въ едно събрание...

Нѣкой отъ земледѣлцѣ: Той като е толкова честенъ, сигурно съ комунистъ.

Т. Розовъ (к): Ще стане.

Т. Лукановъ (к): ... въ кабинета на окреждения управителъ, въ работните часове, когато е трѣбвало да депозири това заявление на окреждения управителъ, че, слѣдътъ тоя съвѣтъ лѣтната на членото му отъ упраffленето на земледѣлската партия, и той новъ и окончателенъ позоръ той ю че членесе и такова заявление той ю ще даде. Той заявление не далъ и вслѣдствие на туй него то изхвърлиха сътъ канцеларията листа.

Отъ земледѣлцѣ: Не е вѣрно, лъжешъ!

С. Омарчевски (з): Това е единъ фактъ, който се оспорва.

Т. Лукановъ (к): Азъ искахъ провѣрка на този фактъ — защо я отпазахте, г-да?

Ю. Вълновъ (з): Ако Вие знаехте това, защо не да дохтъ конституция? Това не е факт, които да опровергат избора.

Т. Лукановъ (к): Всичдствица на това, т. г. народни прѣдставители, съдата въ западния край на Никополската околия зачертаха единъ отъ кандидатите и замѣсто него написаха този честенъ човѣкъ, тъй поизборно избраниетъ изъ листата на кандидатите.

С. Даскаловъ (з): Той нѣмаше членство.

Т. Лукановъ (к): А Вие ли го имате повече отъ него и то отъ вчера? Получиха се повече отъ 600—700 гласа за него. И когато въ комисията азъ поискахъ да се провѣрятъ по бюллетените, тъзи бюллетени членъ ли сѫ за действителни или не — защото по закона тъ сѫ недѣйствителни: законътъ позволява зачертаване, но не и написване на ново име върху зачертанието — комисията ми отказа това.

С. Омарчевски (з): Не е вѣрно, г. Лукановъ. Това е лъжа. Само 15 гласа се отказаха.

Т. Лукановъ (к): Азъ ще кажа кое е лъжата сега. — Комисията направи само едно: тя провѣрътила прогокола на централното бюро, която е различната между гласовете, получени за този човѣкъ и за другите кандидати, между другото и за кандидатурата на министъръ Александъръ Димитровъ, която е получила най-много гласове отъ тази листа езиката колегия, и се оказа, че тази разлика е отъ 15 гласа. Азъ твърди, че разлика се не по-малко отъ 600—700 гласа и че това може да се види само чрезъ разпечатаване на бюллетените. Изкажъ да се разпечататъ бюллетените за Никополската околия и само, за тия нѣколко села, които изрично указаха, което може да стапне.

Министъръ М. Турлаковъ: Г. Лукановъ! Ако Вие сте честенъ човѣкъ и като адвокатъ знаете законите, въ гората ли бѣхте да прочетете чл. 124 отъ избирателния законъ и да подадете Вашата конституция въ деня на избора или 10 дни слѣдъ избора до прѣдседателя на Народното събрание? Сега приказвате бабини деветини! Всичко това, което приказвате, е само да се напомня на приказки. Чл. 124 е изриченъ. Вие сте юристъ, Вие сте адвокатъ, Вие сте големъ познавачъ на законите, Вие претендирате, че знаете най-добре законите, а Вие приказвате сега ивѣща, които нѣматъ за пътъ пари значение.

С. Даскаловъ (з): (Къмъ Т. Лукановъ) Ако е вѣрно това, юристъ твърдишъ, отказвамъ се отъ депутатската си мандатъ. Лъжешъ, лъжецъ, лъжешъ и много лъжешъ!

Т. Лукановъ (к): Азъ знамъ, че този господинъ, който ме прѣбъче преди малко, е големъ познавачъ на законите. Министъръ се съсъди слушахъ една рѣч върху това, че е право, и той даваше една хубава правна лекция на г. г. Теодоровъ, Малиновъ, Даневъ и други стари български юристи, че това не ще му помогне, за да докаже, че фактически изтичавамъ, е ще върнемъ.

Министъръ М. Турлаковъ: Вие въ гората ли бѣхте да подадете Вашето заявление, ако фактътъ е билъ въренъ, че да имате основание да говорите сега?

Т. Лукановъ (к): Защото имаше само едно срѣдство да се опровергае моето заявление: то бѣше да се разпечататъ бюллетените.

Министъръ М. Турлаковъ: Защо не подадохте заявление?

Т. Лукановъ (к): Ще Ви кажа.

С. Даскаловъ (з): (Къмъ комунистъ) Ако е вѣрно това, което г. Лукановъ казва за Христо Георгиевъ, отказвамъ се отъ депутатската си мандатъ, че ако той лъжецъ, той да се откаже. Азъ искамъ апелъ. Азъ се отказвамъ отъ мандата си и депутатътъ нѣма да бѫда.

Отъ комунистъ: Приемамъ, приемамъ.

С. Омарчевски (з): (Къмъ Т. Лукановъ) Кой кандидатъ нѣколко гласа е получилъ, ще видите отъ книжката.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: (Къмъ Т. Лукановъ) Вие не се откажете ли отъ мандата си, ако не е вѣрно това, което твърдите?

Т. Лукановъ (к): Азъ съмъ доволенъ, че посредство му прѣдлага едно срѣдство за прѣвѣрка, което азъ ще приема подъ едно условие, че болшинството ще има, такъто въ другите комисии, дѣто се гласува и всичко се разглежда съ вдигнати на ръка безъ прѣвѣрка. Защото, т. г. народни прѣдставители, при такъ апелъ имаше само едно срѣдство, прѣди всичко за прѣвѣрката на фактически — то бѣше да се разпечататъ нѣколко пакета бюллетени отъ нѣколко села, шестъ—седемъ.

С. Даскаловъ (з): 860 гласа имамъ! Помни добре, защото ще те изоблича.

Т. Лукановъ (к): Вие обаче отказахъ това и съмъ доволенъ, че идвате сега до апелъ. Азъ вѣрвамъ, че вашите другари отъ западния край на Никополската околия ще я произведатъ, тъ вече до известна степенъ сѫ за произвѣдени.

Г. народни прѣдставители! Правителството ѕи послужи въ този изборъ съ насилия и неуважение, развали по цѣлата страна въ видъ и размѣръ, каузахъ вече, неуважение, нестаявъ въ България. Азъ мисля, че при тъзи условия и при обвръзванията, които се взематъ отъ народните прѣдставители прѣдварително, нишъ нѣмамъ тукъ работа съ едно по законъ и по конституция прѣдставителство. Каузахъ отнасятъ: имѣнно запуй, че ние сме доволни отъ находка на изборите, требва да видите, че вие вървите по единъ пътъ, който въл едно отношение за насъ е полезенъ: той, първо, показва на свѣта, . . .

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Радвайте се тогава.

Т. Лукановъ (к): . . . на трудящия се съвѣтъ, част отъ който върви съ вѣсъ че той е прѣгналъ по единъ погрѣшъ иже пътъ и че требва да то напусне часъ по-скоро, че неговото място ще е тамъ, а подъ комунистическите знаци; и второ, той показва на буржоазията сама заложъва да гледа на своя собственъ парламентъ, каузътъ, били отъвѣтъ, били опушчанъ и препулаторъ въ управлението на буржоазията демократии. Парламентътъ обаче подринала и грохочаща, която прѣвътъ обществено здание на господствующата класа, самъ днесъ се отказва отъ своята прѣдставителство и се подчинява, дѣто прѣдварително той се прѣдварително се подчинява, дѣто прѣдставителътъ се изпраща на робъ на една личностъ или на трупа отъ личности и дѣто, въпрѣки това, той се явява въ Парламента съ полицейски пасион и съ мораленъ и физически тероръ.

Х. Ветовски (з): Ничо нѣма вѣрно въ това.

Т. Лукановъ (к): И ако скандализътъ въ този Парламентъ ѕи тошова частъ, то показва, че вие стигате до убийдението, дори сами, че интелигенцията, политическите, морални и материални, не сѫ въ състояние да замѣрятъ собствения възможностъ, да създадатъ, да създадатъ собствено господство. Подъ вашата крака расте една нова обществена сила, отъ която вие не ще се отвѣрвете тъй лесно.

Отъ земедѣлци: Е, да!

Т. Лукановъ (к): Зная, вие искате да касирате комунистътъ отъ Врачанския окръгъ, отъ Пловдивски окръгъ или другадѣ и правите, че то съмъ да изгоряя и други. Ще имамъ, мисля, да изгоряя и ваши листи по сѫщността. Вие избрахте пъти на стъркаване на народното прѣдставителство и на отричанието основата на парламентарната буржоазия система. Вие ще касирате листи, въ които имате десетки хиляди избиратели, и вие ще останите при пропорционална изборна система нѣколко десетки хиляди избиратели безъ право на прѣдставителство въ този Парламентъ.

Нѣкой отъ земедѣлци: Ние не ги караме да правятъ прѣстъпления — запуй.

Т. Лукановъ (к): И ако единовременно съ това се оплакватъ противъ съвѣтската система, като система на диктатура на една класа, които не искатъ да допусне прѣдставителството на капитализма и тунеядството въобщѣ, . . .

Министър д-р Р. Даскаловъ: На другъ министър юв допуска.

Т. Лукановъ (к): ... ако вие се оплаквате отъ тази диктатура, ю добре, вие доидохме тукъ въ люголъмъ брой да ви кажемъ: онзи денъ или разгоянхте, като бяхме 46 човѣка, сега се явяваме 50 ст. 200 хиляди гласа. Вие днесъ ще намалите изкуствено нашето число, ...

Министър д-р Р. Даскаловъ: И широките тъй говориха като вие: „Днесъ сме 39“.

Нѣкой отъ земедѣлците: Съ 3 милиона рубли дойдохто тукъ.

Т. Лукановъ (к): ... вие ще намалите, числото на прѣставителите на комунистите, вие можете да отидете по-далече — да прѣмахнете правителството, да се освободите отъ контрола на галерините, т. е. на народа, за когото толкова много често вие говорите, да ги прѣвърнете на отдавали стачки, да ги възпитати да спятъ (Смѣхъ у комунистите), и да слизатъ отъ тамъ да видятъ ржка възь основа на залогонията, която съм подадъ (Ржкопльскане отъ комунистите), ...

Нѣкой отъ земедѣлците: Не обиждайте Партията! Пазете достойността на другите.

Прѣседателътъ: (Звънен) Моля, г. Лукановъ!

Т. Лукановъ (к): ... вие можете да отидете още по-далече — да управлявате безъ парламентъ, вие можете да отидете още по-далече — прѣститутъ на комунистите да се запичатъ съвсемъ отъ лицето на земята. Но азъ съмъ дълженъ да заявя, че отъ единъ идея не по този пътъ можете да се отървate вие. Слаби въ земедѣлците агитации да западатъ собственинъ си творения, защото тъ съ единъ лошъ плачий, вие арестувате плачите агитатори, когато критикуватъ законопроектите за трудовата собственост и трудовата повинност. (Възражение отъ земедѣлците)

Министър д-р Р. Даскаловъ: Нашо подобно.

Т. Лукановъ (к): При пътъ земедѣлците да разрѣнатите много единъ отъ обществените и големи въпроси, които войната изгънна приѣдъ вие.

Министър д-р Р. Даскаловъ: Противъ идентъ съ идеи ще се боримъ.

Прѣседателътъ: Г. Лукановъ! Моля Ви се ограничите со на прѣдмета.

Т. Лукановъ (к): ... които излизатъ отъ нещастията на трудяниците се маси, вие прибъвате къмъ насилията, утре можете да минете и къмъ линията диктатура. Вие като искаете тази листа да бѫде прѣмахната и дори всички комунисти да бѫдатъ прѣмахнати, азъ противопоставямъ на васъ, които търсите юдъръ воля телъ — позволяете ми това изражение — да се освободите отъ тъкъмъ комунистите тукъ, противопоставяйки фалшта и ложни източници на вашето прѣститутство, на вашия листъ и ви заявявамъ заедно съ туй, че дори тогавъ, когато ще отидете отъ крайните до крайните мѣри, вие ще се спасите отъ комунизма.

Отъ земедѣлците: Е-е, пе ни плачий!

Т. Лукановъ (к): Ако комунистътъ прѣслѣдува г. Тесилорова и г. Геншова като единъ юнифаръ, ако той прави честните и достойни люде, които се намиратъ въ земедѣлци срѣда, да се отвралзватъ и бѣгатъ отъ възъ и да търсятъ нови пътища за обществена новова, тъкъ вие ще направите, при нашата просвѣта, при нашите организации, не само да не изчезне тази житиава и устройчива организация, но идентъ на комунистите да се загубятъ по-брзо и дълбоко между трудяниците се маси.

Министър д-р Р. Даскаловъ: Ние ще приемамо тъзи идни.

Т. Лукановъ (к): И когато вие мислите, че сте свършили съ комунизма, като сте залъги страната въ кръвъ, ще се

изправи єдинъ можжо движение прѣдъ васъ и ще ви пита: „Кѫде бѫхте, къвърни души?“ (Ржкопльскане отъ комунистите)

Отъ земедѣлците: Ей-ей!

Т. Лукановъ (к): И тогавъ, трѣба да ви кажа, всичкитъ, които се опиратъ на васъ днесъ, като єдна груба сила, на която отличителните бѣлъгъ съ бруталността и база-гледността, които се криятъ въ вашиятъ пазъ — въ борбата си противъ комунизма — въедно съ вашието проваление, ще се провалятъ и тъ въ дългото на земята.

Отъ комунистите: Браво! (Ржкопльскане)

Прѣседателътъ: Има думата т. Ангелъ Кундалевъ.

А. Кундалевъ (з): (Отъ трибуналъ) Г. г. народни прѣститутели! Едважи нѣкои отъ цародните прѣститутели, които бѫха членове въ комисията по прѣвърка на изборите, си съмѣтаха, че се налагаше да се взема думата по единъ изборъ, по който комисията бѣше единодушна за утвѣрждаването му, макаръ че имаше подадени єдна-две контестации отъ пѣкън партии за нередовности на избора или за морални или материални агитации отъ страна на нѣкои партии. Членовете на комисията знаеха, че пѣкън недоволни отъ резултатите на избора винаги могатъ да подадатъ контестации противъ пѣкън отъ своите политически противници, противъ листите на тѣхните партии, или пѣкън избиратели отъ известна секция или єюзълни могатъ да изтъкнатъ пѣкън нередовности по производството на избора или чакъ то завършата на листата, знаймакото за да се отврдваатъ прѣдъ своята кандидати или прѣдъ върховния съдъ на своята партия, не че не могатъ да изкаратъ гласове въ своята листа, но че имъ се попрѣчило отъ страна на неморални агитатори съ неморални агитации или отъ страна на организът на властта. Но пѣкън-макаръ се очакваше да се вземе думата отъ г. г. комунистъ. Да се явява агитаторъ да ти агитира, че сегашното правителство съ закона за трудовата производствъ, ще събере въ казарми тѣ спичките момичета отъ 18-годишна възрастъ, ще се обучаватъ тамъ осемъ мѣсеца и посълъ ще ги пращатъ по домовете имъ, това морално ли е? А знаете ли, г. г. избиратели, защо ще ги пращатъ на деветъ мѣсецъ по домовете имъ? Можете да си обясняте това. Това е тѣхната агитация. Да започнемъ избирателите, че който не гласува за комунистическата листа, денътъ идъ, той ще е далеко — той ще си плаща съ гласовата, както плащащъ се буржоазията партии, буржоазията въ Русия, ...

Нѣкой отъ земедѣлците: И ю записани въ черния тефтеръ.

А. Кундалевъ (з): ... това ю само е неморално, ами това е и тероръ. И бѣлгарскиятъ властъ, органите на това правителство, отъ която партия и да се прѣститутяваше то, трѣбващо да взематъ мѣрки противъ тѣзи необузданни хора, ю ѝ ѡѣль да не дойдатъ да гласуватъ за комунистическата партия, а да ѹе вътрешъ неморални работи, защото за тѣхъ моралътъ, по-тари ѹе струва.

Отъ комунистите: А-а-а! (Смѣхъ)

Нѣкой отъ комунистите: Вашиятъ моралъ с генефарски.

А. Оббовъ (з): Моралътъ с буржоазна собственостъ!

А. Атанасовъ (к): И Вие ли за моралъ говорите?

А. Кундалевъ (з): Кого, мислите, опълчомъ є комунистическата партия да говори тукъ отъ трибуналъ? Г. г. Лукановъ, адвокатъ. Ами трѣбва ли г. г. адвокатъ да се язвява отъ трибуналъ да говорятъ работи певѣрни, лъжи и да отричатъ пѣкън, който въ избирателните законъ ю много лжи? Чл. 124 казава, че за нередовности на избора, за пасилъти на за каквото и да бѫде, констатирамо отъ страна на избирателите, за всичко това всички избиратели може да подаде жалба до прѣседателя на бюро то въ дадена секция. Не само въ деня на избора, но десетъ дена следъ произвѣждането на избора пакъ му се дава право

да изложи всичко онова, което той е констатирал от страна на органите на властта или на известни партии. Защо г. Лукановъ не направи тъзи констатации? Не ги направи затуй, защото, за да подаде констатации тръбва да има преди всичко вънрио във имена. А требава да дойде да избрала лъжи! Докато има хора, които съм научени по този начин да си служат със лъжи, можете ли да не избратали онова, което в други констатации се пише, че търбва да изборят съм си служили със лъжи? Когато г. Лукановъ има тупло, като адъвантъ, който знае законости, да лъже във Парламента, това няма гаранцията, че онова, което се пише във констатациите, противъ комунистите, не е вънрио?

Т. Цековъ (к): Той не лъже, а Вие лъжете.

А. Кундалевъ (з): Г-да! Г. Лукановъ започна по пъленски изборъ, загази въ бургаския, варненския, заселна прокурорът, комунизъм — въртолизъмъ, само това не каза, юне тръбаше да си го разберемъ. Заявленията искажки били подавани кандидатът на земедълската партия. Какви заявления? Заявления до пръдседателя на биро то от единици си кандидатъ, че той по болезнени причини не може да дойде и беше готовъ да си сложи мандата. Ама пръдълът кого ти давали тия заявления? Пръдълъ окръжния управителъ. Я по гледай! Нима може да вървя искажък, че юне се намерили партии, които да иска, отъ своите кандидати въ листата да подаватъ заявления да се откажатъ отъ мандата си, скъдъ като бждатъ търдости със депутатство, които заявления да депозиратъ пръдълъ окръжния управителъ? Че лудъ е който върва! Не знамъ какъвъ е той, който приказва, юне за него е лесно да си го обяснимъ. (Ръкописане отъ земедълците) Азъ пишамъ г. Луканова и хората около г. Луканова — защото г. Лукановъ лъжи, измисля сега да седи тукъ — какъвъ пръдълъ на г. Луканова, ако той е изнуденъ да подпише едно такова заявление, когато щега нещовото заявление става пръдметъ на разискване във Парламента, да, какъ: „Г. пръдседателю, искамъ удумата, азъ юн отговарямъ поддъска“? Имамъ ли законъ, че силата на юните да нахараме народния пръдставителъ нещувъмъни да юн да даде оставка? И такива лудории, г-да, тръбаше да слушамъ въ Народното събрание, за да си направимъ последното заключение. (Ръкописане отъ земедълците)

Т. Цековъ (к): Вънрио е, че е лудории, но това го върши вие.

А. Кундалевъ (з): И попече търбва съм способни само да такива лудории, юне юн тръбва да се запитамъ още по- внимателно и да си търсимъ положителния отговоръ. Констатации има подадени противъ комунистътъ, констатации противъ земедълците върма — лъжи и шарлатанътъ които искали. Азъ правя сърдътното пръдложение: по-недълъко има констатации противъ г. г. комунистътъ, да се утвърдятъ всички листи, противъ които има констатации; и да се направи апикетъ за онова, което се изнесе за г. г. комунистътъ. (Ръкописане отъ земедълците)

Нѣкой отъ земедѣлци: За да ги научимъ да не якаратъ сами вълна въ конпарата.

Пръдседателъ: Понеже има други записи да говорятъ по пъленски изборъ, азъ полагамъ на гласуването пръдложещащо, направено отъ народните пръдставители г. Ангел Кундалевъ, имейки да се апикетира начинътъ на агитацията, извършена отъ комунистическата партия въ Пълъсенския избирателна колегия. Ония отъ г. народни пръдставители, които съм съгласни да се устрои апикетъ за начинъ на агитацията на комунистическата партия въ Пълъсенския окръгъ, моля, да си видигнатъ ръжата. Мюзинство, Събранието приема.

Д. Пандовъ (к): И това е г. Бояновъ, който е държалъ такава славна рѣч!

Нѣкой отъ земедѣлци: Има лишилиятъ, но късно е вечен.

Пръдседателъ: Ония г. г. народни пръдставители, които приематъ, юните оставали листи и избрали народни пръдставители да бждатъ утвърдени, моля, да си движнатъ ръжата. Мюзинство, Събранието приема.

Комисията по анкетата ще се събере въ одно отъ слѣдните заседания на Народното събрание.

Слѣдва докладъ по избора въ Бургаската избирателна колегия. Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Г. Сокуровъ (з): Г. г. народни пръдставители! Ще ви докладвамъ избора въ Бургаската колегия. Въ Бургаската колегия се избиратъ 18 души народни пръдставители. Въ избирателните списъци съм записани 96.776 избранци, отъ които съм гласували 76.346. Оказани се недействителни бюллетени 695, действителни оставатъ 75.651. Лицата съм получили следните гласове: българскиятъ земедѣлски народенъ съюз — 32.224 гласа, комунистическата партия — 22.636 гласа, широките социалистически обединения — 4.285 гласа, демократъ — 6.308 гласа, народната партия — 6.125 гласа, прогресистъ — 2.292 гласа, патриотични — 367 гласа, генадиевистъ — 668 гласа и радикалъ — 746 гласа. Имаю ю всичко деветъ листи, отъ които лицата на радикалната партия ю се утвърдена отъ окръжиятъ съдъ, защото ю закъсняла завръката съ единъ денъ, но такъ хората съм гласували за тая листа и има гласове и за нея. Окръжиятъ съдъ на 5 априлъ 1920 г. въ утвърдилъ си ю пръвъ гласили за избрани слѣдните народни пръдставители: отъ земедѣлския народенъ съюз: г. г. Александър Стамболовъ, Александър Радоловъ, дъръ Илия Ст. Караджовъ, Терпо Кортенски, Иванъ Т. Стойновъ, Коста Д. Краузъновъ, Стоянъ Поповъ, Асенъ Вълкановъ и Нейко Диновъ; ютъ комунистическата партия: г. г. Георги Поповъ, дъръ Никола Максимовъ, дъръ Юрий Данчевъ, Гани Р. Костовъ, Стефата Бакърджиева и Логинъ Дончевъ; отъ народната партия съ избрани г. Стефанъ С. Бобчевъ, отъ обединените социалисти — г. Илия Янкуловъ и отъ демократъ — г. Андрей Личевъ. Общиятъ дѣлителъ ю билъ 4.297. Изборът ю станалъ редовно въ избирателна колегия, избрана по системата тикански заявления и констатации, и като тъй, комисията единодушно рѣши изборът да бжде утвърденъ, и азъ моля Народното събрание да се съгласи ю утвърди този изборъ.

Пръдседателъ: Понеже никой ю иска думата, юе полномъ въпросътъ на гласуване, и моля ония г. г. народни пръдставители, които приематъ за правиленъ и редовенъ изборътъ, станали въ Бургаската избирателна колегия, юто съм избрали народните пръдставители тъй, както ю прочете г. докладчикъ, да си видигнатъ ръжата. Мюзинство, Събранието приема. Изборътъ въ Бургаската избирателна колегия ю се утвърди.

Докладчикъ А. З. Юмеровъ (з): Г. г. народни пръдставители! Въ Пашмаклийската избирателна колегия съм били записани въ избирателните списъци 14.493 избиратели. Отъ тяхъ съм гласоподавали 7.438 души. Действителни бюллетени съм подадели 7.317, а недействителни — 112. Въ избора съм участвували седемъ политическа партии, които съм получили: земедѣлци — 4.306 гласа, комунистъ — 384, демократъ — 458, народници — 305, широки социалисти — 367, прогресистъ — 864 и генадиевистъ — 634. Общиятъ дѣлителъ ю 1.463.

Окръжиятъ съдъ на 5 априлъ 1920 г. — понеже другите партии, освенъ земедѣлските съюзъ, ю съм достигали дѣлителъ — ю утвърдилъ за народни пръдставители слѣдните лица съ земедѣлския съюзъ: дъръ Илия Караджовъ, Георги Миневъ, Арифъ Агушевъ и Юсуфъ Бергансъ.

Всичкиятъ формалности, които изисква избирателните законъ, ю били изпълнени ю върбомъ.

Комисията рѣши да се утвърди този изборъ и азъ моля народните пръдставители да го приематъ за редовенъ. (Ръкописане отъ земедѣлци)

Пръдседателъ: Ще гласувамъ. Ония г. г. народни пръдставители, които приематъ за правиленъ и редовенъ избора въ Пашмаклийската избирателна колегия, дълго съм избрали народните пръдставители, които прочете г. докладчикъ, моля, да се движнатъ ръжата. Мюзинство, Събранието приема. Изборътъ въ Пашмаклийската избирателна колегия ю се утвърди.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Г. г. народни пръдставители! Ще ви докладвамъ избора, произведенъ въ Врачанска избирателна колегия.

Въ тази колегия съзаписани въ избирателните списъци всичко 84.963 избиратели, от които съзаписоподавали въ изборите на 28 мартъ т. г. 66.033 души. Подадени съзаписи били действителни бюлетини 65.122 и недействителни — 592. Тъзи гласове се разпределятъ по партии така: оранжевата листа на българския земедълски народен съюз, начело на която стои Райко Даскаловъ, е получила 19.223 гласа, синята листа на народната партия, начело на която стои Атичес Д. Буровъ, е получила 3.515 гласа, червеновицата листа на комунистическата партия — 16.372 гласа, моравата листа на демократическата партия — 6.170 гласа, червената листа на работническата социалдемократическа партия обединена — 5.325 гласа, розовата листа на прогресивнолибералната партия — 6.103 гласа, бългата листа съ лика на Стефанъ Стамболовъ — 1.061 гласа, бългата листа съ лика на д-р Никола Генадиевъ — 3.480 гласа и бългата листа на радикалдемократическата партия — 3.873 гласа.

При туй чиисло гласове за разпределяне съзаписните съждъ въ разпоредителното съзаписание състои се на 6 априлъ т. г., съ протоколно определение с определениетъ: оранжевата листа на българския земедълски народен съюз получава шест мандати, червеновицата листа на българската комунистическа партия — пет мандата, моравата листа на демократическата партия — два мандата, червената листа на социалдемократическата партия обединена — един мандат, розовата листа на прогресивнолибералната партия — един мандат и бългата листа на радикалдемократическата партия — един мандат.

Изборътъ е станалъ при пъленъ редъ и тишнина. Следъ избора съзаписано множество конфликти. Всички тъзи конфликти ще имате добрина да ме изслушате да ви ги прочета и да теглите застъпници си отъ тъхъ.

Подадено е една контестация отъ жителите на с. Койнаре, Бълослагашка околия, до Народното събрание. (Чете)

„Г. Прѣдседателю! Произведените изборъ на 28 мартъ 1926 г. за народни представители въ с. Койнаре е опороченъ по следните причини:

„1. Въ изборните списъци на избора и въ самия денъ на избора хората на комунистическата партия, а именно за стажникът имъ Тома Поповъ, Стоянъ Кацаровъ, Начо Вълевъ, учителъ, и др. устройваха квартални събрания и казаха на избирателите, че ако не гласуватъ за тъхъ, то ще бъдатъ записани въ черниятъ списъци и ще отговарятъ съзаписъ и имотъ имъ ще бъдатъ опожарени и отнети, още повече че болниятъ били минали Дунава и съзъ въ Добруджа“.

С. Дупариновъ (з): Виждате ли си позора? (Възражение отъ комунистите)

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля ви се!

Докладчикъ С. Омарчевски (з): (Продължава да чете)

„2. Объзванаша на избирателите, че ще имъ да дадатъ да ромът земи отъ общинските мери и мащина.

„3. Вземаха имъ бюлетините и даваха свои.

„4. Увръждаха избирателите, че ще учишоха държавните дългове и на народа ще олесне.

„5. Нъма да имъ взематъ никакви данъци.

„6. Да не гласуватъ за другите партии, защото ще имъ обложатъ земята също 20 л. данъкъ на докаръ и по 10—15 л. бегликъ на овца.“

Т. Вълчевъ (з): Това го говориха комунистите, кадъръ на публични събрания, че по 20—30 л. данъкъ на докаръ ще плащатъ земедѣлци.

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, оставете докладчика да докладва.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): (Продължава да чете)

„7. Учениците отъ Пловдивската гимназия бъха изпушнати народично за избора. Тъй посъха много афиши, възвания, карикатури и други книжица, които лъгаха по улиците, и увръждаваха избирателите да гласуватъ за комунистическата партия и имъ раздаваха бюлетини. Такива бъха: Томо Георгиевъ и др.

„8. Тъхниятъ застъпникъ Тома Поповъ заблуди бюрото и, безъ да прѣдстави документи, отговаря право на Илия Видински, Беню Иванъ Бенчевски, Димито Хр. Чифчийски и Василъ Миновъ да не гласуватъ.

„По тъзи горбъзброни причини не съмътамъ, Господинъ Прѣдседателю, че изборътъ е опороченъ и застъпътъ

е нарушенъ отъ страна на комунистическата партия, и затова ходатайствувамъ за ликвидиране на листата имъ.

„Съ почитание: Цвѣтко Томевъ“ и пр.

Втора контестация, подадена противъ листата на комунистическата и демократическата партии въ изборите за народни представители, станала на 28 мартъ 1920 г. въ тази жеготия. (Чете)

„Листата на комунистическата и демократическата партии въ изборите за народни представители, станали на 28 мартъ т. г. въ Врачанска избирателна колегия, е опорочена поради следните причини:

„1. Въ с. Галатинъ демократите съзаписали писмо на избирателите за гласуване въ мярката на Пани Петковъ, подкупили Вачо Вълковъ отъ същото село да ходи отъ къща на къща и да казава на избирателите, че земедѣлци ще закарат момичетата на всички селски възрастни и офицерите да ги обучаватъ, че земедѣлци ще спечелятъ и че отнематъ исичкиятъ гори за държавни и че земедѣлци ще изгубятъ външния свѣтъ и ще могатъ да викаратъ никакви истини, че да изкарятъ животъ, а замѣсто състиния, ще настѫпи по-голяма скъпостия. Тази агитация е правена на четири метра отъ изборния дворъ.

„Свидѣтели: Цеко Найденовъ отъ с. Баурене, Иванъ Найденовъ и Филипъ Начовъ отъ с. Галатинъ.

„2. Голяма частъ отъ същта, дадена на с. Згориградъ, демократическиятъ имъ земедѣлци въздържалъ да не се дава до изборите, което е било по давлението на кандидата на народенъ представител отъ демократическата листа Анто К. Берцовъ, което юбството е послужило на комунистите да агитиратъ, че правителството ги е лишило отъ съль. Също комунистите при агитацията си въ същото село съзаписвали избирателите, че ще се взематъ момичетата имъ и ще се изпратятъ по мънастририте и казармите да ги обучаватъ офицерите.

„3. Въ упълна на изборите въ гр. Враца е имало ученици, които съзаписвали избирателите и съзъ имъ блюлетините, като съзъ замѣнявали съ такива отъ комунистическата листа.

„Свидѣтели — комендантскиятъ адютантъ поручикъ Чипевъ и ст. резимътъ подсфицеръ Михаилъ П. Пачевъ.

„Съгласно чл. 119 отъ избирателния законъ, централното бюро въ то предвиди съдътъ избора, частъ 124а, отваря пакетъ, съдържащи дневниците на избирателните бюра, по не и пакетъ, въ които съзъ блюлетините. Съгласно чл. 123 отъ същия законъ, пакетъ съ блюлетините се пази въ окръжния съдъ неразпечатанъ и на разположение на Народното събрание. Прѣдседателътъ на окръжния съдъ обаче е позовали съзъ избирателите да отварятъ пакетъ съ блюлетините за Врачанска околия и да ги прѣдадатъ на изборната съдъ по този поводъ.

Б. х. Сотировъ (к): Какво е отговорилъ т. Омарчевски?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Ще Ви кажа.

Има друга една контестация отъ Танчо Върляковъ, Ангелъ Янчевъ и Стефанъ Алексанровъ.

Т. Петровъ (к): Кои са подадени, отъ коя дата са?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): На 15 априлъ, а изборътъ е билъ на 28 мартъ, значи не е подадена въ законния срокъ.

Нѣкой отъ земедѣлци: Тя е безпредметна.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Тази контестация има следното съдържание: (Чете) „Въ листата на българския земедѣлски народенъ съюз за изборите за XIX-то обикновено Народно събрание, които състаха на 28 мартъ т. г., петнадесети кандидатъ за народенъ представител е Иванъ Георгиевъ. Тама е била замѣнена отъ Врачанския окръженъ съдъ и листата.

„Въ блюлетините обаче като петнадесети по редъ кандидатъ фигурира Иванъ Григорьевъ. Явно е, че съ тъзи блюлетини се е гласувало за друго лице, косто не е утвърденъ отъ окръжния съдъ“.

Б. х. Сотировъ (к): Отъ коя листа е?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): На земедѣлския съюзъ. „Всички подадени такива блюлетини, съгласно чл. 115, съдъра да се считатъ невалидни“. Това е абсолютно не върно, защото въ замѣната листа на българския земедѣлски

ледърски съюзъ фигурира като 15. кандидатъ лицето Иванъ Григоровъ, отъ с. Пудрия, Врачанска околия. Бюлентинъ съ подобно име съ обявени за недействителни.

Друга една конфестация има подадена отъ кандидата за народенъ представител Йорданъ Ионовъ. (Чете) „Споредъ даденитѣ ми съобщения — по лични шеговът — отъ застѫпника ни въ с. Буковоци, на избора за народни представители на 28. този шашата листа е получила тамъ 24 гласа, обаче излизането имъ по какви съображения букоевското секционно изборно бюро не е отбѣгъзано това въ дневника си и, споредъ напечатаната спирка, същото бюро е показало въ дневника си получението действителни бюлетини по-малко, отколкото ежъ въ действителностъ, съ 25, като дадените бюлетини за нашата листа не е отбѣгъзано“. Това абсолютно не е върно; въ дневника е отбѣгъзано точно онова, което е получено въ деня на избора.

Друга една конфестация, подадена отъ избирателя въ Врачанска избирателна колегия Георги Ив. Шивачевъ. (Чете) „Попъже чувахъ напечатането въ в. „Народъ“ на сензационното писмо до генералъ Жекова отъ проф. Петко Стояновъ, пръвъ кандидатъ въ радикално-демократическата листа въ Врачанска избирателна колегия, а следъ това пръвпечатането му въ в. „България“, „Работнически вѣстникъ“ и други вѣстници, а тъй също и пуснатието съ десетки хиляди екземпляри хъръцащи листове, съдържащи писмото и коментарията на в. „Народъ“, отъ страна на широкосоциалистическата партия въ Врачанска и други избирателни колегии, съ измамили гласоподаването на избирателите...“

С. Костурковъ (р): Съ измѣнили.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): „Измамили“ е точнописано въ контекста на писмото. — „... въследствие на което е опровергъзано изборът въ колегията, моля да стане провърка и алигета на този мръсъ и измъстъ шантажъ, и ако се докаже чеповата извѣрностъ, да се касира изборът въ Врачанска колегия и се назначи новъ.“

„За доказателство на горното прилагамъ: в. „Народъ“, бр. 54 отъ 23 мартъ, и хъръцата „листъ“ и пр. Къмъ контекстацията е приложенъ единъ въ „Народъ“, в. „България“ и единъ отпечатъкъ като хъръцаща листъ: „Изъ в. „Народъ“, „Гласувайте съ червената бюлетина!“

Нѣкой отъ земедѣлци: Да се прочете, г. Омарчевски.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Да ви го прочета, ако общате. (Чете) „На българския политически небосклонъ мъждъе отъ 15 години една малка усамотена звѣзда — това е партията на радикалите...“ Тукъ се говори противъ радикалите, а посъл слѣдъца инцидентъ отъ писмо на проф. Петко Стояновъ до генералъ Жекова. (Чете) „Многоуважаемъ господинъ генералъ Жековъ! Позволете ми, като валишъ избранити въ Школата за запасни офицери, прѣзъ която прѣминаха подъ Ваше вѣцо управление почти всички запасни офицери — цѣлата наша интелигенция, да Ви честитя високото Ви изналичие и да Ви пожелая отъ все сърце излъченъ успѣхъ: водете български народъ отъ любъда къмъ побѣда!“

„Благодаря Ви също отъ сърце, задълго сте си спомнили за мене и сте благоволили да разпоредите да остана въ София като съдебенъ съдъдователъ. Макаръ и да не съмъ Васъ, азъ ще съпостара да Ви помогамъ въ трудната Ви задача, що залавяме и прѣслѣдвамъ най-строго всички вътръшни наши врагове, които ще прѣбъчатъ на успѣхъ на народното ни дѣло. Вънъ отъ това, азъ съ жена си и шури си проф. В. Ганевъ, когото също сте благоволили да разпоредите да остане въ София...“

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Паметникъ за честта на широките!

Докладчикъ С. Омарчевски (з): „... ще въздѣствуваме, понеже и тримата сме членове въ бюрото на партията и засега съставляваме болшинство — повечето членове на бюрото също са въ частните си — на нашите приятели да не вървятъ подири ума на останалия вече нашъ водителъ Найчо Цановъ, и ще списвамъ пъртийния в. „Радикалъ“, споредъ както напишът (моите), тия на жена ми и шури ми) лични интереси диктуватъ и великатъ интереси, на отечеството ни. Новото направление на вѣстника ни, споредъ, ще видите отъ уводната страница, моята нещечка,

такъ въдъгненият брой съ цѣлъ ми подпись и професорската ми титла подъ заглавието „Главното командуващъ“. „Още веднъкъ Ви честитя новия високъ постъ и Ви пожелавамъ отъ цѣлото си сърце успехъ!“

„Нашъдъкъ къмъ Солунъ и Адриатическо море! Съ почитание: проф. Петко Хр. Стояновъ.“

По-нататъкъ писмото се придвижава съ следните коментарии: (Чете) „Всичко е ясно като близъкъ денъ; радикалите водачи проф. Стояновъ и проф. Ганевъ, съръщъ обичаша морална поддръжка на радиославовата политика, съ били оставени прѣзъ войната въ София.“

„За определът къмъ генералъ Жекова, радикалите водачи между които е поставена и г-жа Петко Стоянова — всички членове въ бюрото на пъртията и съставляващи болшинството обичаша да въздѣствуватъ на пъртията да не се води по ума на останалиятъ водителъ Найчо Цановъ.“

„Тъ (проф. Стояновъ, жена му и шуриятъ му Ганевъ!) обичаватъ да списватъ в. „Радикалъ“, споредъ както имъ диктуватъ тѣхниятъ радикалски интереси и великиятъ интереси на отечеството!“

„Новото направление на вѣстника, въпрочемъ, придвиждава професорътъ, ще видите отъ уводната ми страница подъ заглавие „Главното командуващъ“, подписаната съ цѣлъ ми подпись и професорската ми титла“. Така се хвърли на язъкъ доумниятъ български професоръ и „най-достойниятъ“ български радикал, който за получената тилова служба прѣзъ войната пише хвалебни страници на Жекова и завърши цѣлата радикалска партия на политическото бунище!“

„Ние сме доволни, че можемъ да поднесемъ на българскиятъ гражданъ единъ цѣненъ документъ за политическото бъдещество и продажничество на една отъ най-дразнителни бурокашни когити.“

„Запомнете това писмо, български избиратели, и особено вие, избиратели отъ Врачанска окръжия!“

„Изъ в. „Народъ“.

„Гласувайте съ червената бюлетина!“

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: По-горѣкъ шантажъ не е имало!

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Друга една конфестация е подадена отъ кандидата за народенъ представител на прогресиволибералната партия Димитъръ К. Бончевъ отъ гр. Враца. (Чете) „Г. прѣдседателю! Въ станалия изборъ за народни представители на XIX-то обикновено Народно събрание, въ много отъ избирателните секции на Врачанска избирателна колегия, съ броени бюлетини на демократическата партия, въ които е имало списъкъ единъ кандидатъ — Петъръ Ив. Сапунджиевъ, който не фигурира въ завѣрената листа на демократическата партия. Това е станало, понеже секционниятъ бюрото не съмъ забѣгъзилъпередовостта на бюлетините. Въздѣствието на това опущане отъ страна на секционниятъ бюрото, много отъ застечението морави бюлетини треба да бѫдатъ смѣтнати за недѣйствителни по силата на чл. 115 § 4 на избирателния законъ. Въ нѣкои секции, където такива бюлетини съ забѣгъзани, както е случило съ долноизмененската избирателна секция и въ горнопещенската и долноизмененска семинарска, тѣ съмъ били смѣтнати за недѣйствителни. Така че единъ и същи бюлетини, тѣ които фигурира името Петъръ Ив. Сапунджиевъ, въ извѣстни секции, където съмъ забѣгъзани, съ смѣтнати за недѣйствителни, а въ други, където не съмъ забѣгъзани, съ смѣтнати за дѣйствителни — има въ врачанска избирателна секция I а и I б — 20; въ банишката избирателна секция — 3; въ мездренската избирателна секция — 4. Такива бюлетини има сигурно и въ много други секции на Врачанска избирателна колегия, но тѣмахъ възможностъ да провѣря и ви поясоча, точно въ коя секция които такива недѣйствителни морави бюлетини има. Понеже всички тѣзи бюлетини, макаръ и смѣтнати за дѣйствителни отъ секционниятъ бюрото, съ недѣйствителни, то ви моля да сезирате Народното събрание съ въпроса за провѣрката на всички бюлетини на демократическата партия въ Врачанска избирателна колегия, и всички бюлетини, въ които фигурира името Петъръ

Ив. Сапунджиевъ, заместо Никола Ив. Сапунджиевъ, бъдатъ съмѣнити отъ Народното събрание за поддѣстителни". Ще ви изложа същъ какво сме правила и какво сме намѣрили.

Друга една конкестация отъ Стефанъ Александровъ, избирачъ отъ гр. Враца, постъпила на 15 априлъ. (Чете) „При разглеждане законооделителните избори за XIX-то обикновено Народно събрание за избиране на народни прѣставители за Врачанска избирателна колегия, моля да се има предвидъ видъ, че бюллетенищъ на българския народенъ земедѣлски съюзъ съдѣтъ въ два вида; № 5 въ листата на Ив. Гарвански — въ един бюллетинъ, и само Вълко Гарвански — въ втория видъ бюллетинъ".

По конкестацията на Димитъръ Боянниковъ, на Стефанъ Александровъ, на Танчо Върояновъ, Ангелъ Яичевъ и пр. има да се каже, че провинциалът, които се направи отъ мене и което се направи въ самата комисия, се устави, че таива бюллетенищъ своеобразно съмѣнити отъ избирачите боря въ мѣстата, които се визиратъ, за поддѣстителни. Обаче дължа опре да заявя, че въ време на избора е била извършена една мистификация съ бюллетенищъ на демократическата партия и на земедѣлския съюзъ. Бюллетенищъ съмѣни отчагали отъ демократическата партия съ сѫдѣти моравъ твърдъ, об. че въ измѣнено едно име замѣсто Ив. Сапунджиевъ, дѣйствителниятъ кандидатъ въ листата на демократическата партия, съ поставили Петъръ Ив. Сапунджиевъ, очевидно съ цѣль да се заблудятъ избирачите. Същото е направено и съ листата на земедѣлския съюзъ; замѣсто Вълко Ив. Гарвански, Вълко Гарвански, когато е ясно, че бюллетенищъ на земедѣлския съюзъ въ Врачанска избирателна колегия съ само единъ видъ.

Друга една конкестация, подадена отъ Танчо Върояновъ, Ангелъ Яичевъ, Стефанъ Александровъ и Вачо К. Цѣнковъ, избирачи на гр. Враца. Заведено е на 15 априлъ, а по пликъ се вижда, че е пощадено въ гр. Враца на 6 априлъ. (Чете) „При произвеждане избора за народни прѣставители за XIX-то обикновено Народно събрание на 28 мартъ т. г. съ допускани избирачите нередовности и неправилости:

„1. Въ с. Синъ-Бърдо, Врачанска околия. Кандидатъ за народенъ прѣставителъ отъ страна на прогресиволибералната партия Дим. К. Боянниковъ е билъ въ дена на избора (28.III 1920 г.) въ това село и въ кръмата на Ив. Бенчевъ въ даль на нѣкои отъ избирачите отъ селото повече отъ 1.000 л. за напояване на избирачите съ ракия.

Този фактъ ще се устави съ показанията на следниятъ свидѣтели: Цоло Мариновъ, Маринъ Йотовъ, Иванъ Герговъ и Маринъ Диковъ, всички отъ с. Синъ-Бърдо, Врачанска околия.

„2. Въ с. Влашико-село, Врачанска околия. Въ дена на избора застъпникъ на прогресиволибералната партия въ тази секция е билъ акцизиранъ приставъ Вълко Миковъ, който, зедно съ драма екцизии спрашки, е зампливалъ избирачите, че ли имъ състиви актове и пр., ако не ги съзуватъ за прогресиволибералната партия.

„Да се разпита като свидѣтель Дичо Петковъ Мединовски отъ с. Влашико-село.

„3. Въ листата на прогресиволибералната партия за Врачанска избирателна колегия е поставено лицето Минко Видоловъ отъ с. Люта, писаръ въ селското общинско управление въ това село. Но силата на законъ, той не може да биде кандидатъ. Неговото поставяне въ листата е умишлено.

„4. На 27 мартъ къмъ 6 ч. вечерта Цвѣтко Цвѣтковъ отъ гр. Враца, съдружникъ на кандидата на прогресиволибералната партия Димитъръ Боянниковъ, отишълъ въ кръмата на Кото Хр. Буюклийски, втори отрядъ, въ гр. Враца, зедно съ около 20—25 души избирачите отъ същия градъ, и съдѣтъ като ги увѣщавали да гласуватъ за листата на прогресиволибералната партия, казалъ на Юрданъ Ив. Петковъ да поръча на тѣзи избирачи рахия за негова съмѣтка, като самъ Цвѣтковъ извадилъ изъ джоба си 40 л., които предадълъ на Юрданъ Петковъ да заплати изпитната рахия, която била единъ тилограмъ.

За този фактъ да се разпитатъ свидѣтели: Кото Хр. Буюклийски, кръчмаръ, Тодоръ Кацитански, Марко Лютесъ, Христо Търницовъ и Вачо Цѣнковъ, всички отъ гр. Враца.

„5. Въ една отъ избирачите секции на гр. Враца застѣнникъ на прогресиволибералната партия е билъ Захари Д. Йотовъ, враченски амблемъ начальникъ, по-

ставенъ отъ прогресиволибералната партия, умишлено, за да упазва морално влияние върху гласоподавателите, като че този начинъ, че силата на властта, която има, и службата, която засема, ги е принуждавала да гласуватъ за прогресиволибералната партия".

Ц. Бъръляновъ (п): Провѣрено ли е това обстоятелство?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Комисията, като се замѣта съ тази конкестация, отправи една телеграма до Фрачанския окръженъ управителъ, за да го запита, каква служба е засема. Тя е следната: (Чете) „Минко Видоловъ отъ с. Люта, Фердинандово, какъвъ чиновникъ е билъ въ община, откога, докога? № 934, отъ 20 априлъ 1920 г. Прѣдседателъ Боговъ“. Понеже окръжниятъ управителъ не е отговорилъ, телеграфирай му се повторно: (Чете) „Веднага отговорете на телеграмата ми № 934 отъ 20 того, № 943, отъ 21 априлъ 1920 г. Прѣдседателъ Боговъ“. Окръжниятъ управителъ отговори съ № 4.942. (Чете) „Выпросинаятъ Минко Видоловъ е билъ писаръ при Лютенското селско-общинско управление, и безъ да е уволненъ отъ своя длъжност, кандидатира се за народенъ прѣставител въ листата на прогресиволибералната партия“ — 13 листъ редъ, както виказахъ.

Фердинандовскиятъ околийски начальникъ, съ писмо № 2.809, отъ 16 априлъ 1920 г., изважда такъ: (Чете) „Прѣдставяшъ ми Ви, посодици на прѣдседателю, прѣбълъ отъ писмото на локалната общинска иметъ, отъ което е видно, че писарътъ отъ същата община Минко Видоловъ е билъ кандидатъ за народенъ прѣставител за XIX-то обикновено Народно събрание въ листата на прогресиволибералната партия, което е имаше въ бюллетенищъ по редъ № 13. Кметъ: М. Стефановъ, Секретарь бирънъ; Опасъ М. Поповъ, Върно, при фердинандовски околийско управление, секретаръ един-кой-си.“

А Лютенското селско общинско управление, съ писмо подъ № 884, пише до фердинандовски околийски начальникъ: (Чете) „Прѣбълъ „На № 2.516. Донасямъ Ви, Господинъ Начальникъ, слѣдните съѣдѣния: Минко Видоловъ е постъпилъ писаръ въ Лютенската община отъ 30 януари 1916 г. и до днесъ не е уволняванъ отъ длъжността писаръ, и че дѣйствително бѣше кандидатъ за народенъ прѣставител за XIX-то обикновено Народно събрание въ листата на прогресиволибералната партия, което е имаше въ бюллетенищъ по редъ № 13. Кметъ: М. Стефановъ, Секретарь бирънъ; Опасъ М. Поповъ, Върно, при фердинандовски околийско управление, секретаръ един-кой-си.“

Постгжили съ друга една конкестация: (Чете) „Конкестация отъ поддѣстителъ избирачъ отъ Орѣховска околия, Врачанска окръжъ, Г. прѣдседателю! По становище избори на 28 мартъ 1920 г. за избиране народни прѣставители за XIX-то обикновено Народно събрание правимъ конкестация противъ посъдени поставените кандидатури на комунистическата партия отъ листата на Врачанска окръжъ, като искаме отхвърлящо на тѣста кандидатура листа на комунистическата партия, и то на слѣдните основания:

„1. За кандидатъ въ листата на комунистътъ въ Врачанска колегия е поставенъ жителътъ отъ с. Остръвъ, Павелъ Ивановъ Пурчевъ, сега кметъ на същата община, и като такъвъ, че може да биде избранъ за народенъ прѣставителъ. Вънъ етъ това, той, като кметъ на тази община, е упражнявалъ влияние върху избирачите, той е посъдявалъ избирачите карти, въ всички си улеснявалъ избирачите, упъщалъ ги съ и възползвалъ отъ този своя служебно положение той е употребявалъ всички усилъвания, за да може листата на комунистата партия да успие и спечели въ тая изборна борба, резултатъ на което еднодѣйствие е абсолютното большинство на комунистътъ въ тая изборна община и абсолютното мнозинство на избирачите отъ другите партии. Безспорно, подобни кметове, като кандидати за народни прѣставители, могатъ да употребяватъ всичкото си влияние, увѣщания върху избирачите, и посъдъдняватъ като зла, какви съ посъдъствията отъ това, ако той не гласува за листата, въ които и кметътъ влиза като кандидатъ за народенъ прѣставител, застанаващъ е мимо и неговата воля да гласува за подобна листа.“

„Възъ основа на горепъложеното, молимъ да бѫде отхвърлена листата на комунистическата партия, въ Врачанска колегия, като незаконно завѣрена, понеже си е служила съ недопустими отъ закона ерѣдства за увеличение броя на гласоветъ.“

Тази конкестация се придружава отъ едно удостовѣрение отъ Орѣховското околийско управление подъ № 2.910

отъ 30 мартъ 1920 г.: (Чете) „Оръховското окръжно управление удостори я, че съ обявление № 2.017 на Врачанското окръжно управление съ провъзгласени 12 общински съдържаници на Острояската селска община въ око-
лията ми, което съявление съ № 1.835 отъ 26 февруари 1920 г. е изпратено за конституиране на съдържите и прѣ-
биране кметъ и помощник-кметъ, и е прѣизбранъ Павелъ Ивановъ Пурчевъ за кметъ, и помощник-кметъ Коста А. Шекерджиевъ, стъ протоколъ № 3 отъ 4 този, който
кметъ е встанилъ въ длъжност и изпълнява същата и
до днес“ — до 30 мартъ 1920 г.

Отъ комунистите: Кога е постигнъл?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): На 4 мартъ. На 26 февруари е изпратено обявленето за избиране постоянен съставъ, а съгласно закона, знаете, че то съ събере съ-
държътъ, той си избира постоянно присъдствието, което
встанива въ длъжност същия денъ.

Д. Пандовъ (к): Кога?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): На 4 мартъ е утвърденъ.

Д. Пандовъ (к): Не е утвърденъ.

Отъ земедълците: А-а-а!

Докладчикъ С. Омарчевски (з): (Къмъ Д. Пандовъ) Ако
знаешъ че се качишъ посъл на трибунала и ще говоришъ;
сега азъ ще говоря. — Тази контестация се придружава
съ един обявление: (Чете) „Обявление № 630. С. Острозвъ.
15 мартъ 1920 г. Бюджетната комисия при Острояската об-
щина извършила“. . . — не може да се чете. Това обявле-
ние носи подписа на кмета Пурчевъ, който го е издадъл
на 15 мартъ 1920 г.

По този поводъ се получихъ и друга една контестация, подадена отъ жители на гр. Рахово, въ която се казава: (Чете) „Въ станалиятъ на 28 миналия мъсецъ избори за народни прѣдставители се състезаваха нѣколко листи. Въ една отъ тяхъ — комунистическата — бѣ поставенъ за кандидатъ общинарски кметъ на с. Острозвъ, Оръховско, който нито си е подавалъ оставката, нито е напускалъ длъжността. Съментаиятъ кандидатъ за народенъ прѣд-
ставителъ Павелъ Ив. Пурчевъ, който е кметъ, е оказаълъ го-
лъбъ влияние върху избирателите, като е давалъ изби-
рателни карти само на онзи, койко съ съгласявали да гласуватъ за неповажна листа“.

Б. х. Сотировъ (к): Даденъ ли е подъ съдъ?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): „Независимо отъ това,
кой е употребилъ единъ непростено отъ никой законъ срѣд-
ство за агитация противъ всички други листи. То е слѣдъ-
щото: десетина или повече дена преди избора е имало
нареждане отъ съответните власти да се декларира и
същите всички кметъ, едъръ и дребенъ добитъкъ въ цар-
ството, свѣдѣния нужни на статистиката. Обаче споме-
натиятъ кметъ се изхитрилъ и състумълъ да използува
такъ свѣдѣния за агитационна цѣль. Забавилъ събирането
имъ съ нѣколко дена и замочналъ да привинка селниците
едва въ сѫбота преди избора и въ недѣля, въ самия денъ
на избора. И могатъ произованиетъ въ общиналата да даватъ
показанията си, кой какво има и притежава, съ полубо-
лнистъвали да узнаютъ, защо се искатъ тия свѣдѣниЯ;
то съментаиятъ кметъ и служащи му съ отговаряли съ
слѣдните думи: „Нали нашето правителство то договора
за миръ, който го подписа, се е съгласилъ да покръсти на
Сърбия, Гърция и Румъния столици хиляди глави доби-
тъкъ, който въ скоро време ще се събира по реквизи-
ционенъ начинъ отъ всяка, то затова се събиратъ тия свѣ-
дѣниЯ“. Изборитиятъ резултатъ отъ с. Острозвъ е ясно до-
казателство, че споментаиятъ кметъ“ и пр.

Има и друга една контестация, като първата, която
такъ звучи прочетохъ, отпрашена до прѣдседателя на
съдържания съдъ въ Враца, която обаче има същото съ-
държание и нѣма нужда да звя я чета.

Т. Розовъ (к): Отъ кого е?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Тя е шакъ противъ ко-
мунистическата партия.

Т. Розовъ (к): Кажете отъ кого е?

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Отъ Димитъръ К. Евти-
мовъ, избирателъ въ гр. Оръхово.

За да прояснимъ тѣзи факти, чие се отнесохме най-
напредъ до кандидатската листа, поставена отъ комуни-
стическата партия, за да видимъ, какъ е завършилъ канди-
датурата си Павелъ Ивановъ Пурчевъ. И действително
кандидатътъ Павелъ Ивановъ Пурчевъ отъ с. Острозвъ,
четвърти по редъ . . .

Министъръ Н. Атанасовъ: Самъ си е подписалъ удосто-
врение то.

Отъ комунистите: Не е въерио!

Министъръ Н. Атанасовъ: Халваджия за бозаджия!

Отъ комунистите: Ще ви покажемъ документи.

Министъръ М. Турлановъ: Нищо — може пълномощ-
никъ да го е подписанъ.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Павелъ Ивановъ Пур-
чевъ изважда удостоврение отъ Острояското селско-об-
щинско управление подъ № 507 отъ 1 мартъ 1920 г., . . .

Б. х. Сотировъ (к): Кажете на министра, че е отзъ-
1 мартъ.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Моля, имайте малко тър-
пение; пийте една вода и почакайте. — .. подписано отъ
кметъ Т. Ламберъ. Въ това удостоврение, вземено на
1 мартъ, е казано, че Павелъ Ивановъ Пурчевъ отговаря
на условията, прѣдвидени въ чл. 46 отъ избирателния за-
конъ, а именно, че той е грамотенъ, че е пъвършилъ 30-го-
дишна възрастъ, че се ползва съ гражданска и полити-
чески права, че е записанъ въ избирателния списъкъ подъ
№ 391 и подава декларация на 2 мартъ, че приема да бѫде
кандидатъ отъ листата на комунистическата партия, и на
11 мартъ въ 5 ч. 30 м. се поднася листата на окръжния
съдъ за утвърждаване на кандидатурата. Въ удостовъ-
рението, което притежава комисията, е казано, че той е
постигнъл кметъ на 4 мартъ с. г. Значи на 1 мартъ той
има право да бѫде кандидатъ. На 2 мартъ той подава
декларация, че приема да бѫде кандидатъ, и на
4 мартъ той се избира за кметъ, а на 11 мартъ, естествено е,
се завърства листата, когато той вече е кметъ. Но този поводъ
отнесохме въпросъ до скражния управител съ телеграма
№ 905, отъ 17 април 1920 г.: (Чете) „Съобщете веднага
Павелъ Ивановъ Пурчевъ отъ с. Острозвъ“ Окръжниятъ управи-
тел отговаря: (Чете) „Въпросниятъ Пурчевъ отъ
с. Острозвъ не е прѣсташалъ да бѫде кметъ отъ поемане
длъжността“ — номеръ еднакъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Значи и сега е кметъ.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): И сега е кметъ.

Т. Розовъ (к): И сега е кметъ, разбира се, само че не е
народенъ прѣдставител.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: А-а-а!

Т. Розовъ (к): Народътъ го избра.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Г. г. народни прѣдстави-
тели! Комисията като разгледа най-обстойно всички книжа
и всички постъпили контестации по избора, произведенъ
въ Врачанската избирателна колегия, намѣри съдържаниетъ
нередовности.

Въмъ, г. г. народни прѣдставители, ви е известно, че
чл. 47 отъ избирателния законъ казава: (Чете) „Не могатъ
да бѫдатъ избрани за прѣдставители: 1) лицата, които
иматъ договоръ съ държавата за разни дистанции на пра-
вителството, или съ държави или нѣкакъ държавни работи,
или иматъ прѣвъ участие въ печалбите отъ подобни ра-
боти; 2) военни лица на дѣйствителна служба; 3) лицата
отъ духовни звания; 4) държавни чиновници, съ излю-
чение на министъръ и 5) кметове, кметски помощници,
както и всички други лица, които получаватъ за-
плата отъ общини и окръжията“. Чл. 48 казава: (Чете) „Ли-
цата, избрани въ п. п. 4 и 5 на горния членъ (освѣнъ ми-
нистъръ), които искатъ да бѫдатъ избрани за народни

представители, трубва да си дадат оставката въ тече-
ние на десет дни най-късно от публикуване указа за
изборите". Указът за изборите се публикува, както ви е
известно, на 26 февруари 1920 г., обаче видно е отъ доку-
ментите, които се намират въ дългото, че г. Павел Ива-
нов Пурчев е завършил своята кандидатура въ наро-
дено представител, бидейки кмет на с. Остров. Окръж-
ният съдъ и г. Евраца приемате правото да провърват, ний-
мате взаимоизвестността d'office да провери, дължностно ли
Георги Димитров, Камен Томов, Павел Пурчев, Иван Петров и пр. отговарят на условията на чл. 46 отъ изби-
рателния законъ, зато чл. 65 отъ избирателния законъ
му каза, какво трябва да прави. Чл. 64 отъ избирателния
законъ му каза, че поставянето на кандидатна листа става
отъ страха на десет грамотни избиратели, чиито подписи
трябва да бъдат завършили по инструкция редъ; но на-
татъкъ, че пригответо заявление за тази целъ се пощ-
нало въ окръжния съдъ 14 дни преди избора, отбъдва-
ше се пътуване на бюлетината, редът на кандидатъ, пар-
тията и т. и. а чл. 65 каза: (Чете „12 дни преди избора
окръжният съдъ, въ общо събрание, разглежда всички за-
явени кандидатни листи, и като се увери, че заявлението
отъ избиратели" — за съда е важно преди всичко да знае,
да се увери, че 10-те грамотни български граждани съ
избиратели — признава листите за законно поставени и
ги утвърдила". Това е яснотъ текстъ на чл. 65.

Така щото листата на комунистическата партия въ която
има един кметъ и листата на прогресивно-либералната
партия, 13-ият кандидатъ на която е единъ общински писаръ,
трябва да се считат за неправилно поставени и бюле-
тичните, отпечатани съ тъхното име, съдътъ да бъдат съ-
четани по силата на чл. 115, алията четвъртъ, за недействи-
телни, понеже тия бюлетини съдържат посоченото отъ
закона, които съ утвърдени въ кандидатната листа.

Б. х. Сотировъ (к): Това не е върно, имената са тъкмо.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Ще видимъ. — Какво
казва чл. 115. (Чете „Бюлетините съ недействителни: 1) . . .
2) . . . 3) . . . 4) когато въ бюлетината съ написани и
други имена, освенъ ония, въ учредената кандидатна
листата". Знатъ окръжният съдъ, по силата на чл. 65, има
право да провържи, доколко заявлението избиратели съ
грамотни и иматъ законна правоспособност да поставят
листата. Окръжният съдъ няма да отиде да уни ония, които
искатъ да редят работите на църкви свещници. Каквито се явяватъ
г. комунисти — ако тъ, които правят избори отъ
20 години насамъ, не могатъ да научатъ единъ законъ,
които струва 25 стотинки — няма право, казавамъ, окръжният
съдъ да има какъ — защото никой законъ не го ного-
варя — ако нареди въ листата пет кметове и ги избератъ
и дойдатъ тия кметове тукъ и се опитватъ, и юди тъхъ
дойдатъ ония, които не се ползватъ съ никакво име въ
този окръгъ, че листата е незаконна. Ясно е, че още отъ
нападото, при поставяне на листата, замърсятъ е марущъ.
Не съ изгълъбани всички ония формалности, които има чл. 48 отъ
избирателния законъ, защото съ съдътъ заявение, щъпче да ги изхвърли — съдътъ да бъдатъ съчетани за
недействителни по силата на чл. 115, понеже съдържатъ един
име посочено, споменатото име въ завършната листа.

Комисията въ трицветни заседания, съдътъ обстойно
разглеждане на този въпросъ, съдътъ обстойно пръвъка
на всички компетенции, получени по избора, рѣши съ то-
гъмъ болшинство . . .

Т. Розовъ (к): Само на земедълци.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Ти бъше ли тамъ?

Т. Розовъ (к): Въхъ, и помнишъ ли, когато те изобли-
чихъ въ лъжа?

Прѣдседателътъ: (Възни)

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Комисията по прокурора
на изборите, въ която присъствуваха повечето отъ ней-
ните членове, около 30, . . .

Т. Розовъ (к): 20 души земедълци.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): . . . рѣши съ иници-
ативодущие, листить на комунистическата и на прогре-
сивно-либералната партия да бъдатъ съчетани за подчи-
дителни.

Н. Габровски (к): Това е лъжа. Само земедълската група
гласува за касирането на избора. Това не е единодушне.
Азъ съмъ членъ на комисията.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Шестъ има 20 души и 18
се гласували, то е единодушне.

А. Оббовъ (з): Рѣщението на комисията не прѣдъставя
въпроса, г. Габровски. Тукъ ще го рѣшимъ ние.

Нѣкой отъ земедълци: Вие не признавате ли коми-
сията за законна?

Н. Габровски (к): Само земедълската група гласува за
касирането на избора, всички други групи гласуваха про-
тивъ. Това е истината.

А. Кундалевъ (з): Вие сами съсигурвате неговото депу-
татство иказвате, че няма право да бъде въ Парламента.

Т. Розовъ (к): Тъй бъше.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Г. г. народни представи-
тели! Прѣдставителите на комунистическата партия въ
комисията по прокурора на изборите сами приложиха, че г.
Павел Ив. Пурчевъ, кандидатъ въ тъмната листа, е билъ
избранъ за кметъ на 4 мартъ, стоящъ въ длъжност, при-
стигналъ благополучно въ София, пристигъ въ залата да
попложи клечка и излезълъ. Вие сами признахахме, че г. Пав-
ел Ив. Пурчевъ е билъ кметъ и той не е прѣстаналъ да
бъде такъвъ до този часъ.

Д. Пандовъ (к): Това е съвършено върно.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Комисията като прѣ-
пъни туй и като все прѣдъ видътъ възстанови, обяви бюлетината
на комунистическата партия и тая на прогресивно-либерал-
ната партия, въ която има вписанъ единъ общински писаръ,
за недействителни, по силата на чл. 115 алтернативна четвъртъ
отъ избирателния законъ. И така, гласовете на
комунистическата партия — 16.372 — и на прогресивно-ли-
бералната партия — 6.103 — съдъва да се аннулиратъ, да се
считатъ за недействителни.

Е. Николовъ (к): Ще аннулирате 16.372 гласа! Да живѣ
нагородовластието!

С. Дупаримовъ (з): Гласове, събрали по представомъ
кметове.

Т. Лукановъ (к): Ние защищавахме частъ въ време на
Радославовъ, когато се искаше късирането на залата со-
финистка листа.

А. Оббовъ (з): Никакъ сравнение не може да става
между ония случаи и томъ.

Докладчикъ С. Омарчевски (з): Г. г. народни представи-
тели! При туй положение на нѣщата, съдътъ като се анну-
лиратъ 16.372 гласа на българската комунистическа пар-
тия и 6.103 гласа на прогресивно-либералната партия,
съдътъ да стане единъ ново разпредължение на мандатъ
на Врачанска окръгъ. Общиятъ бой на гласували — 42.647, разпредължение на 17, дава 2.508 — дължителъ. При тай
туй проста съдъска съдътъ да бъдатъ повишени още шестъ
души, които ще се взематъ отъ прогресистъ и комуни-
стътъ, и новото разпредължение на лицата, които ще дой-
датъ въ Народното събрание, е слѣдното: листата на На-
родната партия получава единъ мандатъ — г. Атанасъ
Д. Буровъ отъ гр. Горна Оряховица; листата на широко-
социалистическата партия, които има единъ мащабъ, ще
получи втори мандатъ — г. Коста Мулчевъ отъ гр. Оръ-
хово; листата, които има името д-ръ Никола Генадиевъ,
ще вземе единъ мандатъ — г. Бончо Боеvъ отъ гр. София,
а листата на български земедълски народен съюзъ
ще вземе три мандата — Иванъ Деновъ отъ с. Галър, Бъло-
слатинско, и Иванъ Н. Коокухаровъ, отъ с. Тиганци.
Врачанска окръгъ.

В. Коларовъ (к): Това е политическо мородърство.

Декларчикъ С. Омарчевски (з): Но отношение на дру-
гите конституции ще кажа, че комисията ги намери за
неоснователни и ще ги оставят в канци-
датни листи.

Прѣдседателствующъ Н. Томовъ: Г. с. народни прѣ-
ставители! Съгласно чл. 32 отъ правилника за вътрешния
редъ на Народното събрание, дебатите по Врачанския
избор ще стават въ идното засѣдание.

Давамъ 10 минути отпихъ.

(Слѣдът отпихъ)

Прѣдседателъ: (Зърна) Заѣднането продължава.

И понеже нѣма други избори, които да сѫт поводи за до-
кладъ, минаваме на четвъртата точка отъ дневния редъ —
първо четење законопроекта за трудовата повинност.

Моля г. секретаря да прочете замѣтката.

Секретарь С. Дупариковъ (з): (Чете)

Мотиви

хъмъ законопроекта за трудовата повинност.

„Г. с. народни прѣдставители! Парижката конфе-
ренция наложи на България миръ чрезъ единъ договоръ,
които не спроведе въ политически, толкова исконично съмъ
въ стопанско-икономическо отношение. Това положение
обаче не бива да ни отчайва. Помириявайки се съ съдбата
си, ние трѣбва бѣзо да се приспособимъ къмъ новите
условия. Рѣшени да съмъ съдътъ на земите съ ми-
налото, рѣшени да напуснемъ пътя на безумните и ката-
строфални военни лудории, ние трѣбва твърдо и безъ кол-
ебание да трѣгнемъ въ противоположна насока; въ пъти
на мирното културно и стопанско развитие. Защото само
тоя нова пътъ ние ще можемъ не само да излѣземъ
изъ ужасното токмо положение, въ постъ ни постави па-
рийската конференция, но ще можемъ отново да спечелимъ
живота, когото изгубихме чрезъ войната.

„Безспорно е, че българскиятъ народъ е трѣбованъ и
трудолюбивъ, но макар и лжичи на просъветата да сѫт
оцарили, той още не е успѣлъ да внесе нужния прогреъ
въ своя стопанска животъ. Необходимъ е единъ организи-
ранъ идемъ, който не само да създаде по-голяма стопан-
ска култура въ нашата народъ, но и да насънне наше
производство още по-напредъ. Законопроектъ за залъгъ
жителната общественъ трудъ, наречения законопроектъ за
трудовата повинност, който тукъ приложенъ ще подчертимъ,
смѣя да вѣрвамъ, твърди много ще допринесе въ това от-
ношение.“

„Законопроектъ за трудовата повинност, къто ще
видите отъ неговото прочитане, прѣвѣдва слѣдните цѣли:

„1) да запази и опазва единъ данъкъ, какъвътъ
е военната тегоба, съ който българскиятъ народъ е
съмнителъ;“

„2) да разшири образоването и подготовката за
практически животъ у младежката;“

„3) да подложи шосейната на едно интензивно и
методично школуване;“

„4) да организира и поддържа производството на дър-
жавни и обществени имоти;“

„5) да социализира извора на богатствата, човѣшкия
трудъ, въ периода на неговата най-голѣма, но и никакъ раз-
ширена сила;“

„6) да култивира социалното чувство у българина
и да му вдъхне любовъ къмъ държавните и обществени
богатства;“

„7) да допринесе за стопанската прогреъ изобщо на
България, и“

„8) да спомогне за извеждането на послѣдната изъ
страшната материялни разрушения, въ които я постави
войната.“

„Г. с. народни прѣдставители! Законопроектъ за
трудовата повинност носи една съвършено нова орга-
низация на човѣшкия трудъ. Идеята обаче, която е
вложена въ него, дистанционно бѣ досега популяризи-
рана, за да не очудва днесъ никого. Азъ мисля,
че тази идея, усъвояна отъ всички, осъвърдорена чрезъ
единъ замъкъ и приложена съ такътъ, умѣніе и смѣлостъ,
въ скоро време ще се прѣвърне въ единъ най-добъръ ин-
струментъ за морално, стопанско, икономическо и сопи-

зано прѣустойчивство на България. Убѣденъ вънейшната мо-
гъща полза отъвърна роля, азъ ви моля най-частоателно да
прѣвърнете частъ по-скоро този законопроектъ въ законъ,
за да може той още тази пролетъ да бѣде приложенъ. Счи-
тамъ за неизлишно да ви съобщамъ, че законопроектътъ за
трудовата повинностъ, написанъ набързо лично отъ менъ,
бѣ придалъ за по-добра обработка на една комисия, състояща се
отъ около двадесет и петъ чиновници и общественици,
най-послѣ той бѣ окончателно прѣработенъ отъ самия Ми-
нистерски съветъ. Едва ли съмъ такава една щателна обработка,
азъ ви по поднасямъ. Възь отъ това, съобщавамъ
вие, че е направено всичко потребно за неговото при-
ложение, когато той стане законъ.“

София, февруари 1920 г.

„Министъръ-прѣдседателъ, министъръ на войната и
управляющи Министерството на обществените сгради, паж-
тицата и благоустройството.“

Ал. Стамбoliйски,

„Законопроектъ

за трудовата повинностъ.

Глава I.

Общи наредби.

Чл. 1. Всички български подданици сътъ двета пола,
когато настършатъ: мажетъ 20 години, а дѣвицѣ 16; подлѣ-
жатъ на трудова повинностъ, т. е. на задължителенъ обще-
ственъ трудъ.

Чл. 2. Трудовата повинностъ има за цѣль:

„а) да организира и използува обществено работните
сили въ страната, за да поддържи производството и благо-
устройството ѝ;“

„б) да развие у гражданитъ, независимо отъ тѣхното
обществено положение и имотно състояние, любовъ къмъ
обществените работи и физическата трудъ;“

„в) да поддържи моралното и икономическо състояние
на народа, като култивира у гражданина съзнание за
задълженията му къмъ себе си и обществото и като го
приучи къмъ рационалните методи на работа по всички
отрасли на народното стопанство.“

Чл. 3. Трудовата повинностъ се използува по всички
отрасли на народното стопанство и благоустройство: на-
права на пажтица, жѣлезница, канали, водопроводи, ба-
ражи, постройки на сгради, планиране села и градове,
укрепяване пороища, коригиране реки, изсушаване болни,
прокарване телеграфни и телефонни линии, приготвя-
ване разенъ строителенъ материалъ, заливане, уре-
дане и експлоатация на гори, обработване на държавни
отражени, общински и други обществени стопанства,
овоощи и зеленчукови градини, отглеждане буби, пчели
и добитъкъ, ловене раба, работене въ минът и фабриките,
консервиране състъпни продукти, приготвяване платове,
плата и дреки въ болницитъ и пр.

Тези работи се извършватъ отъ надлежните вѣдомства
подъ тѣхното ръководство и отговорност.

Чл. 4. Трудовата повинностъ е лична. Никакво за-
мъждане или освобождаване на свободните за работа не
се допушта.

„Освобождаватъ се замънаги отъ тази повинностъ
само неспособни за какъвътъ и да въ физически и ум-
ственъ трудъ, споредъ специално разписование за болѣс-
тъ, одобрено отъ Министерски съветъ. Освобождаватъ
се също: омъжени жени и постампилъ въ армията
и жандармерията, мажъ.

Чл. 5. Никой български подданикъ не може да приеме
чуждо подданичество или да прѣсли въ чужда страна,
прѣдъ да е използилъ трудовата си повинностъ.

Чл. 6. Трудовата повинностъ трае за мажетъ 16 мѣ-
секи, а за женитъ 8 мѣсеки, отъ които първите 3 мѣсека се
употрѣбяватъ за общообразователни цѣли и подготовката
на службата, а останалото трѣбъе за производителна ра-
бота.

Чл. 7. Ползватъ се съ обяснението да слушатъ
само половината отъ опредѣлення въ чл. 6 срокъ лицата,
които сѫт единствена поддръжка на сѣмейството, а именно:

„а) единственъ способенъ за работа синъ или дъ-
щеря у неспособни за работа баща или майка вдовица,

„б) единственъ способенъ за работа братъ или сестра, които поддържатъ едно или нѣколко малолѣтни си-
стета — братя или сестри;

„в) единственъ способенъ за работа внукъ или внучка,
които възрастъ имъ е по формално задължение из-
ползватъ на дѣло или баба, които нѣмътъ способенъ за
работка синъ или зетъ.

Такова облекчение се дава само на бѣдни сѣмейства,
които нѣмътъ никъли имоти, или получаватъ годишънъ
доходъ по-малко отъ 1500 л.

Чл. 8. Отъ изгънаніе на трудовата повинност се
отлагатъ временно:

„а) болниятъ, сѫщо и синъ, които не сѫтъ се проправи-
ти отъ склонъ и си болѣдуване и то врѣмѣнно до 24-го-
дишната имъ възрастъ, следъ които възрастъ или се осво-
бождаватъ съвършено, спускано разписанието за боле-
стта, или се назначаватъ на по-леки работи;

„б) младежи, които удостовѣрятъ, че слѣдватъ въ
средни училища заведенія — докато наставлятъ образо-
ванието си.

З а б ѣ л ь ж к а. Училищната отъ средните и приравнените
къмъ тяхъ училища могатъ прѣзъ всичните на предпослѣднѣтъ
два класа да постъпятъ по-два мѣсѣци на работа, а слѣдъ
изпращането на последната класъ да доизпълняватъ останалото
време отъ 12 мѣсѣци, максимумъ и да не сѫтъ извѣшили 20 години.

Чл. 9. Отлагатъ се временно отъ изгънаніе на тру-
довата повинност задължителнъ затворъ подъ слѣдъ-
ствие или осуждениетъ вече лица за угловни прѣстъпления.

Осуждениетъ на дѣлъ гу刊登 обикновенъ тѣмнинъ за-
творъ отбиватъ трудовата си повинност слѣдъ изгънаніе
или наказанието.

Тѣзи, които сѫтъ наказани съ затворъ повече отъ
150 години, слѣдъ изгънаніе не сѫтъ извѣшили си, не се
засметатъ да отбиватъ трудовата си повинност, а още
първъ пътъ на затворничеството имъ се възлага физи-
ческа работа.

Чл. 10. Въ случаи на изобилно пъводородие, големи
хихини поврѣди или щѣкое народно бѣдствие, всички
съществущи поддържани отъ дървата, тоал., на възрастъ отъ
20—45 години, могатъ да бѫдатъ свински, по рѣшеніе на
министерски съветъ, на временно трудова повинностъ,
а задължителна обща работа, отъ 3 дни до четири сед-
мици.

Това повикване става по възрастъ и на групи по
общини, околии или окрѣзи, споредъ нуждата.

З а б ѣ л ь ж к а. Въ такъвъ случаи Министерскиятъ съветъ
може да свиква и по-млади отъ 20 години.

Чл. 11. Отъ временната трудова повинност се осво-
бождаватъ:

„а) неспособните за камикато и да е работа;
„б) памирщицѣ се въ затворъ или задържаніе подъ
стражъ за слѣдъствие по угловни прѣстъпления;

„в) тежко болниятъ;

„г) родители, които имать единъ или повече синове
или дѣщери въ трудовата повинност, и нѣмътъ
първъ способенъ за работа членъ на сѣмейството;

„д) синъ или дѣщери на майка юзовица, които нѣмътъ
първъ способенъ за работа членъ въ сѣмейството;

„е) братъ или сестра, които имать братчета и сестри-
ца сирачета и нѣмътъ другъ способенъ за работа членъ
на сѣмейството, които да се грижи за тѣхната издръжка, и

„ж) най-необходими членовици, които Министер-
скиятъ съветъ намѣри за потребно.

Чл. 12. За разпрѣдѣление поддържашть на трудова
повинностъ повикватъ се въ началото на всѣка година:

„а) младежи отъ мажки полъ, които на 1 януарий
на годината, когато става повикването, сѫтъ извѣшили
по-млади, а тѣй отъ женски полъ — 47 годени.

„б) отложениетъ по разни причини и неизвѣли се.

Чл. 13. Трудовата повинностъ се отбива по отрѣмъ:
отъ мажкъ въ окрѣза или най-много въ близкѣтъ до
окрѣза място, освѣтъ въ случаите, когато работата
имъ се приложи тоя трудъ въ по-далечни място, а
отъ женитъ — въ мястоиздѣлствата имъ.

„Глава II.

„Организация.

Чл. 14. За раждоване прилагането на настоящия
законъ се учрѣдва при Министерството на общественитетъ
стради, птицищата и благоустройството Главна дирекция
на трудовата повинностъ, на чело съ главенъ директоръ,
значаенъ съ указъ, по представление на Министерския
съветъ.

Чл. 15. Дирекцията на трудовата повинностъ има
следнѣтъ три отдѣла: административенъ, технически и
домакински.

Тези отдѣла се подраздѣлятъ на нуждото число
отдѣлzenia.

Чл. 16. За изпълнение службата по повикването и раз-
прѣдѣление по категории на поддържашть на трудова
повинностъ се учрѣдява при всѣко окрѣзо инженерство по
едно окрѣзо бюро за трудовата повинностъ.

Непосредствени органи на тѣзи бюра сѫтъ общинските
управления.

Чл. 17. При дирекцията се учрѣдява висше съвѣтъ
по трудовата повинностъ, състоящъ се отъ директоръ и
по единъ представителъ на всички министерства и ди-
рекции, въ лицето на тѣхните генерални секретари и главни
директори или замѣстители имъ.

Този съвѣтъ се произвѣда по всички принципиални
въпроси относно службата на дирекцията, установената ра-
ботите, за които треба да се даватъ работници или тру-
довици, определено числото имъ и т.н.

З а б ѣ л ь ж к а. Въпросътъ, по които въ съвѣтъ не се съ-
гласи съ съдѣсните, се отнасятъ въ Министерския съвѣтъ за
окончателно разрешение.

Чл. 18. Вѣдомствата, които иматъ да извѣшватъ ра-
боти чрезъ задължителнъ общественъ трудъ, отправятъ
исканіята си до директора, които ги изнасятъ въ Висшия съ-
вѣтъ за разглеждане.

При нужда, и самата дирекция може да извѣшва
ъркъ работи подъ свое раждоване и отговорностъ.

Чл. 19. Поправката на трудова повинностъ лица се
разпрѣдѣлятъ на категории, споредъ работите, които има-
да се извѣшватъ, именно: полска категория, техническа, за-
наятчийска, мѣньорска, работовска и други.

Категорията за полски работи се разпрѣдѣля на
группи по окрѣзи, а другите категории образуватъ спе-
циални групи за цѣла страна, споредъ цундата.

Чл. 20. Първите и тѣхните подпредѣлания си иматъ
свои управлѣнія съ административенъ, технически и дома-
кински персоналъ, опредѣлени въ съответни щатове.

Начальникъ на групата съ направо подчинени на
директора на трудовата повинностъ.

Чл. 21. За подготвка на трудовниците отъ разни
категории, дирекцията открива нужните технически и за-
наятчийски курсове, училища и работилници, образовани
стопански и други, като прибърга и доенѣтъ съществу-
щите тяхни.

Чл. 22. Подробностите по службата на дирекцията и
нейните органи, както и тия на групите и тѣхните под-
раздѣлzenia, се опредѣлятъ въ специални наредби и пра-
вилища по приложенето на настоящия законъ.

„Глава III.

„Наказателни разпорѣжданія.

Чл. 23. Който употреби хитростъ или измама съ цѣль
да извѣди себѣ си или друго отъ трудовата повин-
ностъ, а така сѫщо, който извѣшилъ нѣкого, наказва се съ
тѣмнинъ затворъ до дѣлъ години.

Чл. 24. Който по разни начини се е опълчилъ отъ
изгънаніе на трудовата си повинностъ до извѣшиване
30-та година, наказва се, ако е способенъ за задължител-
нъ общественъ трудъ съ глубина отъ 500 до 3.000 л. и
се взема да си извлече повинността; а лицата, които сѫтъ
прѣминали 30-та си година, наказва се съ тѣмнинъ
затворъ до три години и се лишаватъ отъ правата, пред-
видени въ чл. 1, 2 и 3 на чл. 30 отъ наказателния законъ.

Съ тѣмнинъ затворъ, не по-малко отъ една година,
се наказва и огъзи лица, които сѫтъ приели чуждо под-
дѣлство приби да изслушатъ задължителни си обще-
ственъ трудъ.

Чл. 25. Който умищлено се склони себѣ си или
изобщо се направи неспособенъ за изгънаніе на трудо-
вая повинностъ, а така сѫщо синъ, който съ подобна цѣль
склони или направи неспособенъ друго лице, което под-
лежи на повикване или извлечаване задължителни си
общественъ трудъ, наказва се съ строгъ тѣмнинъ за-
товоръ до три години.

Чл. 26. Който склони къмъ нешокорство на призов-
ната заповѣдъ лице, поклони се на трудовата повинностъ,
или склони къмъ бѣгство лице, което вече изслузва тая
си повинностъ, или тъкъ даде на таъвъ лице убѣдъши-
ли или му помага да се укрѣи по другъ начинъ, наказва се
съ тѣмнинъ затворъ отъ 6 мѣсѣца до 3 години.

„Чл. 27. Дължностни лица, които да дадат нещорни свидетелства за съмненията и за правоусловното състояние на младежи от двата пола, подлежащи на трудова повинност, или умислено съставят непълни или неправилни поиздаделни списъци, или пък допускат да се замени въвзвестяването със младежи със други, наказват се със тъмничение затвора от 1 до три години.

„Дължностните лица, които по немарливост не използват да дават имън на разположение трудови сили, се наказват със глоба до 10.000 л., или членение затворъ до 1 година.

„Чл. 28. Които чрез печата, шаблични ръчи или по какъвто и да е начин подобужда къмъ неизпълнение на настоящия законъ, наказват се със затръгване тъмничение затворъ от 1 до 10 години.

„Чл. 29. Представникът дължникъ по настоящия законъ съподдължникъ на окръжните съдилища, като първа инстанция.

Дължата не търхъ съмнени и се разглежда във най-къс срокъ.

„Представникът дължникъ от общъ уговарява характеръ съръзането и наказването по общътъ уговаренъ законъ.

„Чл. 30. За нарушения и гръбки по службата на трудовата повинност се налагат дисциплинарни наказания, определени въ спешните праъвилници.

Глава VI. Последни наредби.

„Чл. 31. Въ случаи на нужда Министерството съдейте имъ право да отлага за известно време съвместното на частъ или на всички поддължници на трудова повинност лица, било въ цялата страна или въ градът мѣсто.

„Чл. 32. Настоящият законъ влизат въ сила от дено на публикуването му въ „Държавенъ вестникъ“ и отмени всички закони и наредби, които му противоречатъ.“

Прѣдседателът: Име думата г. д-ръ Христо Мутафовъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (п.): (Отъ трибуналата) Г. г. народни прѣдставители! Съ започване разглеждането на законопроекта за трудовата повинност, стъкнеме въ ония реформна замисълътъ дължностъ, за които тъй много ни говорятъ българскиятъ земедѣлскиши народенъ съюзъ, да и много отъ наименъ политически партии. Страшната катастрофа, политическа и социална, които пръвните насилни събъдението създадъха и сън общественъ и същественъ икономически, които се наложиха единаково и въ страната на по-обществителътъ, правятъ много болнина въсѧка реформа, която въ велика замисълътъ тѣль по цѣлата сълъбъ. И тъкътъ слѣдователно странътъ имъ въ това, че ини сме съзрили днесъ отъ единъ тъй важенъ замисълъ за труда, които е заеконопрѣстъ за трудовата повинностъ.

Интересно е да се проследи малко исторически, какъ иръзията за този замисълътъ въ срѣдата на българския земедѣлскиши народенъ съюзъ, където тъя уврътъ въ Министерския съветъ и до тай спомогателна форма, въ която законопроектътъ съ пълътъ съдържание съзирали да си кължатъ мѣстните по прѣдѣлната му страна съдѣтъ, какъто и по всички тъи поддължници, които се уреждали съ малко на брой, но отъ извѣти преди толкова външно съчинение. Въ мюнхенъ на самия законопроектъ, г. г. народни прѣдставители, ини иницираме много и нѣщо различно отъ вносителя на законопроекта, управляющия Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството, г. Стамбодийски, които би могълъ да ни служи като ръководителъ въ разбирането за ония наредби, които се замислятъ вътре въ тяхъ. Даже въ мюнхенъ ини не замислямъ много по-ясно изразенъ замѣрътъ и цѣлътъ на законопроекта относно въ самия текстъ на отдельните му параграфи. И ако се спремъ чашъ напрѣдъ на самите мотиви, ини ще видимъ и ще си уяснимъ, какъто казахъ, и самото разяснение, самото усрѣдане на тая идея имъ същъ, където тъя се зароди, и по-лесно ще можемъ да разберемъ същината на ония наредби, които съ съдържатъ въ самия текстъ на законопроекта. Въ самите мотиви на законопроекта съказа, че той трябва и нѣщомъ цѣли. И на първо място, глашаната цѣлъ, или че добъръ първата цѣлъ — тъя не е първи глашането, споредъ мене, и върхомъ тя е била, които е вътре на тай националътъ предъ видъ отъ съставителя на законопроекта — е, да е се запази и оползъвътъ единъ да-нъсъ, какъто е военниятъ тегобъ, съ който българскиятъ народъ е свидетъ и следъ туй вече създадътъ други държави набѣгъзами цѣли, които пътятъ много общо съ първата

цѣль — да се запази и оползъвътъ съществуващътъ военни дължъ въ друга форма, въ форма на трудова повинностъ. Другачъ цѣла пътятъ нащо общо съ първата, защото тъ да нянятъ вече едно разширение на производството, гонятъ методично школуване за интензивно производство, гонятъ също така организирането на производството на държавни и обществени имоти, гонятъ социализиране на самите човѣкъ трудъ, като изборъ на боядисаностъ, точно тай състъ и стопанското засилване на страната — много цѣли, едни отъ други по важни, какъто съвсемъ тъхното съдържане пада на мотивътъ на законопроекта. И ако въхмѣ поддължимъ да замѣримъ въ самия текстъ на законопроекта, дали всички тия цѣли сѫ легитими въ същността и съдържанието на законопроекта, за да бъдатъ постигнати, ще видимъ, че дължностните членки по всичко това се замислятъ и въ самия текстъ на законопроекта, по само начинъ. Цѣлътъ и то се постигватъ по мотивътъ на законопроекта, не сѫ начинъ развити въ самия текстъ; съ други думи, и въ посъдътъ не се даватъ всички онни подробни наредби, които сѫ необходими, за да се догонятъ цѣлътъ, които сѫ шоштъ външни и нѣщомъ засилъ въ самите мотиви на законопроекта.

Първата цѣлъ, които е била тъй да се къмъ ръководещи при съществуващето и изработвателото на законопроекта, е да се оползъвътъ, какъто се изразява въпоставянето на законопроекта, съществуващия външътъ дължъ подъ друга форма, подъ формата на трудова повинностъ. Какъ е възможна тази идея, за мене е лесно обяснимо, като имамъ предъ видъ онни особени условия, въ които бъше изпаднала и поставена България съвсемъ поддължаването на нарижания мѣръ, че силата на които ини трудъ да реформиратъ съвсемъ армия, и не можемъ да съвършимъ всички гонища, тъй като гардата оня възтига сътъ отъ новобрачни, тъкъто съвсемъ фактически на военно обучение. Невъзможността да съвършимъ на военно обучение българската младежъ да една страна, а отъ друга страна тежи сътъ споменски условия, въ които бъше поставена страната, следъ томъ текътъ за наше миръ, гърлоюто сѫ подсказали идеата: вместо да останатъ бездължни всички ония сили, които нѣщомъ бъха възарани за всички служба въ казарми, да имъ използувамъ тъхъ, какъ съвърши въ казарми или въ други учрѣждения, подъ формата на отбиване трудова повинностъ, като тъхните трудъ буде използуванъ за обществоенъ цѣлъ, за „погодътъ производството“, какъ се назава въ самия мотивъ „на общественътъ и държавни имоти“. Така, първата цѣлъ, набързала въ самите мотиви на законопроекта, е замисляла извѣтъ и въ самия текстъ. И за мене тъкъ поставена тази цѣлъ, не би могъла да съръзне сериозно изражение отъ групътъ въ Парламента, които съмъ сътъ, че дължностните България прѣкарва една тежка стопанска криза, и като първата помощь, които би могъла да й се даде, да за памбръ въ своята срѣда създадътъ за излязътъ отъ тая тежка стопанска криза, естествено би било да използува труда на своите поддължници, на своите граждани. И за мене иначо страно, чието тъкъ по крае този постижение: вместо да се съвърши българската младежъ на военно обучение въ казарми — да се съвърши за отбиване на трудова повинностъ, въ използуването на иниция трудъ съ чисто стопански цѣли. Даже ако ще тъкътъ една реформа, замислена и при по-друго време — не само при тази прѣходна времена, ико щомъ смо поставени, като по-добра държава — замислена и при нормални времена, азъ ще мисля, че тя би требвало да замислятъ нашата поддължка и поддължници. Зашото иначо по-разумно тъмъ отъ това, вместо да се хабатъ младежъ български сили въ гардите, да ги постигнатъ съвършено обучение, което все по-често и по-вече, прѣдполагамъ и вървамъ, ще стане излишно съ напрѣдътъ на човѣчеството, да бъдатъ тъ използувани за творческа работа за производство на стопански блага, за повдигане производството по имоти, обществени или държавни. Не се късае — азъ поне така доловъмъ това, новомъже за вносителя на законопроекта, — за първътъ пътъ на тъкътъ антарийски работи, на черния трудъ, където ико били привозвани или повиквани по разно време да създадатъ на свободни или несвободни държави и страни. Ше замисли отъ начинъ, по които се организира използуването на този трудъ, дали що бъде той текътъ, че еренъ антарийски трудъ и създадателъ текътъ, които ще прѣдизвика недоволството и ропота на онзи, които ще имъ да отбиватъ тай повинностъ, или той ще бъде текътъ трудъ, на който имъ да се чувствува, че то е творчество, чието антарийски характеръ, какъто характеръ мнозина, мислятъ, че имъ законопроектъ.

Въ подробности като бихме наявлъзли, ние бихме могли да направим много възражения на онния отдълни членове въ текста, които се касаят до прилагането на наредбите по време и по място.

И трябва да пръвмина към другите съществени цели, които гори законопроектът, азъ ще искаш да направи още сега — чини ми се, че тъкмо сега е връхмето за това — онния български, които според мене, трябва да се имат предвид при пръвглеждане отдълните наредби и отдълните членове въ текста на самия законопроектъ, които дават подробности за прилагането му. И дължа още отишло да отбълъжа, че за мене, погледнато така на законопроекта, като един наредба, които ще има да използува труда на българската младежка за стопански цели — съмната гази трудова повинност като данъчна повинност — тя не трябва да биде наложена иначе пръвично и по място на изпитанието, никојо трябва да биде и по място на прилагането от таъкова естество, че въ началото още на самото ѝ прилагане да срещате сълнки и пръчки, които бихме отишли от най-добър замислената реформа да създадат една бъркалица въ стопанския животъ, при които да се компрометира и хубавият принципъ за „задължителният труд“, който е лежал въ основите на самия законопроектъ. Въ самия законопроектъ се предвижда, че трудовата повинност за мажете трябва да трае 16 мъседца. Според мене тога връхме с мнозина дълготрайно. Защото, ако бихме използували на труда, положението въ течението на 16 мъседца, като на едини данъци, които се плаща въ натура от оння, които отбива своята трудова повинност, ще се съгласи, че такъвъ данъци, макар и въ формата на труда повинност, плащане въ течението на 16 мъседца, е изгънено преди то същъ данъци и междупосимъ за оння, които ще има да го отбива. Така дълготрайността на трудовата повинност именно ще пръвдаде характеръ на черна азирия, къмъ каквато много по-рано, при стария държавен строеве, са прибегвали, и които характеръ на тогавашната трудова повинност е билъ причината, щото попланчанието за общесъствени цели труд да стане омразен и междупосимъ от оння, които съмъ тощагали. Ако го схвандаме като данъчна тогоба на българския гражданинъ, той трябва да биде по съмнъ на всички едини, да биде лекъ, да биде поносимъ, да не биде тегостенъ, да не доведе до един отваряне от него, до един шомразяване и компрометиране на самата идея за задължителния обществен трудъ.

Азъ бихъ си позволилъ да отида по-далечъ и да твърдя, че единовременното или по-добър еднократното попланчане на този труд от страна на повинничаря въ течението на едини периодъ непрекъснато, ще направи самата повинност трудна и междупосима. Азъ бихъ желалъ, когато ще се разглежда законопроектъ въ комисията и ще се обсъждатъ всички тия подробности на отдълните му параграфи, да се избъчи еднократното попланчане на труда, като се разсрочи, т. е. да се отбива трудовата повинност периодически, на два пъти, на три пъти, даже на четири пъти, въ по-късо време, напр. въ течението на четири години, всъка година по три мъседци. Трудът ще биде тогава поносимъ не тъй тежък, не тъй междупосимъ, а от друга страна чини ми се и по-рационално би билъ използвани от държавата. Защото, събрания младежки въ казармите за непрекъснато 16 мъседечно служение, тъхният трудъ не ще може да биде използвано иръзъ всичкото връхме рационално и доходно, тъй като би билъ използвани той въ течението на три мъседци, но той такова връхме, въ такъвъ сезонъ от годината, когато дължествено трудът е потръбенъ. Та по-добре въ този трудъ да биде използвано от държавата, пълноценно, въ течението на едини перидъ от три или четири години. Азъ даже бихъ си позволилъ един чисто сравнение съ въсната повинност въ ония държави, където съществува милиционната система и където се съвикватъ гражданинъ на периодическо обучение въ течение на три години седмици или единъ-два мъседци, и това става всяка година или тръбъ година, споредъ нуждата, която държавата чувствува, да даде военна подготовка на гражданинъ. Азъ мисля, че бихъ могли да направимъ един пръподобие на тая военна система и въ трудовата повинност, като бждатъ поеникани български младежи за отбиване на послъдната не наредната, еднократно, а въ едини перидъ отъ нѣколко години, но за туй пътъ по нѣколко само мъседци или седмици, за да не бъде трудътъ тежъкъ и поносимъ, катоъ би билъ той, ако младежки се съвикватъ за 16-мъседечно стоеще въ казармите и непрекъснато използвани

тъхният трудъ не винаги рационално, не винаги плодоносно. Защото еднакъ сезона на работата би позволила въ течението на целия този периодъ отъ година и чеци да биде използвани трудътъ на всички категории работници, тъй като, пръдполага се, че тия работници боравятъ въ разни области на стопанския животъ. Нъма съдовително да биде използвани трудътъ тъй плодовито, както се тоги отъ законопроекта, нъма да се повдигне производителността на човека чрезъ трудъ и да се пръвъзга младежките, които се казва, като методична работа. Такова методична и младождита работа не би могла да се добие, ако се събератъ въ таъзармите младежки единовременно и съдятъ тамъ, само да се каже, че отбиватъ трудовата повинност, когато въ същността отъ тия 16 мъседца єдвали ще бъде използвано трудътъ имъ само три или четири мъседца отъ държавата, които ги се повинчатъ да отбиватъ своята повинност.

Също такъ азъ бихъ казалъ, що се отнася до прилагането на трудовата повинност като данъкъ, че тя не би трябвало да бъде приложена въ цялото царство наредната, защото това сме прилаганието на един нова наредба, за които нѣмаме чини нуждата игохвать, нито нѣкакво минало, а имаме само опитъ въ други страни, която не винаги съмъ наричали. Въ таъкова съмнъ има въ края на законопроекта еднътъ членъ — чл. 31. Азъ бихъ желалъ въмъсто въз на илюстрация да бъде казано, да не се съвикватъ въ цяла България наредната всички повинничари са отбиватъ на своята трудова повинност, а това да става по окръзи, постепенно, споредъ нуждите, които би имали засилена държавата, окръжъ или община; да се съвикватъ единъ окръжъ въ единъ окръжъ, други пъти — въ други окръжъ, не единовременно, за да може да бъде използвано по този начинъ, кактоказахъ, трудътъ имъ ползовито и съмнъвръменно рационално.

Ако обаче, т. е. народни представители, бихъ искали да генерализиратъ този принципъ за използване на труда на онни, които ще отбиватъ тази повинност, да го приложатъ и по отношение на женската половина отъ населението — като цели и самиятъ законопроектъ — азъ мисля, че ще се пътъкъ на общо по-големи затруднения, отколкото ако бихъ го приложилъ само за мажете, при един определенъ възраст. Поради широкиятъ цели, които си поставя законопроектъ, като че ли той не иска да прави изключение за лицата отъ женския полъ, а като че ли иска всички лицата отъ двата пола, които съмъ години за физическа работа, да бждатъ използването за обществена работа. Но, струва ми се — азъ ще имамъ случаи по-тъсно да отбълъжа това — че при онния прави, при онния социални условия, при които е поставена българската да живее и отъ които пръвътъ тя маже би могла да се отвикне, единъвъвътъ традиции слоеве, както и въ селските, още сега, въ началото, когато замисливаме тази реформа и, тъй да се каже, искахъ съмъ да я наравимъ единъ пръвътъ омътъ, не би тръбвало тя да бъде толкова разширена, че да обхърне и други полъ, женския, и още въ самото начало да бждатъ сънките и лицата отъ женския полъ въ училищата, въ казармите — те ще къзармите, да не употребяваме тая дума — въ учръждението, където ще бъде използванъ тъхниятъ трудъ за обществени цели. Азъ бихъ желалъ по-напредъ да видимъ резултатите и плодъ отъ използването на труда на 50—60 хиляди български младежи отъ мажки полъ, и ако то даде дължествено такива резултати, че да бъдемъ окуряжени за разширяването на тая реформа, бихъ могли да пръвимъ тогава и съмъ прилагатъ и по отношение на други полъ, женския, като, азъ не мисля, че би тръбвало да бъде отстраниенъ отъ употреба въ социалната животъ и слъдователно въ стопанската дължност. И безъ туй женския полъ въ нахлула въ стопанската дължност, въ производството, за да не можемъ да искашъ сега да отграждаме фабриките и работилниците, да ги пръвимъ недостатъни за жените; и безъ туй съвременниятъ условия съмъ достатъчно въкарили женския сълементъ въ производството, за да не можемъ да му пръвимъ пъти и да му откажемъ всичкото участие въ стопанската дължност.

Но тукъ не се касае за един свободенъ, за един драгоценъ участие въ производството; тукъ се касае, както възждатъ, за един принудително съвикане на женския полъ и заставянето му да работи, да се използува трудътъ му на обществени начини, въ обществени цели, когато и то не сме съвикали да възждаме използването на труда му даже за частно стопански цели. Тръбва да правимъ един голяма разлика, споредъ моето разбиране, между

използването на човъцкия труд — бил той мъжки или женски — за частни стопански цели и това — за обществени цели. И ако за частно стопанско цели не можемъ да правимъ различие между женски и мъжки трудъ, използването — по силата на този принципъ за задължителността на труда — на човъцкия трудъ за обществени цели, ми се чини, нѣма да бѫде възможно единакво за двата пола, но силата на тия специални социални условия, които сѫ се налагатъ съмъките, и които тѣй лесно не се менятъ.

Що защо, азъ праъв една резерва, че ако е дума за прилагане на закона — ако сегашните проектъ стане такъвъ — и по отношение на женската полъ, мъжкото и къмъ трудността, на които би се налагала онзи, който ще има да го прилага, ще бѫдатъ толкова болими, че можеби тъще компрометиратъ самия законъ хубавъ принципъ, хубаво начело за задължителния трудъ, използванъ за обществени цели. Бихъ прѣдпочелъ да се напрѣвъ извършено опитъ използване само на мъжкото трудъ, въ размѣръ на различните възможности, както къмъ, и по място, и само ако резултатътъ бѫдатъ на съртигелни, тогава да се прѣмине и къмъ използване на женската трудъ тъкъ за същия цели. Азъ съмъ убѣденъ, че и самата изгъвленостъ има, който ще има да прилага тия законъ, сигурно ще има прѣдъ видъ засяка тия съобразения, и наистина нѣма да иска да предвиди да прѣмине къмъ прилагането му по отношение и на двата пола съ всичката строгостъ на наредбите му. Но въпреки всѣко туй, че е злѣ да се изкаратъ тия резерви отъ законодателното тѣло, за да се замъти прѣдъ видъ отъ онъ, които ще прилага тия законъ. И заради туй си позволяхъ да напрѣвъ тия бѣлѣзни, още повече като имамъ прѣдъ видъ, че за първо върхъме замо-
нить ще има да се прилага само като отмѣнение на воен-
ната тогоба, само като една повърхностъ дадътина, и като тогоба, че е желателно да бѫде прилаганъ единакво по отношение и на двата пола.

Г. г. народни прѣдставители! Има цѣль редъ. други още неясности въ законопроекта, на които азъ бихъ искажъ да се спира, че които би трѣбвало да се иматъ прѣдъ видъ върхъмъ отъ комисията, която ще то разгледа подробно. Въпростътъ, напр., за ограничението или по-добре за опредѣлните на възрастта, до която ще може да бѫде повиканъ единъ младежъ за отбиване на трудовата повинностъ. Казано е наистина въ законопроекта, че младежътъ отъ двата пола — мъжкотъ, могатъ да извършватъ 20 години, а женитъ 18 — подлежатъ на трудовата повинностъ, т. е. на задължителенъ общественъ трудъ, че не е ясно отъ законопроекта, до кога ще трае тази задължителностъ. Имамъ наистина другъ единъ текстъ въ глава III — паквателни разпореждания — къдѣто се говори, че онъ, когто умишлено се отклони отъ отбиването на трудовата повинностъ до 30-та година, подлежи на чистъти наказание, и като че ли съставителътъ на законопроекта е ималъ прѣдъ видъ слѣдователно трудовата повинностъ да се отбива отъ 20-та до 30-та година, за мъжката полъ. Това обаче мисля трѣбва да бѫде изразено изключено въ началото на законопроекта, за да имъма мячинотъ въ тълкуването и прилагането му. Ще трѣбва да се знае, че само юноши ти начинъ — че иначе, да кажемъ, за мъжката полъ отъ 20 години — ами ще трѣбва да се знае, до кога би могла да трае, и за коя категория отъ младежите — защото има да се прави изключение за различните категории — колко върхъмъ би могла да продължи и какъто изключение тя би могла да търпи. Азъ възь дадения случай имамъ прѣдъ видъ младежътъ, която още не е завършила своето образование. И въ текста на единъ отъ членовете — ако се не лъжа чл. 8 бука 6 — изглежда, че се прави изключение само въ онъ младежи, които не съмъ завършили своето срѣдно образование. Тѣ не могатъ да бѫдатъ взети дотогава, докогато продължаватъ да се учатъ. Щомъ извършиха своето срѣдно образование, дължни сѫ тутакси да постъпятъ и отбиятъ своята трудова повинностъ. Но за онъ младежи, които се наимиратъ на учебните възможности въ учебни заведения, въ законопроекта не е казано нищо. Азъ допускамъ, че това можеби съзнателно е направено, може би за младежите, които се наимиратъ въ висши учебни заведения, нарочно че се иска да се направи едно изключение, но именно, защото наимиратъ единъ, прѣднамѣреностъ въ тази наредба, азъ се противопоставямъ на нея и казвамъ, че каквито съобразения сѫ имали онъ, които сѫ работили законопроекта, да правятъ изключение и да освобождаватъ учащите се въ срѣдните учебни заведения — тутакси да не прѣкъсватъ своето образование, да да отбиятъ своята трудова повинностъ — същиятъ съ-

изображениятъ враждъ и за онъ, които се наимиратъ въ висши учебни заведения. Също така и тѣ не би трѣбвало да бѫдатъ застъпени да прѣкъсватъ своето образование, за да отбиятъ своята трудова повинностъ, и същъ като служатъ извѣстно число мѣсяци, тогава пакъ да отидатъ и продължатъ своето висше образование. Толкова повече, г. г. народни прѣдставители, се противопоставямъ, защото имене вече въ това отнесение традиция, тѣй да се таикъ, прѣдъ отбиването на воената повинностъ. При военната повинностъ се правятъ изключения за висшиятъ младежи, които се учатъ въ учебни заведения, бихъ тѣ срѣдни и има висши, и имаше единъ прѣдъ видъ. Този прѣдъ видъ би могълъ да се прѣдвиди и тукъ. Въ всички случаи че би било разумно да изнемамъ младежите отъ Университета, бихъ той щашъ или чуждестранецъ, да ги пакарамъ да прѣкъснатъ своето образование, бидејки на 20, 21 или 22 години, за да отидатъ да отбиятъ своята трудова повинностъ и същъ това да нова съмѣтка да продължатъ своето учение. Важно е за мене да се спази задължителността на трудовата повинностъ, а тая задължителностъ ще бѫде спазена и тогава, когато младежите ще бѫде оставенъ свободно да си продължатъ образоването и да го завърши. Когато завърши своето висше образование и се върне на 24, 25 години, тогава дакъко ще бѫде съмѣтка да произвѣдателна сила и много по-добъръ би билъ използванието на труда. Същъ като завършили своето образование, своята подготвота, напр. външа техническа, много по-добъръ би билъ използванието, откоюто ако го пакарамъ да прѣкъсне своето образование, за да отбиятъ своята трудова повинностъ. Единъ инженеръ машинистъ или строителенъ, или единъ механикъ, или единъ химикъ, или единъ електротехникъ, на когото би се дадо възможностъ да завърши своето висше образование и тогава да отбиятъ своята трудова повинностъ, ще бѫде стократно по ползъ отъ използванието на труда на обществени начинъ, откоюто ако го оставимъ тези незавършено образованите и го пакарамъ да отбия своята повинностъ, бѣдейки на 21 година, при линията на онъ занятие, които, ако би се посветили, напр., на едно висше техническо образование, би ги ималъ. Это защо това е единъ непълнота, споредъ мене. Ако това не е опушчение случайно, а чѣмъ прѣднамѣрено, има, че е единъ грѣшка, единъ заблуда на онъ, които сѫ изработили законопроекта. Азъ бихъ желалъ да се направи изключение за висшиятъ младежи, които слѣдуватъ въ срѣдни учебни заведения, както и за тия, които сѫдъватъ въ висши учебни заведения — да завършиятъ своето образование и тогава да бѫдатъ застъпени да отбиятъ своята трудова повинностъ.

Нека какъ двѣ думи да ѿдъ съмъ амалъ, дребна страна отъ наредбите, които наимиратъ подробно развитието въ отъдѣлните параграфи на закона, но която дребна страна е важна споредъ мене, защото може да даде поводъ на разни тълкувания при прилагането на самия законъ. Ако съмѣтъмъ трудовата повинностъ като една, дадъчна повинностъ, като отмѣна на воената тогоба, пита се: онъ, които сѫ отбиятъ вече тая военна тогоба, които сѫ служили, ще трѣбва ли на нова съмѣтка — бѣдейки напр. 25—26 години — да отбиятъ и тая трудовата повинностъ?

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Не.

Д-ръ Х. Мутафовъ (п): А това изрично лѣтъ закона не е казано. Казано е само, че онъ, които биха постъпили въ наемната бѣлѣзска войска или въ жандармерията, тѣ се освобождаватъ отъ отбиването на трудовата повинностъ. Но онъ, които фактически сѫ отбили вече военната тогоба и сѫ, да кажемъ на 23 или на 24 години, за тъхъ ще бѫдатъ ли задължителни наредбите на закона?

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Не.

Д-ръ Х. Мутафовъ (п): Г. министърътъ казва: не. Азъ бихъ желалъ това и съмъ да бѫде казано въ законъ. Това е дребна страна, но е твърдъ отъ значение, защото ще даде поводъ за търгътно тълкуване при прилагането на самия законъ, ако проектира стъпно такъвъ. А желателно е таикия неясности и други смислености да бѫдатъ избѣгвани, защото се касае за една реформа, т. е. народни прѣдставители, отъ единъ особенъ характеръ, за една наредба съсъмѣтъ нова за нашия общественъ и стопански животъ. И именно, защото този законъ е толкова новъ за всички ни по своя характеръ и значение, би трѣбвало най-малко да даваме поводъ за двусмисленостъ и двоумѣніе при прилагането му. Съ една рѣчъ всички онъ грѣшки, които могатъ да дадатъ поводъ още отъ самото начало на прилагането му за

предоумъжия, за бърканици, желателно е да се избегнат, за да може да възприемате на закона още от самото начало чадъко и лесно поносимо от всички, да не създаваме поводи за теготение от него, а напротив, съдрага воля всички единъ да бъде готовъ да отбие своята трудова повинност.

Така последното на въпроса, азъ мисля, че има да има основание българската младеж да погледне на законопроекта, който сега е предметът на разглеждане и обеждане въз закоподателното тъло, съко на недоволство или съчувство на рюпото. Защото нека признаямъ, г. г. народни представители, че всесъвѣтската война създаде единъ лъжество въ всички страни, но само у насъ, единъ отбъчане от труда и труда на правителство, което съхмелателно и което тръбва да бъде осъдено единъ от всички. Българската младеж, въмъсто — както досега е бивала принудена — въ казармата да плаща хърватъ данъкъ, воененъ, по-често ще понасятъ данъка за трудовата повинност, защото той ще бъде възложено съзнание поизползване и доходене за държавата и за обществото, отколкото първия данъкъ, който се плаща само подъ страхъ, че единъ денъ отечеството ще има нужда да се браня и следователно ще тръбва да има и подгответа армия. Въмъсто тези възможности българската младежъ въ казармата да бъде тонена на всевъзможни възможни обучения и разглеждане по цели мъсени, по-добре нека сама, даде съсът труда въ услуга на обществото и държавата, още по-вече когато това общество и държава съ тързанието стопански и финансово. По-добре, казвамъ, да даде своя трудъ въ услуга на държавата и да се претичи къмъ производителенъ трудъ, отколкото да се отдава на лъжество, което е майка на лъжество, и следователно не ни възможна добри бъдници. Въ казармата, инейниятъ трудъ би пропадналъ напразно тогава, когато държавата, и има толкова много нужда да използува труда на всички единъ гражданинъ, за да си възвърне всички стопански и финансови същи, които е загубила. За мене даже, ако щете, съмъ мърдатинъ и отъ толъко значение следниятъ съобразления, за да дамъ гласа си за приемането на законопроекта по принципъ. Държавата не днес има нужда да използува колкото се може по-вече труда на своята граждани, през всевъзможността да извърши онзи стопански прѣдприятие, които и съмъ възнявашъ въ дълъгъ, сама, съ свои финансови сърдства, съ каквите тя не разполага. Възможността има доведе до единъ положение на държава напълно разстроена. У насъ пътищата, местностите и шосейните, съ съвсъмъ компрометирани, народното и стопанското е въз засегнато. Кацае ѝ до поизползването на човѣшкия трудъ за промеждянето на по-толъма сума стопански блага. Азъ не знае дали би имало по-важене моментъ за единъ държал отъ днесъ прѣживъния, когато тръбва да се направи апелъ къмъ всички едини, които би могълъ да даде труда си за използване отъ държавата и общество, да го даде за такива обществени цѣли: да се възстанови всичко онова, което е разорено, разнебитено, да се създаде и нъщо ново и засилвате количествено на ония стопански богатства, които е разорено, разнебитено, да се използува колкото се може по-често да ги имамъ, за да можемъ чрезъ тъхъ да възстановимъ стопанските и финансови същи, безъ които нашата държава не би могла да се изправи на краката си. Ако си спомнимъ съмъ ония грамаденъ дълъгъ тъваръ, който легна на плешицъ на съдей външните и какъ си прѣдставимъ всевъзможността почти държал да съвърже двата края на своя бюджетъ, приходъ и разходъ, при тая перспектива, която отсега се очертава — да имамъ единъ разходенъ бюджетъ отъ 3 милиарда лева — когато се касае за минимогодишния бюджетъ, и не имахме прѣдъ видъ да бъде два милиарда и нъщо, а сега той наблизява три милиарда; при ония трудности, въ колко държавата ще изпадне, за да посреща разходите си; при всевъзможността да създаде свои финансови доходи, източници — нищо по-естествено и по-разумно нъма отъ това, изпълнителната властъ, която постоянно създава стопанското и финансово състояние на страната, да прибегне къмъ ония сърдства, които биха и дали бъзможност да излезе отъ затруднителното положение, биха и дали възможност да създаде, чрезъ инициативата, използване въз натура на свояте граждани, на свойте подданици, всичко онова, което и лапса и което по-другъ начинъ не би могла да създаде.

Но, г. г. народни представители, за мене законопроектъ има и друга една страна, много по-важна, възхъжъ яко азъ искамъ да се спре. Ако законопроектъ се сведе само къмъ това, да замѣни досегашния воененъ данъкъ съ ту-

довата повинност, нъма да има мнението че въз прилагането на закона, нито пак състий е възможно разбираемо за настъпътия прѣходни времена, които прѣживъваме, още повече, че като всички даници, които може да бъде създадени, тъй може да бъде отмененъ съгътъ върху мене, можатъ со укажъ или непотребенъ, или пакъ неоправдано очакванията, които се възникватъ възхъжъ него. Но ако тая страна на въпроса не е тъй мястото за съхранение и разбиране, законопроектъ има друга една страна, много по-важна, много по-сериозна, на които искамъ азъ да се спре и за които азъ пакъ искамъ не толкова данъкъ въз самия токътъ, колкото въз самиятъ мотивъ на законопроекта. Отъ мотивите се вижда, че тези, които съ работили законопроекта, съмъ искали не само да замѣни възможната тогава трудовата повинност, но тъкъ съмъ искали да туриятъ въз основата му принципа на задължителния трудъ, единъ идълнова за съврѣменното общество — не и пора по-известна си, а нова, когато се настъпъ да бъде приближенъ, да бъде оживътъворена, какъто се изразяватъ съставителите на законопроекта. Когато тая идея за задължителния трудъ, споредъ мотивите на законопроекта, тръбва да направи отъ него, станалъ законъ, единъ „инструментъ за социално прѣустройство на държавата“, когато тая идея не е иначе друго, искамъ стремежъ къмъ „социализиране на човѣшкия трудъ“ или, какъто се казва въз законопроекта, „да се социализира извърътъ на богатствата, човѣшкия трудъ“, когато се касае и да се социализира човѣшкия трудъ, а то значи да се социализира самото производство и това да стане — пакъ ще съ служа съ израза, които искамъ въз самиятъ мотивъ на законопроекта — въ всички области на стопанската дълъгъ — азъ искамъ, че ище въче имамъ прѣдъ себе си памътъне и само да създаде единъ новъ данъкъ, единъ данъчна тогава, облъгчена макаръ въз формата на трудова повинност, но вече тукъ се замисля и нъщо по-друго, замисля се едно коренно прѣустройство на съществуващите обществени строй. Тази идея на законопроекта ми привлича по-вече вниманието и ме занимава по-вече отъ всичко друго, и азъ, бихъ искали да разгледамъ тази идея, какъто я доказвамъ въз мотивите на законопроекта, за да видимъ, доколко тя би могла да има смисълъ за самия законопроект и доколко отъ тънките параграфи на законопроекта дълъгътъ или обезпечаватъ постигнатото на тая на бъдътъ идея въз мотивите. Азъ ще си позволя да направя една малка схема възъ основа на всички съобразления, които допадатъ въз мотивите на законопроекта, като наредя посъдъвательно ония съобразения, които искамъ, че съставителите на законопроекта съмъ имали прѣдъ видъ, когато съмъ рѣшили да съзиратъ законодателното тъло съ такава една важна социална реформа. Прѣди всичко, казахъ, че въз основата на законопроекта лежи идеята за задължителния общественъ трудъ. Тази идея, г. г. народни представители, не е идяя буржоазия, тя е идея — позволете ми го сподела отъ лъбвищата да кажа — чисто социалистическа, . . .

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: (Къмъ комунистите и обединените социалисти) Слушате ли?

Д-ръ Х. Мутафовъ (п.): . . . защото социалистите искатъ всички аракади на въз едно общество, въз една страна да взематъ еднако участие съ своя трудъ въз създадането на благата, въз консумирането на които пакъ всички тръбва да иматъ единакъвъ дълъгъ. Това е тъхната идея — всички да участватъ, какъто въз създадането, така и въз консумирането на благата. Първата половина на тази мисъл, именно използването на човѣшките трудъ по начинъ, който да прави поизползването на задължителния трудъ за всички членове на общество, това е една идея, какъто казахъ, социалистическа, защото води къмъ едно прѣустройство на съврѣменните обществени поредки, съ една определена целъ — да се създадатъ нови обществени и стопански форми за едно съвсъмъ ново общество, съвсъмъ различно отъ онова, което съществува сега. Когато трудътъ стане задължителенъ или когато, какъто въз искатъ, тази идея за задължителенъ общественъ трудъ бъде „оживътъворена“, тя ще види доведе и минуемо до социализиране на самото производство. А дойдете ли до социализиране на производството, това въз води къмъ цълта, за които се говори въз мотивите на законопроекта — социално прѣустройство на съврѣменната държава. Дойдете ли до социално прѣустройство или до измѣнение на обществените реди, че иже минуемо тръбва да пристигнатъ къмъ ново организиране на стопанските прѣприятия, да ги облечатъ въз нова форми; а тъзи нови форми ще ви доведатъ до експоприация и до социализиране на частните стопански прѣприятия. Ако вървите постъпова-

телно отначало, както идеята се заражда, и си проследите по-нататък във нейното развитие, тя неминуемо води следи си нови последици, че постепенно ще минавате от едине послѣдствие към друго, трето, четвърто. Азъ си по-служих съ моя изразъ, че бихъ могъл да им цитирам изразът на самия съставител на законопроекта, както ги намирамъ въ самите негови мотиви, за да видите, че се пъти дѣйствително всичко това, което азъ ви набъръзвамъ. Така, каза се тамъ, че законопроектът за трудовата повинност именува съвръменено „нова организация на човѣшкия трудъ“. Значи идеята за нова организация на човѣшкия трудъ, оживотворена чрезъ законопроекта, трбва да се прѣвърне въ „един инструментъ за морално, стопанско, икономическо и социално прѣустройство на България“. Значи тая идея е легнала въ основата на законопроекта, че се мяжатъ отдѣлните наредби на законопроекта да оживотворятъ, да я прѣвърнатъ въ един инструментъ, чрезъ който да се прѣмине къмъ социалното прѣустройство на България.

Нѣкой отъ комуниститѣ: Вие ще ги изкарате по-големи болшевики отъ насъ!

Д-ръ Х. Мутафовъ (п): Нѣма да ви отнематъ тѣрвението, защото идеята е ваша, социалистическа, обаче друга една обществена организация тѣрва прави кратка за прилаганието на тази идея.

Нѣкой отъ земедѣлцитѣ: Когато дойде до работа, комуниститѣ ще се откажатъ да работятъ.

Нѣкой отъ комуниститѣ: Това е най-реакционниятъ за-конъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (п): Г. г. народни представители! Ако не е въпросъ да се играе само на думи и термини, ако искамъ въ думите и термините да влагамъ смисълъ, вие не можете другояче да разглеждате или схващате намѣренията на законодателя, осигуръ тъй, както азъ ви ги рисувамъ. Зашото, когато законодателъ въ чл. 2 на законопроекта въказва, че трудовата повинност има за целъ „да използува обществено работнически сили“, т. е. труда, това е именно принципътъ на социализацията на труда.

Д-ръ И. Фаденхехтѣ (р): Това засъга една мащка частъ отъ населението за кратко време.

Д-ръ Х. Мутафовъ (п): Да, но ако вие искате да майстете къмъ общественото използване на труда, за да повдигнете производителността на този екип отъ трудъ, и искате този принципъ вече да го генерализирате и приложите, даже за двата пола и „въ всички сфери на стопанска дѣйност“ — защото въ законопроекта се казва, че трудовата повинност трбва да бѫде приложена и да засегне всички сфери на стопанската дѣйност; това личи, макаръ изчертателно и да не са изброени всички сфери на стопанската дѣйност въ отдѣлните положения на чл. чл. 3 и 19, чрезъ които съставителът на законопроекта иска да обгърне всички области на стопанската дѣйност, където да приложи човѣшкия трудъ на база чисто обществена, да го социализира — щомъ, казвамъ, вие искате да социализирате труда, и да го използвате обществено, социално, въ всички сфери на производството, за да усилите самото производство; то знамъ вие да пристигнете къмъ социализиране на посълѣдното: днес едно, утъръ друго, други денъ трето. А пристигнатите ли къмъ социализирането на производството, вие ще отречете частната стопанска форма на прѣдприятието, вие ще трбва да прѣминете къмъ обществената форма на прѣдприятието, че трбва постепенно да експроприирайте или да отнемете отъ ръците на частните производители много облости на стопанската дѣйност и да организирате на обществени начини използването на човѣшкия трудъ, при една нова форма на производството, която ще гарантира покачването доходности на труда, или, както се казва въ самия законопроектъ: ще засили производителността на човѣшкия трудъ, извора на всички богатства.

Сега за мене се поражда вече важниятъ въпросъ: дали тази програма, тъй широко изчертана, намира гаранция за своето изпълнение въ отдѣлните наредби на законопроекта или не, и отъ друга страна даже и да намирамъ гаранция за нейното изпълнение въ самите наредби на законопроекта, дали пристъпътъ къмъ условия, взети чрезъ обективно, тъй както съществуватъ, безъ съществени промъни въ тѣхъ, би могъл да бѫде приложенъ законътъ?

Задавайки си тѣзи два въпроса, азъ дължа да отбѣльжа още югъ самото начало, че въ самия текът на законопроекта не виждамъ всички онѣзи дѣйствителни подобни наредби, които са необходими, за да могатъ да ни укажатъ пъти, по който би могъл да се постигне всичко това, което се въща въ самите мотиви и въ първия членъ отъ текста на законопроекта. За да могатъ да се постигнатъ тѣзи тъй широко замѣслени цѣли, би трбвало да се укажатъ и пътищата, по които изпълнителната власт ще върви, по които тя ще се движки, за тѣхното постигане. Въ самия законопроектъ всичко това е изказано само въ общи думи. Казано е, че ще съществува една дирекция за труда, дължава повинност и че тая дирекция ще има свои секции: административна, техническа и домакинска, свой поддоместен шерифътъ, който ще създаде отдѣлните категории на трудовата дѣйност: полска, техническа, занаятчийска, машиноска, риболовска и пр. И съставителятъ на законопроекта се задоволява съ тѣзи изреждания. Само да изброя начините, по които ще се формиратъ тѣзи учръждения, които ще чима да приложатъ хубавия принципъ на задължителния трудъ, само да набъръжатъ съ общите думи, съ ивиците термини, какъ тъзъ учръждения ще се създадатъ и на какви категории ще се подраздѣлятъ, чини ми се, че това не ежъ подробното описание, които би трбвало да им даде законопроектъ, ако е работа да се увъримъ всички, че дѣйствително сериозно се замисля да се пристапи къмъ реформите, за които ни се говори въ мотивите на законопроекта. Азъ не намирамъ въ самия текът всички необходими подробности за прилагане на законъ. Азъ мисля, че традиционниятъ представители, че изпълнителната власт, която ще има да прилага законопроекта, ще се наложи още отъ самото начало на маса трудности, ако ти би искала да търбимъ къмъ посълѣдователното реализиране на идеите, тъй както азъ схематично ги изложихъ. Ако държавата иска да използува труда на сибири, които ще събира — тази година 50 хиляди души, година други 50 хиляди души, толкова е конгломерътъ на младежите отъ мъжки полъ — и да то използува „обществено“ — но само да се каже, че търбва труда си въ услуга на държавата, то този трудъ да бѫде използванъ, както се предполага отъ инициаторътъ на законопроекта, рационализирано и съ опази методичност, която да гарантира увеличението производителността на самия трудъ, а това значи да не се дѣйствува съ разпытане на трудовите сили, а на-противъ съ най-рационалното използване на всички стопански области, въ които биха били ангажирани: полска, техническа, занаятчийска и пр. — азъ мисля, че държавата, които ще се прѣвърне въ едно големо организирано стопанство, въ едно прѣдприятие и ще се постави слѣдова-телно търбъ условията на конкуренция съ частните стопански прѣдприятия. Въ такъвъ случай държавата или трбва да се нагоди и стане способна за конкуренция съ частните стопански прѣдприятия, за да може да издържи и да не се разпълзява даромъ материалъ и парични срѣдства, които ще се употребятъ въ производството, или трбва да се нагоди къмъ пазара и условията на частните стопански прѣдприятия, или ако не може да напарира това, та опе отъ самото начало, при своято желание да приложи принципа на задължителния трудъ, ще го компрометира, ще компрометира едно хубаво начало. Тогава ще отидатъ напразно разширенни и всички онѣзи материалини срѣдства, които държавата е турила като началенъ фондъ при започвашето на реформената дѣйност, която се гони съ самия законопроектъ.

Азъ зная, че въ това отношение сѫ ставали мнозина отъ другите страни; то искамъ да признаемъ всички, които познавамъ стопанската история и историите на икономически и обществени борби въ другите държави, че малко настърчените можемъ да почерпимъ отъ това, което е ставало въ това отношение въ другите държави, особено при такива мягкоженни времена и настроения, като дешните — въ форма на опитъ да се организира на обществени начини човѣшките труда и да използуватъ той въ разни сфери на производството. Азъ си спомнямъ за големите революционни движения въ Франция въ 1830 г. — когато започнаха тѣзи движения — въ 1833, 1839, 1848 г. и пр. и пр., и тогава, подъ влияние на обществените борби, и въ Франция имаше желание да се създаде една нова форма на производство, като се използува труда на обществени начини. Спомнямъ си за единъ дѣятелъ, който е въ устата на всички ви, за Луи Блан, който въ 1839 г. написа свое съчинение „За организацията на труда“ и се помѣчи да набъръжи една нова форма за организиране на

общественият трудъ, формата на асоциалната, на сдружаване човѣшкия трудъ за общо производство. Но когато по-късно въ 1848 г. той бѣше турелица членъ на тѣй наречението Ateliers nationaux — той проповѣдуваше създадици атесиста, а нему приложиха да организира национална работилница, за да може да се използува трудъта на онзи многообразни огромни маси, които биха останали безработни, вслѣдствие на обособените извѣянредни прѣчини, които бѣха настъпили въ производството на Франция — когато самият Луи Бланъ, който бѣше авторъ на проекта за организација на труда на обществени начала, бѣше покашливъ да то организира и наложи опитъ за това, държавата разрешилъ самъ етапъ милиони и всичко това се свършило съ единъ голъбъ неудача. Азъ знаел всички мѫжности, всички прѣцки, които изпълнителната властѣ правѣше на Луи Бланъ, но и такъ не бѣха му направили тѣзи мѫжности и ако бѣше оставилъ напълно свободенъ съ всички необходими ресурси, финансово и материялни, да организира човѣшкия трудъ, макаръ и само тукъ тамъ, въ малки базиси или самъ въ нѣкой сфери на стопанската дѣйност, азъ съмъ дължъ да убеденъ, че той пакъ нѣмаше да успѣе, затова, защото не е възможно, когато то сподѣствуващата форма на стопанска дѣйност въ единъ общество, въ единъ държава е частъ стопанската, паралелното съ нея, да искаше да организира та обществени начала труда, да му даде една нова форма, каквато е тая на социализацията. Също така се опити да правѣха, г-да, и въ Германия. Азъ си спомнямъ пъти за единъ именитъ личност, проф. Винклебехът и инж. Марло, както е известенъ тѣй подъ този псевдонимъ въ историите на социалното и икономическо движение, който тежко написа единъ тридесетъ спичъ „Organisation des Arbeite“ и който се позовава на Луи Бланъ и на него въ прѣдѣстъвеници. Когато и той се помажи да убъди управляемите сфери въ Германия, че тѣ биха могли да пристигнатъ къмъ единъ обществена организация на труда, на същата тая база, на която и нашиятъ законопроектъ застава, на базата на социализиране производството или на използуване създадено на човѣкъ труда, този „изворъ на богатствата“ — служи съ терминъ въ мотивъ на законопроекта — тоало, казвамъ, и той се помажи да убъди създадението заистъ въ Германия да пристигнатъ къмъ такава една нова организация на труда, макаръ и тукъ тамъ да се направи въхъ опитъ, че свързъка тоже съ тълъ неуспѣхъ и тълъ неудача. Притчината за неуспѣхъ бѣше не това, че нѣмаше добра воли у тѣзи, които искаха да пристигнатъ къмъ такава реформа; не и това, че самата идея бѣше такава, която плащаше хората — защото дѣйствително въ миналото върхъ можеха да се плащатъ отъ всѣко единъ новаторство, отъ всѣка една новаторска акция, когато днесе момъ, на всички сме свидетели на всѣко новаторство, на всѣко желание и стремежъ къмъ реформиране на обществени и икономически животъ — единичната прѣчина за мене бѣха самите обективни условия, които създаватъ она, който не има да приложи подобна организација на труда. Така сѫщо и приложителътъ на този законъ ще биде спънатъ отъ самите обективни условия на обществения и стопански животъ.

(Прѣдѣдателското място заема подпрѣдѣдателътъ Х. Маноловъ)

Прѣдѣдателствующъ Х. Маноловъ: Единъ членъ мита.

Д-ръ Х. Мутафовъ (п): Съжалявамъ, че трѣбва въ единъ членъ звѣме да съврши.

С. Костурковъ (р): Ето ви прѣвиликунътъ!

Н. Пѣдаревъ (к): (Къмъ Х. Мутафовъ) Вие то гласувахте.

Д-ръ Х. Мутафовъ (п): Впрочемъ, тѣ да, азъ нахвърляхъ прѣдѣдателското Народно събрание основните мисли, които искахъ да кажа. Не искахъ да използувамъ то вечно съ прѣмето, защото това, което бихъ казалъ по-нататъкъ, би било повечко история или би било повечко подобности, които бихъ искала да изложка прѣдѣдъ за всѣ, глашатъ къмъ обаче, които искахъ да нахвърлямъ прѣдѣдъ Народното събрание, азъ ги казахъ.

Ще заключа съ следните мисли. Като реформена акция, замислена сериозно отъ прѣвилеството, име опозиция на тая акция не можемъ да правимъ. По прѣчишъ ще гласувамъ за законопроекта, съ желание да се коригиратъ нещо-потитъ и несточноститъ, за които говорихъ. Ние правимъ

резервътъ обаче и за онния трудности при евентуалното прилагане на такъвъ законъ въ всичката му ширини, както е замисленъ, които изгълънителната властъ би срѣчила, когато ще поискатъ да го прилага съ намѣрене да догони онзи широки цѣли, които той си е поставилъ. Тъкъ широки цѣли, споредъ моего искрено убеждение, нѣма да бѫдатъ догонени и постигнати, защото, за да бѫдатъ постигнати, потрѣбно е да се пристъпи къмъ оната социалната и економическа прѣдѣстъвие на производството, за които говорихъ и за които ние нико сме узрѣли сега, нико пѣтъ прѣходното време, което прѣкарвамъ, като държава разстроенъ икономически и финансово, ше ни позволи тъкъ въ този моментъ да пристъпимъ къмъ такава голъбъ реформа. Азъ не казвамъ, че не трѣбва да се правятъ опити въ туй отишънене; нико трѣбва да мини, че изъ единъ пакъ ще трѣбва да прѣминемъ къмъ една съвръшено нова форма на стопански животъ, на производствена организация, по пакъ на революция, както искатъ, да каквътъ тѣснитъ социалисти, които мислятъ, че извадихъ, както саща въ Русия, би могълъ да се обѣре обществените животъ надолу съ глашавата. Но, напротивъ, азъ мисля, че пакъ по пакъ на реформи ще трѣбва да стане това. Но всѣка една реформа, г-да, иска своята прѣдѣстъвии, иска своята условия, които я правятъ извѣръла, извѣръмена и възможна за прѣкарване. Азъ не виждамъ нико извѣръменъ, нико извѣръмъ, при тил прѣходни и изключителни времена, които прѣкарвамъ държавата, да бѫде прѣкаръ на реформата съ поетапната на широки цѣли, които си постави законопроектъ, поне по духа и мотивъ, които ще прѣдѣстъвуватъ.

(Прѣдѣдателското място заема прѣдѣдателътъ)

Дѣй думъ ще кажа и за онния трудности, за онни, бихъ казали финансови рискове, на които би се изложили държавата, ако би искала да прави експериментъ въ края на тия широки задачи, които си поставя въ конопроектътъ. Ако бихъ искали сега да използувамъ труда на всички повинничари обществено, за строене на посета, за строене на жлѣзоплати, за всевъзможни тѣхи съоружения, азъ не знаелъ, дали онни грамадни суми, стотини милиони, които държавата трѣбва да памѣри и да ги тури като първоначаленъ фондъ при това ново организиране на труда на обществени начинъ, нѣма да бѫдатъ само разѣйтъ, безъ да се постигне оната крайна цѣль, която се гори. За мене това е единъ рилъ, който държавата прѣдѣриемъ. Азъ се отговаря съ единъ съмѣнъ къмъ всичко това, защото, поне при съвръмънниятъ условии, частната стопанска форма на прѣдѣрптията все има извѣстни свои прѣимущества, стига само държавата да би имала надлежънъ ресурси, надлежънъ срѣдства. Ако държавата да разполага съ онни финансови срѣдства, съ които ти би могълъ по частно-стопанска редъ да извѣрши отдаленъ прѣдѣриемъ, за мене това би било най-доброто. Но ако ти днесе не разполага съ финансови срѣдства, за да придобие всѣмъ частно-стопанска инициатива за извѣръшението на всички свои стопански прѣдѣрптия, ти рискува твърдъ мнозина, ако по пакъ на законопроекта би искала да бориши въ всички сфери на стопанската дѣйност на обществото; ти рискува не само да не постигнеше понятиетъ цѣли, но и да разѣйтъ срѣдствата си. И затуй за мене е жалително — и съвръшъмъ съ това — съ прѣработването на законопроекта въ комисията да му се даде една форма, която да го сведе къмъ първичната цѣль, които си е поставилъ юни, който по е състрадатъ, републикански Министерския съвѣтъ, когато то е обаждадълъ, както се каза въ мотивъ, мнозократно, а именно: да се сведе къмъ смѣнътъ на единъ законъ за дапъчна труда повинностъ, която младежътъ трѣбва да отбъчи, за да се привлече по този начинъ къмъ тай-хубавата добродѣтель, къмъ въ трудъ, като сѫщевръмъно се даде възможностъ на държавата да използува този трудъ за догонване на ония стопански цѣли, които има да прѣдѣдъ въ текълътъ прѣходни времена, които, безъ такава помощъ и съдѣстъвие на български гражданинъ, едвали ще може ти да реализира.

Прѣдѣдателътъ: Има думътъ г. Георги Дацаниловъ.

Г. Дацаниловъ (д): (Отъ трибуналата) Г. г. народни прѣдѣстъвии. Прѣдѣдъ и създа за разгледане единъ законопроектъ не само за една реформа, както каза прѣдѣдателътъ, а за една обществена стопанска революция въ България. Наистина, тѣй какъто е сложенъ законопроектъ, въ него въ мотивъ особено, изглежда, че авторътъ му — министъръ-прѣдѣдателъ, както той самъ казва — е ималъ отпрѣдъ си една опрѣдѣлена културна стопанска

задача, изразявайки съ съ) думитъ: за да може да се оправи низира, за да може да се осигури стопанскиятъ прогрес. И първиятъ въпросъ, който се слага на наше обсъждане е, дали мърките, които въ настоящия законопроектъ сѫ проектираны, все сѫщо ще ти съмѣтатъ ли замонодателно-еволюционни ини революционни, дали тѣзи мъркти юсятъ съ себе си основа, която съставителътъ, авторътъ на замонопроекта, тоги, дали юсятъ действително — както той се изразява — стопански прогрес. Азъ съмѣтамъ, маляръ да ми бѫде пощудено — защото тръбва маляръ да засегна тукъ чистата теория, а нѣмъ врѣме за това — че не ѹаде злѣ да ми позволяте въ тѣко минути да обясня вниманието ви върху тази страна на законопроекта, върху туй, която днесъ хората, умътъ на човѣчество разбира подъ стопански прогрес.

С. Костурковъ (р): П. Людскановъ не позволяватъ да та-
кава тема да се говори.

Г. Данайловъ (д): Подайте ме прѣкъса, защото ѹе ми
отнемете врѣмето.

С. Костурковъ (р): Каузамъ: г. Людскановъ не позволяватъ
такъвъ въпросъ да се разисква, че въ Алдемията на
науки.

Прѣседателъ: (Звѣни) Моля Ви се, г. Костурковъ.

С. Костурковъ (р): Правилникътъ, правилникътъ.

Прѣседателъ: Правилникътъ никому не прѣчи, когато
ища да говори по същина на прѣдмета.

С. Костурковъ (р): Само единъ част — това е!

Прѣседателъ: Да, само единъ част. Това нищо не
прѣчи.

С. Костурковъ (р): Не прѣчи на такива, като Васть.

Г. Данайловъ (д): Когато разглеждаме пис организаціята
на българското село или на българската градъ, прѣдъ насъ
прѣда всичко извѣска, единъ особеностъ: организирани сѫ
всички стопанства типично, единакъ. Което селско стопан-
ство да вземешъ въ единъ село и да изследвашъ неговата
организация, т. е. комбинирана на силнѣ, техника, която
се прилага тамъ, всички други ѹадатъ подобни на него
до най-голѣма, ако мога така да кажа, закоинностъ и пра-
виленостъ. И въ градъ ако ѹидешъ, почти сѫщото ѹе
срѣдишнѣ: застрашитъ организация си приличатъ
единъ на другъ! Такъ голѣма единакостъ е безспорно единъ
призракъ, по прѣздига на науката, на позната стопанска
култура. Нѣщо повече: ако вие, г-да отъ дѣво и отъ лѣро,
сте били принудени и сте принудени да бѫдете днесъ въ
по-голѣмъ контактъ съ нашето село, непрѣмѣнно ѹе сте
забѣлѣзали единъ особено явление. Така напр., въ много
мѣста покрай Балканъ, въ Старозагорско да вземешъ, кога-
то ѹидешъ да гостувашъ, слагатъ ти скоби и обикновено
съ тебе седишъ само мъжкъ, а женитъ шгатъ наоколо. За-
настъ това е обикновено лѣчило, но ако бихте довели единъ чо-
вѣкъ отъ чужда култура и му направите единъ тѣкава по-
щанска, той дѣшъ ѹе има да се замисли и да рѣшава за
себе си, какъ и защо. Това е единъ явление, което е сѫщес-
твувало по-рано въ всички и роди. То изразява тъй наре-
чение въ живота на народътъ при тѣхното стопански раз-
витие дуѓанъмъ въ стопанството, то е резултатъ на единъ
възходъ, когато работата на мъжка и работата на жената сѫ
се строго различавали единъ отъ друга, и до такава степ-
енъ, ѹото, както има изследванія днесъ въ почиинки
културѣ, по може жената да лиде тази храна, която имаєтъ
яде. Уже съ течението на врѣмето това се е изродило, но
въ всички случаи има единъ остатъ, въ който личи дуа-
лизъмъ въ плашитъ стопански животъ. Но това е също единъ
възникна причина. По-нататъкъ, ако се гледатъ въ наши
селско-стопански животъ, въ работатъ, въ стопанската дѣ-
лъстъ на туй село, ѹе забѣлѣжите непрѣмѣнно единъ голѣма
разлика между туй, която заема мъжкъ въ туй стопан-
ство, и между туй, която засема жената: мъжкъ съ орачъ,
мъжкъ съ ювчаръ, мъжкъ съ земедѣльецъ; женитъ готовъ
госбнѣтъ — единъ голѣма работа въ селската кѫща — жената
тѣче, облича домакинство — тоже единъ голѣма работа
въ селската кѫща. Това е тъй сѫщо единъ дуализъмъ въ
чисто стопанско и домашно отношение. По-нататъкъ, ако
вие се вгледатъ въ организацията на домакинствата работи на

селската кѫща, ѹе ти се изпѣрчи въ очите единъ особено
явление — ако разбира се наблюдатъ въ прѣвилно. То ѹе
че жената облича, касъхъ азъ, селото. Какъ? Ти съе конопа-
съ помощъ на мъжка, а обикновено сама, ти ѹе наважда
прѣзъ цѣлото лѣто, ти се грижи за него, ти сама го обира,
ти го отърева отъ кальта, ти отива да го чука, ти въ края
го прѣработва въ влака, тѣзи влаки. — въ прѣсъда,
тази прѣсъда я боядисва, си га я въ стана и, най-сети, когато
се извади платното, ти се крон отъ ржавица на жената
и се обрѣща въ дреха. Къти цѣлъ стопанска дѣлъстъ имате
вие туки, която е съсрѣдоточена въ ржавъ на единъ чо-
вѣкъ, бихъ казалъ въ ржавъ не единъ човѣкъ по пътъ,
защото нѣважко сѫ момичетата, нѣважко сѫ женитъ, когато
работятъ тамъ заедно, но въ всѣки случаи работната ржава
на жената е, която изпѣшила всички, както ѹе камъкъ ти-
въ науката, трудови операции, отъ поѣзъванията на конопа-
да изкарватъ па платното. Ако бихте докарали сега, пакъ
тъ сѫщо, единъ европеецъ да наблюдава тази стопанска
дѣлъстъ у насъ, той ѹе щастливе смаянъ. Защото той знаѣ
друго: докато конопътъ у насъ се работи по тѣкъвъ начинъ,
че всичко е въ ржавата на селската жена, конопътъ, когато се
работи въ Германия, прѣда всичко съ съе въ Русия и отъ
тамъ єе прѣнѣтъ по особенъ начинъ въ суро во стъстоеніе
въ фабрики, тоинъ сѫ специализиратъ само да го използватъ
въ вода и отъ водата го изваждатъ наособена чиста форма;
отъ туки прѣминава въ фабрики, въ която работятъ хиляди,
нѣкакъ пѣтъ нѣкакъ десетки хиляди работници, по особенъ въ
тази част на Германия, която отива подъ Помпія-Шлезия
или Саксония, тѣзи десетки хиляди работници сѫ посветени
само за паправе на прѣсъда; отъ туки прѣсъдата приготвена
по особенъ начинъ, ѹе се работятъ въ особената фабрика
въ тъкъне съ десетки хиляди работници; отъ тамъ като се
извади платното, ѹе прѣминава въ голѣми прѣшивачини, и отъ
тамъ ѹе купимъ ини напитъ ризи, по малко ище, но европеецъ
непрѣмѣнно ѹе тукъ купи отъ тамъ. Както знаѣте, ако
направите сега единъ сравнителенъ между обработванието
на лена и конопа въ папата селска кѫща и туй, която, както
казахъ, се наблюдава въ Европа, вие ѹе забѣлѣжите не-
прѣмѣнно единъ голѣма разлика. Операциите туки сѫ
съсрѣдоточени въ ржавъ на единъ и сѫща ржава. Тѣ сѫ, както
ти наричатъ въ науката, изпѣшилияни, тѣ сѫ разулгатъ
отъ ржавъ на единъ и сѫщъ човѣкъ. Селската жена у насъ
— това може да се каже ѹе прѣвъ — е, която облича своя
мъжъ и домакинство. Но той облича германецъ, никакъ
не може да каже. Тамъ работятъ сѫ разпрѣдѣлени между
много хора, лесни и мъжки, и въ туй разпрѣдѣлени, както
участвуватъ цѣлото общество, получаватъ се въ края на
краината огъзи прѣдмети, които ѹе носятъ германските
работници или работнички. Този продукути ини наричатъ
общественъ и тъзъ този общественъ продукути се изразяватъ
тукъ, която науката и човѣчество наричатъ култура, стопан-
ски прогресъ. Съѣдователъ стопанската прогресъ се
изразява не въ единакостата на работата на всички хора, но
въ събирането на всички хора да извършиятъ единакъ
една общна работа — единъ еднакъвъ работи, и другъ да
работи сѫщото — а прогресътъ се изразява въ постоещо
разпрѣдѣлението на прѣсъдата или операциите, както се каза въ
науката, въ деференциацията на операциите, която раз-
прѣдѣлението има за цѣль и вътъръ въ същото домакинство
да отдѣли единъ работа отъ друга. Съѣстото на ленъ ѹе съ
сѫщото, както предието, както посъдѣдното не е сѫщото,
както тѣченето. И когато отъ отдѣлните домакинства дой-
демъ до фабриката или работническата, тамъ този стопан-
ски прогресъ има за цѣль да разграничи работата между
множество работници по начинъ такъвъ, ѹо по операциите
да единъ да бѫдатъ съврѣмено други отъ работитъ не
друго. Врѣмето е много място и затуй може би нѣма да
бѫда достатъчно ясно, но ѹе отида по-нататъкъ.

Д-ръ И. Фаденхехтъ (р): Тажива сѫ врѣмената!

Г. Данайловъ (д): Моля Ви се, подайте ме прѣкъса,
защото и тѣзи маляръ минути, съ които разполагамъ, ѹе ми
ги отнемете.

Стопанската прогресъ, както виждате, има за задача
да разпрѣдѣли между отдѣлните домакинства работата на
цѣлото общество по начинъ такъвъ, ѹо тѣзи домакинства
да се делятъ единъ съ друго, и всичко единъ отъ своя
страна да разпрѣдѣли своята работа. Историята на човѣ-
чество є показала — много сѫ говорили противъ, ѹо това
е безспорно — че въ разпрѣдѣлението на работата се крие
и съврѣменето на човѣчество, съврѣменето на
расата. Спенсеръ бѣше първи, който въ края на миниатия
вътъ, въ 70-ти години, поставилъ тезата, която се възприе отъ

всички — може би ще ми се изразят, че Толстой единовръменко е стоещ на съвършено друга база — че въ стопанското диференциране, въ разграничението на стопанската дейност между отдълните групи хора, между отдълните хора вътре въ самото стопанство, се крие прогресът. И азъ нъма да отивамъ много далеч, като ви кажа, че тъзи Англия, която много пъти е побържавала своята и колкото днесъ е неподчинена въ своята военна сила, тази Англия дължи всичко на обстоятелството, че тамъ тази стопанска диференциация, това разграничение на работата се разви отъ година на година, отъ десетки години все повече и повече и създаде отъ нея едно такова цъфло, което не само въ метрополията живее като цъфло, което е свързано и съ всички части на своята, и по този начинъ като се внася едини общности въ цъфлото своята, създава се един органическо цъфло. Туй е задачата на стопанския прогрес и въ туй се изразява, ако бихъ могълъ шакратко да кажа, той стопански прогресъ.

Но, гдѣ, въ историите на човѣките общества вие ще забљъските не само тъзи стопански разграничения, които виказахъ. Тъмъ има постепенно обособяване и на духовната работа отъ техническата. Това не е единъ моментъ само днесъ, не е моментъ само за утре. Позволявамъ си тукъ да ви обърна внимание върху този въпросъ, и ако ми падне случай, ще имамъ да сторя много, защото г. министър-председателъ на Народната пътни въ министерата сесия говорише за интелигенция и народъ. Вътре въ самото общество постепенно е станало отдълните и индивидуалът, които съ се занимавали съ духовенъ трудъ. Това е необходимо за самото общество. Тамъ, където не е могъло да се прокара туй разграничението на хората, да се отдълнатъ онези, които представляватъ чисто духовният трудъ, отъ онези, които представляватъ чисто материелният трудъ, тамъ народът съ останали пази въ своята култура. Само тамъ, където съ течение на връбмето, както е било въ Великобритания, съ течение на връбмето, както е било въ Великобритания, съ източните народи, ако ищете, да почнемъ отъ тамъ, за да дойдемъ и до сегашното връбме, въ Англия, само тамъ, където обществото е дошло до това, що постепенно да стане едно разгласване, както се дава, отъ една страна на занаятчиите, и отъ друга страна едно координиране на занаятчиите кооперираещи на трудовите операции, както казахъ Марксъ, само въ туй общества, може да се каже, че постепенно се наслаждда единъ прогресъ материален и духовенъ. И за да видите, какъто го е разграничението на занаятчиите, само за любопитство — защото казахъ, че нимамъ връбме — могъ да ви покажа следните нѣколко цифри. Въ 1882 г. въ Германия — въземамъ тъзи цифри за Германия, защото тамъ има най-точна статистика на занаятчиите, каквато имамъ въ Англия има — могътъ правъха специално преброяване на занаятчиите, тъкъто имамъриха 6.189 отдълни занаятия. Азъ казахъ, че цифри за по-неразвитите страни съ по-типови, по-еднотипни. Тукъ у насъ едриятъ ще имамъриха 300—400 занаятия. Въ 1893 г. — 12 години следът това — въ Германия правиха пакъ такова едно чисто научно преброяване на занаятчиите и имамъриха 10.298 занаятия, ср. въ продължението на десетина години е станало таковъ разгласване вътре въ градското общество, че частото на занаятчиите съ нѣколко хиляди се е увеличило, т. е. увеличило се и разгрънчението на работата между хората. А това е признанъ на стопанския прогресъ.

Стопанскиятъ прогресъ се изразява още и въ друго едно отношение. Наистина азъ повече мисля за часовника, отколкото за моята рѣч — честна дума.

С. Костурковъ (р): Тъй, тъй, каквото имъ.

Г. Данайловъ (д): Какво да имъ каква?

С. Костурковъ (р): Нека видятъ своето дѣло: до смѣшно положение докарваатъ Юнана, който иска да кажа нѣщо умно.

Прѣседателъ: Моля, г. Костурковъ, не прѣкъсвайте обратата.

Н. Мушановъ (д): (Къмъ земледѣлците) Тамъ, на три буната, ако може да изправите два крака, нѣма да ви отнематъ нито две минути.

А. Оббовъ (з): Въ комисията ще разправяте тъзи работи.

Г. Данайловъ (д): Едно разграничение на занаятчиите стопански животъ се изразява, споредъ мене, особено типично — за мене това ще има значими по-натат-

тъкъ като предпоставка — въ отдаление на чисто земедѣлското занятие отъ занаятчиството; то е отдаленото, како мога така да кажа, на селото отъ града. Занаятчиите се израсълъ въ селото, въ селското домакинство той се зараждда. Отъ историята на Европа, ако щете и отъ историята на Япония — има изчистении върху това — се вижда, че първо въ селото се зараждат занаятчиите, въ смисълъ, че единъ членъ отъ домакинството показва по-вече умъ или по-голямъ талантъ въ изработката на известни инструменти — оръжие, коли или нѣщо друго. Тоя човѣкъ, който по-вече разбира отъ другите, започва да го дираятъ не само въ даденото домакинство, за да го изработватъ на тъзи предмети, но започватъ да го дираятъ и отъ околните домакинства въ селото и по такъвъ начинъ той се издига между тѣхъ. Това е талантът, това е диференциацията, това е занаятчиите, за който азъ ви говоря. Този занаятчий, който се издига, бива виканъ отъ кѫща на кѫща, а съ течение на връбмето захваща да го канятъ и отъ околните села и неговата слава все повече и повече се разпространява. И днесъ има селини съ упътни форми, които съ щитъ отъ талантъ амбуланция занаятчи. Той си има своя кѫща, свое домакинство, но излиза отъ тѣхъ, отива да живе другадѣ, и когато намърти доходъ отъ тази работа, ини тя бѫдо то лице до доходна, че може да се откаже отъ своято домакинство, той се откажва и отива около своя гостоподаръ. Историята е дълга. На мястото, където се създава размѣщата, излизатъ градъти. Слѣдователно градътъ е резултатъ на една диференциация на занаятчиите вътре въ селото и натрупването на единъ място на онзи хора, които могатъ да живеятъ безъ земедѣлъе, и селините създаватъ дохода и дади продуктивътъ на занаятчиите, като му даватъ своя селска продукция. Това отдаление на селото отъ града, съсърдоточаването на занаятчиите и изливането на по-голями градски центрове, безспорно въ историите на народите се третира като единъ истински стопански прогресъ.

Сега, тукъ още дълъга да установя, че законопроектътъ, който ти се предлага, който цѣли да докара стопански прогресъ на страната, отива тъкмо по обратния пътъ. Законопроектътъ изкарва всички празднини на България, разбрата се въ предъдълътъ на възъръстта — основната идея е извѣстна — и имъ казава: вие всички А, В, С, които и да бѫдете, отъ села и градове, ще работите на това шосе, заплото, къзва уваскаемиятъ г. Мутафовъ, държавата имала нужда отъ работата на тъзи хора и ще иска да ги приспособи сега къмъ постигане на извѣстни мащаби държавни цѣли. Азъ имѣлъ подиръ тъзи нѣколко идеи, които ви изложихъ, за въсъщъ че бѫде ясна картината. Ако вините стопанския прогресъ, засилете въ гражданиството нуждата отъ талантъ единъ прогресъ, нуждата отъ единъ разграничение въ работата на хората, засилете специализацията въ занаятчиите на хората, но подайте събирана плащдо и този, който може да работи, и този, който не може да работи пакъ. Едно време дѣйствително така ставаше: баронътъ, князътъ, който имаше нужда отъ крѣпостъ, който имаше нужда отъ дворецъ, събиране всичкото население, безъ разлика, да му работи. Но то бѣ едно време. Законопроектътъ, както е направенъ, връща именно къмъ тази епоха. Това казавамъ, по заплото искаамъ да критикувамъ — като виждате, азъ се мяча да бѫда крайни бевзпристрастенъ. Законопроектътъ, като създаватъ, то е иначе друго, освѣйвъ събиране за работата цѣлого гражданиство, безъ разлика на културностъ — не искаамъ да кажа, създаватъ съ по-малко културиери, а казавамъ го въ смисълъ на стопанска диференциация — безъ разлика на талантъ, безъ огледъ на опона, който човѣкъ билъ могълъ да извѣрши съ по-добъръ резултатъ за държавата и за общество и събиране на всички ведно, за да изградятъ пътищо ново. И тогато прѣдлаговоришиятъ говори за изкачка социализация, азъ не можа да бѫда изкачъ съ него. Тукъ нѣма никаква социализация, а има десоциализация, асоциализация, защото — нѣма да се спиратъ на ученичите — социализацията прѣдполага все таки едно напрѣднalo общество, което иска да даде сърдъстта съ производство да прѣвърне въ такава форма, що резултатътъ отъ това производство да принадлежи на публикото общество. Това е социализацията и така трѣбва да се разбира отъ този, който иска да я разбира — и тъй ще трѣбва да се разбира. Другъ е въпросътъ, какъ може общество и колкото в лесно да достигне до туй положение. Както виждате, революции се правятъ за туй и те с лесно да се постигатъ. Но че е сега тамъ

възпростът. Въ всички случаи, за да бъдемъ последователни, това означава социализацията.

Тъй че, както е сложено въ законопроекта това събиране на гражданинството от села и градове съ един определена цел, да се работят извън тях нѣща, които съ изгубени съ законопроекта — и то на първо място пътища, шосета, мостове, изсушаване на блатата, работи все земеделие, започто индустриални работи, осъщимъ мината „Перникъ“ и желязниците, нашата държава нѣма — не представяшищъ друго, осъщимъ едно противъ културата, противъ стопанския прогресъ събиране на народа за извършване на една обща работа. Тая работа нѣма, да даде за общественото си резултатъ, който привиделестъто съмъта, че може да постигне, затуй, защото не се използватъ способностите на отдельния човѣкъ така, както тѣ могатъ да се развишатъ. А Кетлио още казва: „Дайте възможностъ на човѣка да използува всички свои способности въ най-голямъ максимумъ за тѣлът на обществото“. Но постигнатъ ли вие този максимумъ? Нашарайте ме миене, азъ да приведа шосе. Азъ ще се подчиня, ако захоминътъ изиска, но вие отъ миене отъ мои трудъ, не можете да очакватъ този резултатъ, какъвто азъ мога да дамъ въ Университета или въ кашцелариата. Повикатъ ли вие юниженери-техники, който никога не е приведълъ шосе, . . .

И. Гетовъ (з): Милици ще тръбватъ тамъ. Туй Ви стега въстъпътъ.

Н. Мушановъ (л): Нѣма милици, ама има акълъ.

С. Костурковъ (р): Съ крака се не мисли и управявя.

Прѣдседателътъ: Моля ви се.

Г. Данайловъ (д): . . . който тръбва да си изпълни трудовата повинност по този законъ, тоискатъ ли да го склонятъ на работа на шосе или за изсушаване на блато, вие подсигурватъ онку, което се извърши стопанска култура и прогресъ. Азъ мисля, че съмъ ясенъ, и ако другарятъ отъ тамъ ще обажда, той не ме съразбира. Азъ ви давамъ да се разберете, че и милиците иматъ значение въ стопанския животъ, но тѣ иматъ значение само тогава, когато се управяватъ отъ ума на човѣка; милиците сами по себе си нѣматъ и не могатъ да иматъ абсолютно никакво значение.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Би могло да Ви се възрази много, но не му съсърти мѣстото. Не искашъ да Ви тръбажсвамъ.

Г. Данайловъ (д): Защо да не ме прѣважсвате? Забѣлѣхте само минутите, когато ще ми отнемете, готвъвъ съмъ да Ви чуя, защото и азъ тръбва да Ви възразя. Защото отвѣти се говорите, че ще насърчите дъщерите на тогозъ или оногозъ да работятъ заедно съ селските дѣшки, че се гонятъ антисоциални нѣща. Въ кое разумно общество се допушта това? И тукъ законопроектъ се явява въ съвръпено друга форма, тай не съмъ чиятъ законопроектъ, който се излагатъ прѣдъ народа.

Н. Гетовъ (з): Същиятъ с.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Точно въ същата форма с.

Г. Данайловъ (д): Недѣлите се сърди. Който има възможностъ да промените мотивите на законопроекта, ще се съгласи съ мене, че туй, което е записано въ мотивите, не се съдържа по-нататъкъ въ членовете на законопроекта. Това забѣлѣжи и г. Мутафовъ, който, за мое очудване, поддържа законопроекта.

А. Оббовъ (з): Азъ забѣлѣахъ, че и г. Мутафовъ, и Вие съвръпено своеобразно тѣлкувате законопроекта, съвръпено своеобразно схващате тѣлът на законопроекта.

Прѣдседателътъ: Г. Оббовъ! Нѣмате думата.

Г. Данайловъ (д): Дайте мий само да говоря два часа, азъ ще ви покажа, какъ тръбва да се тѣлкува законопроектъ.

А. Кундалевъ (з): (Възразихъ и що)

Г. Данайловъ: Г. Грозковъ! Вие сте много младъ въ полната сила. — Отъ 20 години вие, земедѣлътъ, най-много говорите. Какъто говорите? Говорите за старигъ партии. Отъ 20 години вие участвате въ управлението на страната. Какъ мислите вие, че опозицията има значение въ управлението на страната или? Че само той, който е стоминистъръ ли, има значение? Че само той ли разбира отъ политиката? Така ли мислите? Който е въ опозиция, отговаря заедно съ правителството за управлението на своята страна. Това не щете да разберете, не че не можете.

А. Кундалевъ (з): Много надалеко отидохте.

Прѣдседателътъ: Моля Ви се.

Г. Данайловъ (д): Оставямъ на страна този въпросъ и прѣминавамъ къмъ друга една страна. Коя е прѣката цѣль на законопроекта, както ме задъвъ г. Оббовъ? Да организира български трудъ или труда на българина — това, което състѣрвява най-голямъ боядистъ, както се казва тукъ, най-голямата цѣль — да то организира съ един чисто обществени, съ един чисто държавни цѣли ли? Азъ не знаа, защото въ законопроекта не се казва това. Има дѣлъ положителъ: младежите отъ 20 години напоръ и момичетата отъ 18 години напоръ ще изпълняватъ своята повинност за тѣзи и тѣзи цѣли, и само въ изключителни случаи или по-право само за случаите, когато Министерскиятъ съзъбътъ за нужни — а той всѣки пакъ може да намѣри за нужни — може да се мобилизира всичкото българско гражданичество отъ 20 до 45 години за работа на обществените прѣдприятия или за обществени цѣли, каквито и да бѫдатъ тѣ.

Нѣкой отъ комуниститъ: Добра и частни.

Прѣдседателътъ: Моля Ви се.

Г. Данайловъ (д): Да, тукъ се прѣдвиждатъ и частни. — За да бѫдомъ на ясно по този въпросъ и да го отвръдатъ господъ да не си даватъ труда да събиратъ цифри, ето ви нѣколко цифри. Видъ казвате, че излагате да прѣживите младежите, които поддържатъ юна военна повинностъ. Защо? Съ опредѣлени обществени цѣли и да разширятъ стопанския прогресъ. Колко са тѣ на бой? Споредъ тай точната статистика отъ 1919 г., може отъ 18—19 години има 48,000, а женци — 49,000, което заедно прави 97,000; а може на 20 години има 34 хиляди, момичета — 29 хиляди, или всичко 63 хиляди; заедно събрали всичко това, то е една организация на 160,000 души — математическо число, защото тѣ ще отидатъ: едни сѫ болни, други — неджгави, трети иматъ съмейни причини и т. н. Това всичко може да се сведе почти наполовина, както става при наборите. И така всичката работа ще се състои въ това, далес организиратъ около 80—60—50 хиляди младежи. Защо? За да се използува тѣхниятъ трудъ за обществени цѣли. Азъ съмъ убеденъ, че тѣ ще могатъ да направятъ едно шосе отъ 5 км. за една година. Отзарата единъ дѣйствуващъ офицеръ, сега запасенъ, ми разказва: „Когато извадихъ рота отъ 250 души на работа, за да проправятъ път или да вършатъ нѣщо опредѣлено, шоуто иматъ съмейни причини и т. н. Това е най-добро доказателство, че ще може да се разчита на прѣвърътната цифра. Отъ мяя вие искашъ да вадите нѣмачки тюлески резултати, сир. искашъ да събереше обществения трудъ въ едно големъ; тъй да се каже, чѣмъ, да то приложи съ единъ извѣстна опредѣлена цѣль, и ако е туй резултатъ, азъ мисля, че законопроектъ е съвършено безпрѣдметенъ. Защото или ти тръбва да прѣскъдъвашъ опредѣлена цѣль и тогава тръбва да имашъ система, съ която, като я приложишъ, да добиешъ резултатъ, или ти ще организирашъ 50—100 хиляди души, но резултатъ ще бѫде толкова малъкъ, че ще може да си плати онзи разноски — и това е най-важното — коиго ще бѫдатъ необходими. Ето такъ нѣколко цифри. Споредъ напатата статистика отъ 1910 г., забѣлѣхъ, има може отъ 18 до 45 години 724 хиляди, а женци — 738, или всичко 1,460,000 души. Женските жени не подлежатъ на тази по-

винност, обаче въ другъ единъ членъ по-нататъкъ се казва, че лицата и отъ двата пола отъ 20 до 45 години могат да бдатъ ловците, за да отбиватъ тази повинност. Това повикващо, както виждатъ, на тракта едно количествено хора, което има за резултатъ нова мобилизация, една мобилизация, която, напр., бъните воената въ послѣдно време. Вие знаете, колко срѣдства, колко умствени усилия изискватъ ти и такви резултати имамъ за цѣлото ни стопанство. Ако решите да я произведеши азъ не предполагамъ, че то губица ще има, да се мобилизира въ такава форма, за да работи за нѣскъмъ общество и тѣн — ако частично даже я произведешъ,ще трбва да си готовъ и материали, и съ своя умъ. Но ако ти, гда, съмѣтатъ, че можешъ да приемешъ отчайти този законопроектъ, както каза г. Мутафовъ, което искаше да го приемешъ въ тази форма, щото само младежите да поддържатъ на този общественъ трудъ, както разбрахъ идеята на г. Мутафовъ, недѣлите забрави, че за да можешъ и тази работа да извршишъ, на въсъти ти трбва една организация, което ще биде покъмка отъ онай на Всекиото министерство. Такъ най-попримитъ торутичи въ туй Народно събрание съ бивали всѣки път все около военния бюджетъ. Военниятъ бюджетъ е бивалъ ядрото на нашия бюджетъ, най-честната точка тукъ при борбата. Но правъщите се отъ извѣстни патриотични, национални и други цѣли, държавни и социални, които беенорно и днесъ не са извѣстни въ чѣкъ отишението, правъщите се все таки, като се имамъ предъвидъ да се постъпятъ съ тая военна организация какъвъ възможни резултати. А какъ можешъ да направишъ една организация, да туришъ въ движение нѣскъмъ десетки хиляди души съ намѣренето да добиешъ извѣстни стопански цѣли? Споредъ мене, беенорно, шосето, което ще изкарши тия работници, ще биде 10—20—30—100 пъти по-скъпо, отколкото ако то би се предложило по извѣстни стопански редъ на единъ предприемачъ да го свърши съ обикновенъ редовни работници.

Ето защо, тъй поставенъ въпросътъ, азъ съмѣтамъ, че и въ туй отностъ законопроектъ не може да издържи юритическа и шеговото проектиране — да се създаде стопанска организација за младежите, да се мобилизира, както се казва, тѣхниятъ трудъ за извѣстни общественни или държавни цѣли — ще биде скъпо, ще стори на държавата повече, отколкото ще струватъ резултатите, които могатъ да се добиятъ въ туй отностъ.

Но искамъ да обврши вниманието ви, за да бдатъ за ясно въ туй отностъ, и върху съдържания досътъ възможно въпросъ. Законопроектътъ за постройката на пътища, за който се споменава вчера, че ще се раздадо — азъ ще съмъ го видѣлъ юнѣ, навѣрно сега го раздаватъ, . . .

Нѣкотъ отъ земедѣлците: Сега по раздаватъ.

Г. Данаиловъ (д): . . . но ми е извѣстенъ отъ предишната сесия — предвижда именемъ направата на пътищата и е единъ видъ допълнение, ако не е една съставна частъ на този законопроектъ. Законопроектъ за пътищата или този законопроектъ, все едно, въземиши поопредѣлно, и най-накрая ще дойдатъ да се слѣдятъ, защо, казахъ, държавата тиши друго учреждение, което да може да приложи труда, който се дава на разположението ѝ. Ще дойде да се приложи този законопроектъ предъвсичко и чай-вечно къмъ направата на пътища, иди въобще общеполезни предприятия — телефонии, телеграфии и т.н. — съ други думи казаню, ще дойде да се сведе къмъ пътищата повинност, които е единствъ приетъ у насъ даникъ. Позволете ми да възмѣтъ че съмъ създалъ този въпросъ.

Когато млада България се създаваше, отъ една страна имахме единъ начинъ отъ старото турско управление, а отъ друга страна липса на много срѣдства. Стопанското живо може-би налагаше да има пътища, защо тогава, когато България се освободи, имаше само дѣвъти земето. Може-би първите освободители на тази държава да съмъ били до извѣстна степенъ прави, че съмъ имахъ въ ръчната работа, въ натурализата повинност една помощъ за нуждите на държавата. И дѣйствително, ако вие разгледате развитието на пътищата повинност, ще видите, че отъ 1879 г. до 1883 г. въ нашата бюджетъ тя не съществува, тя изобщо е патурила за всички страни, за цѣлото население въ община, една извѣстна натурализна пътища повинност. Но-сети обаче нашиятъ законодателъ не я оставя да бдатъ за всички община натурализна; раздѣля я на парична и на натурализна. Мислите, че отъ нѣскъмъ вътръшно же-

ление да се раздѣли българското население на дѣл групи, на село и на градъ, и на траки, които иматъ миции, и други, които нѣматъ? Ни най-малко. Това е било единъ необходимост, които се е налагала на всѣкого единъ, който би ималъ умъ да помисли върху въпроса. Защо пътищата повинност, тъй както се е прилагала тя у насъ пръвично, както е съществувала на много място, е данъкъ, г-да, еднакъвъ; то е данъкъ равенъ, личенъ: всѣките единъ, и азъ, който може да съмъ богатъ, и други, гилятъ до мене, който може да е бѣденъ, мой събѣдъ, тие еднакво поддържатъ на този данъкъ, еднакво го изпълнявамъ. Този принципъ на еднаквостта на данъка отдавна е останалъ на архивата и на шегово място съ въвеждана тъй наречена гърлица принципъ на социалната справедливост — съ данъкъ трбва да бдатъ обложени всѣки споредъ силата си. Всѣ едно, пътищата ли, камата ли, мостове ли, фабрики ли или други държавни предприятия, че се правятъ, не всички ще трбва да платятъ еднакво, а този, който има повече, прогресивно и пропорционално трбва да плати повече. И когато вие днесъ по тази пътища повинност или по този законъ за трудовата повинност извадите мене и единъ денъ — предстаите си, г. министър! Стамболийски ще е министър — и него, той ще прати съмъ националниятъ бѣденъ, азъ може-би малко повече отъ него, че другъ, който пратява големъ имотъ, повече отъ мене — ще и тримата ще отидатъ да работимъ еднакво! Насирате ли тукъ юнѣ спраедливост? Развира се, че не.

А. Оббовъ (з): Я очаквамъ да започне разсъжденията по повинността на армията.

Прѣдседателъ: (Звѣни) Моля, г. Оббовъ.

Г. Данаиловъ (д): Армията е едно необходимо зло.

А. Оббовъ (з): Също е и трудовата повинност.

Г. Данаиловъ (д): Ама това ти е необходимо зло, това зло може да се обврши на добро, ако се организира тъй, както се слѣдва, тъй както трбва. Защо се заблуждатъ? Азъ ви казахъ, че тъй както се предвижда тази повинност въ този законопроектъ, и тъй както тя се предвижда въ проекта за пътищата, този въпросъ лежи напътно и на правителството внимателно изучаване. Не бива отведенъ да се впускатъ въ таека една реформа, която утре ще бдомъ принуди да поправимъ. Това ще почувствува граци, ще го почувствува още повече селото. Защото, когато вие мене, бандери, ме извадите да отбивамъ пътища повинност 30—40 дни, азъ, директорътъ, имамъ хора въ моята банка, които ще ме замѣстятъ, но когато измѣните се заложатъ да работятъ, тогава повинността да се приложи. Правителството ще направи много, по-добъръ за страната и за увеличението на майния прогресъ, ако, когато има нужда да построи пътища, телеграфи и телефони, ще бъдатъ къмъ юници срѣдства, които му дава извѣстното стопанско устройство на държавата и на общество, а не епохата на натурализното стопанство.

Х. Ветовски (з): Затова пъкъ той ще работи по-малко.

Г. Данаиловъ (д): Моля Ви се, не ме прѣживявайте. — Обръщамъ ви вниманието, слѣдващелко, че тъй както се предвижда извѣстия законопроектъ, трудовата повинност ти има характеръ на единъ данъкъ, на една повинност наистина, че характеръ на една посправедлива повинност. Допениятъ условия на стопански животъ не допушчатъ тази несправедлива повинност да се приложи. Правителството ще направи много, по-добъръ за страната и за увеличението на майния прогресъ, ако, когато има нужда да построи пътища, телеграфи и телефони, ще бъдатъ къмъ юници срѣдства, които му дава извѣстното стопанско устройство на държавата и на общество, а не епохата на натурализното стопанство.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (р): (Възразява нѣщо)

Г. Данаиловъ (д): Зато изчезна пътищата повинност? Защото условията на стопански животъ се измѣниха и, както г. Фаденхехтъ сега ме прѣживава, основа на това се нарича пътищно стопанство — когато хората нѣмаха пари и стоки като размѣна монета и всѣки изплащане задължението си предъ държавата съ труда си — се замѣни съ единъ друго стопанство, на паритетъ, а по-силни и днесъ иле се намирамъ при една особена степенъ на стопанско развитие, при която вече пътищата повинност не може да се допусне като данъкъ; тази трудова повинност не може да се допусне като обществено задължение на българския

гражданинъ, която вече условията за военската повинност — жито, казавамъ, е единъ зло — тъй също се измѣниха.

Г-да! Нѣма защо да отиваме да ги чете. Балканските и другите европейски държави бѣха принуждени да плащатъ своята военска повинност като кръвенъ данъкъ. Само англичаните имаха лична военска повинност, защото Англия е капиталистическа страна въз мистински смисълъ на думата и защото на Англия единъ воинникъ платилъ съ 600—700 л. на мѣсецъ въ избыточно много лесно; макаръ това да се изразявашъ въ големи цифри, бюджетътъ ѝ може да понесе подобренъ разходъ, защото доходътъ на обществото тамъ еж мено по-големи. Това отговаря тъмно на стопанското устройство, на стопанската епоха, която Англия пръвничеше. И, ако ние бихме достигнали положението на Англия, естествено е, че упражнението на нашата военна повинност въз натура би било съвиршено именувано, и по-добре ще бѫде за обществото и за държавата тази повинност да се обясне въз парична. И когато англичаните плащатъ своята военска повинност споредъ своята стопанска сила — сир. жито има доходъ съ миллионы, плаща 10—100—1.000 пъти повече отъ този, който нѣма иначе — ище плащамъ однакъ. Забѣгъзвате ли разликата между нашето обществено устройство и тѣхното? Ако това е избрани, защо вие исказате сега чрезъ този замонтироякъ да ти вършате наездъ къмъ единъ епоха, когато всички съдълението като наказание неизпрѣмлено да изпълни единъ ликовинътъ къмъ държавата? По силата на властта, която имате, обложете всички споредъ нейната материална сила, и тѣзи обложени суми вземете и ги употребете за защита настани, държавни, културни и каквито вие разбираете на момента цѣли. Това е зададата на съвременното общество и само тогава може да се помисли, че се е постигнато избыточно въз този отношение, а не както ние сега въ случаи се поставяме.

Оставатъ ми още много малко минути, г-да. Ще бързамъ да съврши.

Г-да! Единъ външностъ, който всички може да си зададе, който и прѣждъговарява защо тръбва да се изпълни проектъ за организациите, че законопроектъ на пръвъ видъ тръбва да създаде едно много благовидно начинание — да запази и опазващи единъ данъкъ, къмъ което е военниятъ тегобъ, съ ликовинъ българскиятъ народъ съ свидетелство. Ако този законопроектъ би ималъ само тази цѣль, азъ разбираамъ да се избрани тукъ въ такова една форма, и да говори по-нататъкъ за организация и пр. Но той държи подъ страхъ всички български граждани, които ги маже, отъ 20 до 45 години, че търбва всички имътъ, по рѣшение на Министерския съвѣтъ, да изпълнятъ една обществена повинност. Той държи подъ страхъ цѣль народъ.

С. Костурновъ (р): И по-долна възрастъ ѝ казано.

Г. Данайловъ (д): Все единъ, че е важно — казано е до 45 години. — Тъкова едно положение на една законъ, който поставя единъ обществъ въ една неопредѣлъмъностъ, не може да се приеме, че е създадено съ цѣль да внесе единъ, ако мога да кажа, оживотворенъе на производителните сили на страната, за да се помисли на това нещастие, която днес се е наложило отъ временната, отъ хората, отъ наше, които сме спрѣбили.

Но, казавамъ азъ, ако би се отнасяло само до военската повинностъ, азъ съмътамъ, че тамъ управление има голема областъ за опериране и може да приведе въ дѣствителностъ такива законоположения, които да дадатъ извѣстенъ резултатъ, защото не шамирамъ, че настоящето въстъпене може да направи това. Не е удобно да се говори по тѣзи въпроси, че азъ бихъ казалъ тукъ особено на открыто, че бихъ могли да направимъ туй, което се прави въ Германия. На този, който е съвръшълъ техническо училище, казва му се: ти искашъ да станешъ машиненъ инженеръ. Да. Тукъ има само теоретическа работа, но азъ искашъ отъ тебѣ шестъ семестра ръчна работа въ фабриката, искашъ отъ тебѣ една четвъртъ година, да донесешъ свидѣтелство, че си работилъ въ една фабрика четвърти или толкова семестра, колкото се искашъ споредъ специалността. Ние бихме могли да направимъ това: всички български млади, които искашъ да постигнешъ на държавна служба, да прѣстави свидѣтелство, че е прѣминалъ практическа работа, напр. по телеграфното дѣло, по железнодѣлното дѣло или по друга избъкъ полезна областъ на стопанската дѣйностъ на това общество.

Би могло да се прѣвиди и друго, но не може сега прѣдвидимъ да се говори открыто. Обаче азъ искашъ да обѣрна вниманието възърху другъ едни въпросъ. Може да не се съгласите напълно съ мене. Макаръ проектъ или вече ратифициранъ отъ настъпилъ договоръ за миръ да налага на България да има само една жандармерия плащатъ — която отговаря на културното и стопанското състояние на Англия, а не на България — не може да се съмѣти, че военниятъ тегобъ е изчезналъ у насъ или че ѝ изчезна за всичката. Не зная, какъ ѝ се развилятъ обстоятелствата, но едно мога да кажа съ положителностъ — че военската на контингента и по цѣлата съвѣтъ нѣма да изчезне, че войнитъ нѣма да изчезнатъ, че напротивъ тази голема война, споредъ моето скромно разбиране, създаде условия за една още по-голема война, че тѣзи чернокоси, тѣзи индийци, които се привикаха да се биятъ на европейски фронти срѣчу централните сили, които съ съзнателно, че тѣ съ своята сила, като колония, съмѣтили на метрополията, ще се покучуватъ, че тѣ съ една отдѣлна нация, че тѣ принаадлежатъ на една друга религия, мюсюлманската или правата и да бѫде, за която само тѣ съ длъжни да се жертвуватъ, а не и за всички на европейската култура, на вѣдѣтите. Азъ съмъ съ убѣддението, че тази война влѣдъ слѣдъ себе си друга една много по-голема и по-нѣщастна. И по тази причина вие вѣдѣтъ, че докато Англия има отъ насъ да се откажомътъ отъ въоръженето, тя го засилва у себе си; докато флотътъ на една държава се унищожава, за да се избѣгнатъ войната, флотътъ на Аргентина и Америка ѝ увеличава въ тѣхните размѣри. Човѣкъ изиграва тумъ не може да си представи юнѣзи големи броненосци, които сега се издигатъ съ не знамъ колко си еднакъ и които надминаватъ всичко, което е строено досега. И отъ всички тия приготовления ѝ е ясно, че условията на живота на човѣкътъ общество начинатъ една по-друга вѣроятна организација на всѣка една държава? И ако ние, че ѝ съмѣтиши, сме длъжни да извѣсимъ договора, да бѫдемъ искови добростъвѣстни изѣтънители, ако чие въ туи отношеніе тръбва да бѫдемъ коректни, не ни съмѣти затворени патици на тѣлъ благоразуми, чрезъ особена дѣйствия — менъ ми се спрува, че има и намѣнъ въ туи отношеніе отъ страха на правителството — да поклонимъ тѣлъ, и въ такъвъ случай на насъ се налага прѣди всичко да съсрѣдочимъ вниманието си върху организациите на нашата войска, все единъ жандармерия ли, ще бѫде или друго.

Ако ние се отвлѣчимъ отъ тамъ и искашъ да правимъ нови организации, ѝ постигнемъ по-скоро отрицателни резултати. Защото, г-да, въ законопроекта се прѣдвидида една специална дирекция при Министерството на патициата и благоустройството, която съ течението на вѣрбето, за да може да държи въ изправностъ всичко отговарящо на падиците стоящъ на тѣлъ. Азъ съ спрѣхъ и питамъ единъ: „Ти какъ правишъ?“ — „Азъ надзиравамъ тия трима.“ — „Ами ти?“ — „Азъ пакъ надзиравамъ тогова“. — „Ами ти?“ — „Азъ надзиравамъ, какъ редятъ камъни.“ Та тази организация прѣдполага, че ѝ съмѣтиши, единъ контролъ, единъ пакъ на работата. А за този контролъ, за този пакъ на работата се изисква човѣкъ сили. Колкото и да бѫде прѣвиглѣство, днес или утъръ — ако този законопроектъ стане законъ, ако този законъ стане една фактическъ — то ѿе бѫде принудено всичко и всичко да увѣличи тоя персоналъ, да разширятъ тая организация до такива размѣри въ финансово отношение, да бѫде толкова голема, ѿто всѣки да почне да бѣга отъ ѝ.

Азъ съмътамъ, че тукъ има и другъ единъ въпросъ, който тъй съмъ не бива да се прѣнебрѣга въ пакъ разисквания, които и да ти е място върбето. Изѣтънитето на една община работи съ задържани сили съ прѣсѫщо на българската стара култура. Земедѣлското село, земедѣлските народъ има случаи, когато тръбва да си помогне и съ общи усилия да постигнатъ единъ резултатъ. Това съ пакъ седишки, пакъ тѣлъ. И ако този изститутъ единъ върбетъ на министъръ Людомировъ се видѣ противъ, и той го забрани съ ограничено, и ако той от-

пада — въ село въчо никой не отива на тълки да работи за други хора, а всички гледа за себе си да работят, защото пъти своя трудъ — значи, ако тази идея започва постепенно да отиде въ селата, . . .

С. Костурковъ (р): Още я има.

Г. Данайловъ (д): Разбира се, има я . . . за което още митрополитъ Климентъ паке въ своя трактатъ, когото ти да е имало значение едно време за повдигане на културно съество значение замък, защото условията са измениха, защото всички пъти своя трудъ въ пари, въ продукти и никой не желае да отиде чрезъ своята народна сила да изрази своято задължение,

Прѣдсѣдателътъ: (Звънци) Г. Данайловъ има да говори още десетина минути. Моля Народното събрание да се съгласи да продължимъ засѣдането и слѣдъ 8 ч., докато съвръхи Г. Данайловъ.

Ония г. Г. Народни прѣдставители, които сѫ съгласи съ това, моля, да си единнатъ ръка. Минизинство, Събра-

тилътъ приема.

Продължавайте, г. Данайловъ.

Г. Данайловъ (д): Изгъмва се въ законопроекта, че и тързъ мѣсто, собствено въ първия уводъ, изгъмва се и тързъ отъ трибуцата, че този законопроектъ днесъ є необходиимъ, защото страната елѣдъ сътресенията, които са пръвтиригъла отъ войната, може да се отложи, ако не пръвтиригъла съмъ нѣкога — какъ да каша — по-строги, по-насилинически мѣри, и че като едно срѣдство за постигане на така цѣль съ явява организирането на труда. Прѣди всичко, организирането на труда въ тази форма, както се изгъмва, споредъ моето скромно разбиране, не є може да допринесе въ покраинието на всички опизи злини, които войната ти донесе. Мечо ме е страхъ идри, че когато възмите да покажатъ тъй български грацидни въ таъка една голъбма мобилизация — ако нѣкога Министерски съветъ се рѣши да направи това — єто єто се намѣрите въ голъбма затруднене, защото много хора ще бѫдатъ най-малкото недоволни, а недоволството, разбира се, може да се изрази въ различни начини, по-добръ и въ най-благоразумния случай такъ єто може да даде онзи резултатъ, който се слѣдва. Войната, за които се говори тукъ, наискещата на наше държава, ти наискещата на всички държави — а, защастие, всички участуваха въ нея — дори на онѣзи, които не сѫ участвували, и на тързъ наиско. Това голъбмо общо бѫдствието не може да се цѣри отведнажъ и не може да се цѣри по единъ таъкъ начинъ, какъ да каша, съ възбудъдешице, съ едно желание да се пръвтиригъла таъмъ, дѣто нѣма нужда отъ пръвтиригъла отъ войната, споредъ мене, могатъ да се цѣриятъ, ще се цѣриятъ, ти могатъ да се цѣриятъ прѣди всичко съ едно голъбмо спокойствие отъ управляемътъ страната днесъ или утръ. Послѣдствията отъ войната нѣма защо да ни липсватъ. Нѣ, безспорно, сѫ една земедѣлска страна, една страна, които добива своятъ богатства прѣди всичко єто земята, когато се радва на силата на природата и прѣобразува въ човѣчески материали богатства, една земедѣлска страна, които прѣтъ остана извънчата єто войната, та, когато извѣстята горѣ долу въ изгъмъни, на които и работните сили до извѣстна степенъ сѫ изгъмъни, които се измѣри при условие, че то продуциратъ да иматъ една по-голъма цѣна — тая земедѣлска страна не бива да се плаши отъ по-слѣдствията на войната. Азъ искаамъ само да ви спомня, че въ началото на XIX. вѣкъ, когато се извѣнчиха толъкъ и опустошителни войни на Национална, въ които Франция бѣше почти източена финансово, останала безъ абсолютно никакътъ срѣдство и на министътъ на своята победителка, при която война Прусия и голъбма част отъ Германия бѣха разорени, Германия успѣхъ въ продължене на нѣколко десетки години да се види съ рѣдъ реформи, съ едно чудно спокойствие на управляемътъ — тогава бѣше министъръ извѣстниятъ Фонте Шайинъ — и ти успѣхъ да се издигне до таъка степенъ, що съмъ да стане точка на завиждане въ европейската култура. Азъ бихъ привѣтъ съ въ друго едно отношение вниманието си и бихъ желалъ да привѣтъ съ вниманието на другаригъ особено отъ дѣнницата. Вчера, когато се прокарваше правилникъ, нѣколко пъти отъ министерската маса и

отъ и. г. народните прѣдставители отъ земедѣлската група ни се каза: ако ви не направите това, то ѕълни да дойдатъ декретите и ѕълни да дойдатъ и виа национални организации, които да заличатъ нашата култура. Не се бойте, г-да! Българскиятъ земедѣлци — безразлично, ви по прѣдставлявате, азъ ли го прѣдставлявамъ — който є свидетълътъ отъ памти вѣка не, че въ всички случаи отъ спротивната година да добива своятъ богатства, отъ земята и който вижда всичката цѣръ на живота вътре въ тази земя; българскиятъ земедѣлци не може така лесно да се подаде на реформи, каквите може да биха имали нѣкакъвъ смисълъ, но за съвършеното други условия. Всичка една голъбма война, забълъжете добъръ, въ разяснение на обществото и неговите въвръжания въ съществуващи строй. И ако се породиха социални идеи въ голъбма мястъбъ въ Европа, тъ се породиха толъкъ френската война. Когато въ Англия въ XVI. и XVII. вѣкове стапа революция, и тамъ за пръвъ пътъ заговориха за такива утопични реформи, каквите є тази, които се прѣдлагатъ тукъ. Когато се появиха френската революция, и въ Франция се заговори за нови прѣобразования на обществото, и г. Мутафовъ ви посочи за единъ опитъ, който Луи Блайъ направи на врѣмето, за да реформира обществото съ своятъ национални агелиета. И всичка една война, които раздруса обществото, що изнесе въ много нови разбираания и идатъ отъ тързъ не трѣбва да се бойте, тързъ трѣбва да ги прѣпълите и да се стремите съ течение на врѣмето да ги изглаждате въ интереса на обществото, каждътъ се явяватъ. Днесъ ние се памиримъ прѣдъ едно голъбмо съгрешение на цѣла Европа. То єто се засети го само Русия, то єто е засетило само Германия, то се засети и Англия, то може да отиде и по-нататъка. Но войната туй, което се изразява въ едно съмъло стремление къмъ прѣобразование на съвършението на обществени строй, по много скромно разбиране, съ течението на врѣмето, ти благоразумие и спокойствие, що дойде да се утвърди и єто получи отъ една страна формата на една научна истиница, и отъ друга страна єто може да вложи въ живота тънко, което пъма да бѫде крѣдно, а єто бѫде положено.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Точно това искаамъ да направимъ ини.

Г. Данайловъ (д): Ако искаатъ това да направите, не дѣйтъ прибъръга до таъкътъ терорични реформи, защото тъ нѣма да дадатъ този резултатъ, който ви посочихъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Туй искаамъ ини. Дори тъ сѫ необходими.

Г. Данайловъ (д): Ако това искаатъ да направите, ражко пѣскамъ ви, но ако прѣдставите ви сѫ тѣзи реформи, по-заснето да ви каша, сънорѣдъ моето скромно мнѣніе, то єтогъти и може да докара обратното на туй, което съ най-голъбмо желание правителството би желало да прокара. А именно това е спасъло, да не би съ таъка законопроектъ да се чукнѣмъ на горната праца, отъкошното да прѣминемъ прѣзъ онзи тѣснини, въ които социалните реформи или съдѣнчните искаания єти прѣнискатъ. Защото, г-да — да не злоупотребяватъ съ вицитето вниманието — не дѣйтъ заброя, че всичко туй, което дѣлътъ обществото има като придобивка въ обществено отгътвлене, въ съществено отношение до извѣстна степенъ єто, до най-голъма степенъ се дѣлжи на онѣзи постоянни протести, на онѣзи учения и на онѣзи борби, които водиха социалистите въ Европа. Тази голъбма реформа, които въ Германия се въвреди прѣдъ отъ Бисмарка, но които отсети на завладѣлъ тѣла Европа — застраховката на работници — реформа, които дава възможностъ на всички единъ човѣкъ на труда безъ всички имотно състояние, безъ всички фонди, рани доходи да зная, че слѣдътъ неговата съмъртъ дѣлцата му пъма да останатъ на улицата, реформа, които є тѣщо ново, неимисано прѣди 40—50 години, се дѣлжи безспорно на тия борби. И азъ то ща да се простиграмъ — тукъ съ много прѣмѣри бихъ могълъ да сторя това — да ви покажа, които и колко нови реформи се създадоха въ обществото, благодарение на туй обстойностъ, че стапа едно написане на новитъ идент. Отъ идентъ по бива да се бойте. Идеите прѣбъва да се прѣвърнатъ, прѣбъва да се дѣлътъ въ сънорѣдъ на туй, което животътъ ви дава като по-силно срѣдство отъ онуй, което заинодателътъ може да измисли и което като се приложи често не на врѣме, може да даде погрѣбъното своятъ резултатъ.

И за да свърши, моятъ съветъ е този: законопроектъ тръбва да се отложи, . . .

А. Ляпчевъ (д): Азъ противстъпамъ, азъ желая да то наложи г. Стамболийски, и ще ви кажа защо.

Г. Данаиловъ (д): . . . да се отложи, поне докато ние не разберемъ въ международно отношение въ какво положение ще се намѣримъ.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Правътъ е г. Ляпчевъ.

Г. Данаиловъ (д): Ще видимъ, връмето ще покаже кой е по-правътъ. — Този законопроектъ ще може да почака още дълго време, защото нуждитъ, които той пръвътъ дава да удовлетвори — да кажемъ, че ще постигне това, да приемемъ, че ще го постигне — ще е също толкова викащи, за да могатъ да обърнатъ най-напредъ внимание на правителството. Има много области, върху които правителството тръбва да съсърдоточи своето внимание и да прокарва своите реформи.

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Една съгодь друга, ще дойдатъ и тъй.

Г. Данаиловъ (д): Не бива да бъде единъ отъ първите, защото нѣма да даде онѣзи резултати, които правителството въ случаите прѣслѣди. Вие възвишите задачи — ини тукъ сме другари, макаръ вие да представлявате изгъннителната власт — можете да постигнете известна цѣль само въ едно отношение, да запазите юнайтъ, което днесъ имаме, да запазите ханавата за устройството на нашето общество, и такъ искате да дадете условия за единъ стопански прогрес на страната, дайте да я помислимъ какъ да ги създадемъ. Този законопроектъ не е срѣдството, за да създадемъ стопански прогрес на страната.

Министъръ-прѣседателъ А. Стамболийски: Имамъ само разрушения. Нѣма никакво да запазвамъ.

Г. Данаиловъ (д): Разрушения нѣмате, г. министъръ-прѣседателю.

Министъръ-прѣседателъ А. Стамболийски: Само разложението въ всичко.

Г. Данаиловъ (д): Недѣйте се безсилови чито отъ разрушението, чито отъ разложението, . . .

Министъръ-прѣседателъ А. Стамболийски: Не се безспокои.

Г. Данаиловъ (д): . . . защото тъкъ сѫ временни нѣща, тъкъ сѫ наложени отъ сътресенията таива, че азъ се туда като още и въ туй положение се птамирамъ. Ниѣ сме паздраво мѣсто не само на Балканския полуостровъ, но въ цѣла Европа въ социално и икономическо отношение днесъ.

Прѣседателъ: **А. БОТЕВЪ.**

Министъръ-прѣседателъ А. Стамболийски: Още поздраво ще по направимъ.

Г. Данаиловъ (д): Ще дойде време и то този въпросъ да се говори. Ако вие искаате по този пакъ да възвирите, избирайте срѣдствата. Туй, което вие прѣдлагате, не може да даде онѣзи резултати, които вие прѣслѣдвате. (Ръкоплѣсане отъ нѣкои ють демократигъ)

Прѣседателъ: Съобщавамъ на г. г. народнитъ прѣставители, че въ бюрото е постъпилъ законопроектъ за водните синдикални сдружения, които въече раздаденъ и ще бѫде поставенъ на дневенъ редъ.

Сѫщо такъ постъпили е законопроектъ за построяване тѣснообединена железнница Сарамбей—Лъжане за Неврокопъ съ клонове за с. Батакъ и за държавната гора Чехълово. Този законопроектъ е раздаденъ и ще бѫде поставенъ на дневенъ редъ.

Сѫщо такъ е постъпилъ законопроектъ за надзора върху събитията продукти отъ животински произходы.

Постъпило е предложение за одобрение указъ № 58 отъ 28 декември 1919 г., както и мѣрикъ и разпоредбигъ, взети отъ Министерския съветъ по поводъ станисане по желѣзниците, пощите и телеграфите, и възнаграждение на постачувалигъ.

В. Мулетаровъ (к): Нашиятъ законопроектъ за амнистията?

Прѣседателъ: Азъ по съобщихъ въ началото.

Въ бюрото на Камарата е постъпило едно съобщение отъ централното бюро на народната партия, което донася скръбната вѣсть, че народните прѣставители Стоянъ Мълчановъ, на тръгване отъ Неврокопъ за София, е билъ убитъ отъ засада. Бюрото моли народното прѣставителство да почете паметта на народния прѣставител Стоянъ Мълчановъ съ ставане на крака и съ каззване: „Богъ да прости“. (Народните прѣставители ставатъ на крака и казватъ: „Богъ да прости“)

Индното застѣдане ще бѫде въ понедѣлникъ, 2 ч. слѣдъ събѣдъ ще бѫде съ дневенъ редъ . . .

Министъръ д-ръ Р. Даскаловъ: Първо, до складъ на комисията по провѣрка на изборите — разискване по избора на Врачанска колегия;

Второ, продължение разискванията по закона за трудовата повинност;

Трето, първо четене законопроекта за водните синдикали;

Четвърто, първо четене законопроекта за птичи патъ;

Пето, първо четене законопроекта за мѣстните желизици.

Прѣседателъ: Които приематъ прѣдложенията отъ г. министра на земедѣлството дневенъ редъ, моля, да си вдигнатъ ръката. Мнозинство.

Засѣдането се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. 15 м.)

В. ВЕЛИЧКОВЪ.
Секретари:
С. ДУПАРИНОВЪ.

Началникъ на Стенографското отдѣленіе: **В. Ив. Василиевъ.**